

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Gregor Hutar

Mentorica: izr. prof. dr. Ljubica Jelušič
Somentor: as. mag. Vladimir Prebilič

**BLIŽNJEVZHODNA KRIZA IN OZN
USPEH ALI PORAZ?**

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana, 2004

1. UVOD	3
1. 1. Teoretična, metodološka in hipotetična izhodišča	5
1. 1. 1. Cilji in predmet analize	5
1. 1. 2. Hipoteze	6
1. 1. 3. Uporabljene metode	6
1. 1. 4. Terminologija	6
2. ZGODOVINA BLIŽNJEGA VZHODA (1897– 1948)	9
2. 1. Ustanovitev sionistične organizacije	9
2. 2. Dogajanje na Bližnjem vzhodu do Balfourjeve deklaracije	11
2. 3. Začetek spora med Judi in Arabci po koncu I. sv. vojne	13
2. 4. Judje in Arabci med drugo svetovno vojno	14
2. 5. Sklep OZN o razdelitvi Palestine iz leta 1947	15
2. 6. Ustanovitev Izraelske države leta 1948	17
3. SPOPADI NA BLIŽNJEM VZHODU IN OZN	18
3. 1. Razglasitev države Izrael in prva arabsko–izraelska vojna	18
3. 1. 1. Ustanovitev in vloga misije UNTSO	22
3. 1. 2. Vloga velesil v obdobju od leta 1948 do leta 1956	25
3. 1. 3. Analiza opazovalne misije UNTSO	26
3. 2. Druga arabsko–izraelska vojna (Sueška kriza) leta 1956	27
3. 2. 1. Ozadje Sueške krize leta 1956	28
3. 2. 2. Trojni napad na Egipt	29
3. 2. 3. OZN in ustanovitev mirovne operacije UNEF I	30
3. 2. 4. Vloga velesil v obdobju 1956-1967	37
3. 2. 5. Analiza mirovne operacije UNEF I	38
3. 3. Tretja izraelsko-arabska vojna (6-dnevna vojna leta 1967)	39
3. 3. 1. Ozadje 6-dnevne vojne	39
3. 3. 2. Šest-dnevna vojna leta 1967	40
3. 3. 3. Dogodki po vojni in nadzor premirja	42
3. 3. 4. Vloga velesil v tem obdobju	44
3. 3. 5. Analiza operacije	45
3. 4. Oktobrska vojna leta 1973 (Jomkipurska vojna)	45
3. 4. 1. Ozadje oktobrske vojne	45
3. 4. 2. Potek vojne leta 1973	46

3. 4. 3. <i>Ustanovitev mirovne operacije UNEF II</i>	48
3. 4. 4. <i>Mirovna operacija UNDOF</i>	55
3. 4. 5. <i>Velesile v obdobju oktobrske vojne leta 1973</i>	57
3. 4. 6. <i>Analiza mirovnih operacij UNEF II in UNDOF</i>	59
3. 5. <i>Državljska vojna v Libanonu leta 1975 in mirovna operacija UNIFIL</i>	59
3. 5. 1. <i>Potek mirovne operacije UNIFIL</i>	61
3. 5. 2. <i>Izraelska invazija v Libanon (1982-1985)</i>	64
3. 5. 3. <i>Situacija v južnem Libanonu po letu 1985</i>	66
3. 5. 4. <i>Velesile v tem obdobju</i>	67
3. 5. 5. <i>Analiza mirovne operacije UNIFIL</i>	67
4. ZAKLJUČEK IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ	69
5. LITERATURA IN VIRI	74
5. 1. <i>Dokumenti</i>	75

1. UVOD

Dogajanje na Bližnjem vzhodu vedno vzbuja veliko zanimanje v svetovni javnosti, pa naj bo to sam izvor konflikta ali pa morebitni končni mirovni sporazum, ki bi zagotovil mir za prebivalce tega območja. Tudi v mednarodni politiki konflikt vedno znova stopa v ospredje, kar le priča o zahtevnosti tega problema. To potrjujejo tudi prizadevanja OZN, ki s svojimi mehanizmi za zagotavljanje varnosti in miru kažejo, kako je situacija na Bližnjem vzhodu kompleksna. Glavni namen OZN je zagotavljanje kolektivne varnosti in mednarodnega miru. Ustanovna listina OZN predvideva dva načina za zagotavljanje svetovnega miru in varnosti. Opredeljena sta v VI. in VII. poglavju Ul. OZN. VI. poglavje tako predvideva mirno reševanje sporov s posredništvom Varnostnega sveta, VII. poglavje pa prisilne ukrepe za vzpostavitev ali ohranitev mednarodnega miru in varnosti. Tukaj pa ne gre prezreti še operacij za ohranjanje miru, ki niso opredeljene v nobenem od obeh poglavij, a so kljub temu glavni mehanizem OZN za zagotavljanje miru in varnosti.

Pri preučevanju bližnjevzhodne krize je potrebno najprej opredeliti temeljne zgodovinske pogoje za nastanek konfliktov med Arabci in Izraelci. Začetke le teh lahko najdemo v nastanku sionističnega gibanja koncem 19. stol., vrhunec pa dosežejo z nastankom države Izrael leta 1948. Glavni cilj sionističnega gibanja je bil namreč ustanovitev Judovske države na ozemlju Palestine, kjer pa je v večini že prebivalo arabsko prebivalstvo. Sionistično gibanje je sprva sicer kazalo težnje po ustanovitvi dvo-nacionalne države, kasneje pa se je že pojavila ideja o eno-nacionalni državi Judov v Palestini.

Z razglasitvijo izraelske države se vzporedno pojavi tudi t. i. palestinsko vprašanje. Včasih se zdi, da je slednje največkrat postavljeno na stranski tir prizadevanj mednarodne skupnosti, kljub temu da je Izrael pravzaprav nastal na palestinskih tleh. V Izraelu so videle nevarnost sosednje arabske države, pa naj bo to zaradi krivice, ki se je zgodila Palestincem, ali iz drugih vzrokov (na primer širjenje ozemlja izraelske države). Dejstvo je, da Izraela nikoli niso sprejele medse, dojemale so ga kot tujek na prostoru Bližnjega vzhoda. Prihajalo je do vojaških konfliktov, vojn, in Bližnji vzhod je postal sinonim za nestabilno in skoraj povsem vojno območje. OZN je ves ta čas sodeloval pri reševanju konflikta in poskušal vzpostaviti pogoje za mir. V ta namen je bila ustanovljena tudi prva opazovalna misija pod okriljem OZN, UNTSO. Vendarle pa se vseeno poraja vprašanje, ali bo Bližnji vzhod, kljub vsem prizadevanjem kdaj resnično deležen dolgotrajnega miru.

Bližnji vzhod je bil tudi območje, kjer je bila sploh prvič uporabljena operacija za ohranjanje miru, pod imenom UNEF I, kateri so sledile še ostale. Prav UNEF I, ki je bila tudi

model za ustanavljanje naslednjih operacij, ne samo na Bližnjem vzhodu, predstavlja učinkovit primer reševanja konfliktov, saj je v obdobju svojega obstoja uspela za skoraj 11 let ohraniti mir na območju. Mirovne operacije na Bližnjem vzhodu pa se med seboj tudi precej razlikujejo. V nalogi nameravam analizirati operacije za ohranjanje miru, prav v luči učinkovitosti, tako da bom analiziral posamezne mandate le-teh in s tem povezane resolucije OZN. Zanimivo je tudi dejstvo, da v času hladne vojne ni bilo ustanovljenih veliko mirovnih operacij, če primerjamo z obdobjem po koncu hladne vojne, ko je njihovo število precej naraslo. Razloge le-tega je mogoče iskati v nezmožnosti Varnostnega sveta, da bi se dejansko uporabil element vsiljevanja miru, ki je zapisan v VII. poglavju Ul. OZN, saj so stalne članice VS imele možnost uporabiti veto, pa tudi nestalne članice niso imele politične volje za razreševanje konfliktov.

1. 1. TEORETIČNA, METODOLOŠKA IN HIPOTETIČNA IZHODIŠČA

1. 1. 1. Cilji in predmet analize

Predmet analize je v prvi vrsti bližnjevzhodni konflikt. Pri tem se bom osredotočil na vzroke konfliktov med Arabci in Izraelci, od nastanka sionističnega gibanja pa do začetka 90-ih let prejšnjega stoletja. Časovno se bom omejil predvsem na obdobje hladne vojne, ker so velesile v tem času najbolj transparentno kazale svoje interese na bližnjevzhodnem območju in si hkrati želele pridobiti vodilno ekonomsko, politično ali ideološko vlogo v posameznih državah. Posledično pa je bil OZN prav zaradi teh dejstev omejen pri svojem delovanju, saj je bil OZN prisoten »le tam, kjer niso bili prizadeti interesi protagonistov hladne vojne« (Jelušič a 2003: 23).

Geografsko se bom omejil na tiste države na Bližnjem vzhodu, ki so skozi zgodovino prihajale v konflikt z Izraelci, in na katerih ozemlju so bile prisotne mirovne operacije. Tukaj je potrebno omeniti vlogo velesil in njihovo prizadevanje za rešitev tega dolgotrajnega konflikta. Poskušal bom odgovoriti na vprašanje, ali so njihova prizadevanja stremela dejansko k ustvarjanju miru ali le k zadostitvi lastnim interesom. OZN in posledično same operacije za ohranjanje miru so prav gotovo imele določen vpliv na razvoj dogodkov. Učinkovitost operacij za ohranjanje miru bom ugotavljal na podlagi mandata posamezne operacije in realizacije z mandatom zastavljenih ciljev, kar je lahko edini objektivni element, s katerim se da ugotavljati, ali je bila operacija uspešna ali ne. Mandat operacije določi Varnostni svet OZN s sprejemom resolucije, vendar po naravi ne sodi v pravno besedilo z

močjo mednarodne pogodbe. Dejstvo, da ga izglasuje OZN, pa mu daje moč zakona (Bitenc 1995: 15).

1. 1. 2. Hipoteze

Moje raziskovalno delo temelji na dveh zastavljenih hipotezah:

- Učinkovitost mirovnih operacij OZN za ohranjanje miru na Bližnjem vzhodu je odvisna predvsem od njihovega mandata, volje držav, ki so vpletene v konflikt, in interesa velesil za razrešitev sporov.
- Uspeh ali poraz je odvisen od OZN, toda tudi od velesil, ki pa so na Bližnjem vzhodu v skladu s svojo politiko in ne OZN.

1. 1. 3. Uporabljene metode

Raziskovalne metode, ki jih bom uporabljal v nalogi, so povzete po Bučar, Šabič, Brglez (2000: 22-36).

V analizi se bom v veliki meri opiral na sekundarne vire, knjige, članke in tudi spletne vire. Metode, ki jih bom uporabil v nalogi, so zgodovinska, deskriptivna in komparativna.

Z metodo analize primarnih in sekundarnih virov, bom preučil posamezne vsebine resolucij in poglavja Ustanovne listine OZN.

S pomočjo deskriptivne metode bom predstavil posamezna zgodovinska obdobja, od nastanka konfliktov pa do ustanovitve operacij za ohranjanje miru na Bližnjem vzhodu.

S komparativno metodo bom primerjal značilnosti posameznih operacij za ohranjanje miru.

1. 1. 4. Terminologija

Peacekeeping operation (operacije za ohranjanje miru)

Preden se lotimo podrobnejše analize mirovnih operacij za ohranjanje miru je potrebno opredeliti termin *peacekeeping* (operacije za ohranjanje miru). Če izhajamo iz dejstva, da imajo OZN mehanizme za zagotavljanje mednarodnega miru in kolektivne varnosti, potem moramo v te mehanizme vplesti še tovrstne operacije. Opazovanje in vsiljevanje miru sta glavna elementa OZN, s katerima se zagotavlja varnost in mir, in sta opredeljena v VI. in VII. poglavju Ul. OZN. Operacije za ohranjanje miru ne sodijo v nobeno izmed obeh poglavij,

zato se jih na nek način uvršča med VI. in VII. poglavje. Nekateri te operacije uvrščajo v t. i. šesto in pol poglavje, ki sicer ne obstaja, vendar so aktivnosti operacij za ohranjanje miru take narave, da spadajo tako med diplomatsko-pravna sredstva, ki so povsem nevojaška in nenasilna, kot med vojaška in nasilna sredstva (Bitenc 1995: 15).

Z ustanovitvijo OZN leta 1945 je bilo predvideno, da bodo velike sile oziroma »stalnih pet« imele vodilno vlogo pri zagotavljanju mednarodnega miru in varnosti. V VI. poglavju Ul. OZN so od 33. do 38. člena opredeljeni mehanizmi za mirno reševanje sporov oz. diplomatsko-pravna sredstva. V VII. poglavju Ul. OZN pa so od 39. do 51. člena opredeljene akcije ob hujših kršitvah, kot so ogrožanje mednarodne varnosti in miru.

Operacije za ohranjanje miru po letu 1947 so na nek način odraz neuspešnosti Varnostnega sveta OZN, da bi vseh pet stalnih članic VS glasovalo za operacije za vsiljevanje miru, kot jih predvideva VII. poglavje Ul. OZN (Jelušič 2003: 22- 23). Podobno je bilo tudi v primeru Palestine, ko je OZN s svojo vključitvijo v reševanje palestinskega problema prevzel nase veliko moralno in predvsem politično odgovornost. Kritike glede sprejetih sklepov OZN so prihajale tudi iz samih vrst članic (Šobajić 1982: 253).

Operacije za ohranjanje miru, ki jih je OZN vzpostavil na Bližnjem vzhodu, lahko razdelimo na 3 faze:

- v 1. fazi (1947-1956) so se razvijale predvsem opazovalne misije z maloštevilnim osebjem in večinoma zgolj z diplomatskimi pooblastili. Na Bližnjem vzhodu je primer take operacije UNTSO;

- 2. faza se je začela leta 1956 (sueška kriza) in končala 1988. V tem času (obdobje hladne vojne) se je ustanovilo kar nekaj dolgih mirovnih operacij povezanih s hladno vojno. Na Bližnjem vzhodu so primer za tovrstne operacije UNEF I, UNDOF in UNIFIL. UNEF I velja tudi za prvo uradno poimenovano operacijo za ohranjanje miru in je bila ustanovljena zaradi sueške krize leta 1956;

- 3. faza pa se je začela 1988. leta, ki velja nekako za začetek konca hladne vojne, in traja še danes. V tem času je število mirovnih operacij v svetu močno naraslo (Jelušič 2003: 22-23), na Bližnjem vzhodu pa še vedno trajajo operacije UNTSO, UNIFIL ter UNDOF.

Glede kompleksnosti in njihovega mandata lahko mirovne operacije razdelimo na prvo in drugo generacijo. Predvsem mirovne operacije prve generacije, ki jih časovno umestimo v obdobje do konca hladne vojne, so večinoma enostavnejše kot operacije druge generacije, saj se je kompleksnost slednjih skozi čas nenehno povečevala. Mirovne operacije prve generacije so imele mandat večinoma omejen na opazovanje, nadzorovanje in razmejevanje, po koncu hladne vojne pa so se naloge mirovnih operacij precej spremenile (Ibid: 23). Zanje je značilno

tudi izvajanje humanitarnih, političnih, socialnih in drugih nalog (The Blue Helmets 1996: 4-5).

Bližnji vzhod: Za boljše razumevanje problematike Bližnjega vzhoda v nadaljevanju podajam krajšo opredelitev pojma.

Bližnji vzhod umestimo kot področje, ki je del Azije, Afrike in tudi Evrope. Med drugim zajema tudi Armenijo, Turčijo, Pakistan in države na območju Afrike. Zajema 15 držav in med njimi so tudi tiste, ki so prihajale v konflikt z Izraelom. V to kategorijo spadajo Egipt, Sirija, Libanon, Jordanija in kot posebna kategorija Palestinci. Na Bližnjem vzhodu so prisotne tri različne religije: judaizem, krščanstvo in islam, kar priča o raznolikosti teh držav. Dejavnik, ki igra zelo pomembno vlogo, pa je nafta. Bližnji vzhod ima kar 53 odstotkov vseh naftnih derivatov na svetu in to je prav gotovo vplivalo na razvoj dogodkov (Agnew 1997: 114). Lahko ga opredelimo tudi kot križišče poti med Evropo, Azijo in Afriko. Po otvoritvi Sueškega prekopa leta 1869 je postal Bližnji vzhod najkrajša pomorska in kopenska pot do Indijskega oceana, kar je dajalo poseben pomen temu delu sveta. Ko pa je nafta postala zelo pomemben dejavnik, je tudi Bližnji vzhod kot največje svetovno nahajališče nafte, postal pomemben dejavnik rivalstva velesil. Po drugi svetovni vojni se je spremenil v nevarno krizno žarišče, prepleteno s konflikti in spopadi (Šobajić 1982: 14-15). Tako opredeljujejo Bližnji vzhod nekateri avtorji, seveda pa je definicij še veliko več.

V nalogi pa bo naslednja opredelitev pojma najprimernejša. Bližnji vzhod v nalogi velja za tiste države, ki so na kakršen koli način prihajale v konflikt z Izraelci. Te države pa so Egipt, Jordanija, Sirija, Palestina, Libanon, Irak in Izrael.

2. ZGODOVINA BLIŽNJEGA VZHODA (1897– 1948)

Spoznanje, da je sionizem¹ nacionalno gibanje judovskega ljudstva, je temeljnega pomena za nadaljnje razumevanje arabsko–izraelskega konflikta (Ferfila 1993: 18). Ko je v Evropi vsepovsod napredovala nacionalistična ideja,² je ta dosegla tudi Jude.³ Judovsko ljudstvo pa se je od ostalih narodov razlikovalo po tem, da niso živeli na kakem ozemlju skupaj, ampak so bili razpršeni po celem svetu. V novo nastalih nacionalnih državah pa tudi ni bilo prostora zanje (Ferfila 1993: 18-19), saj »so bili drugačni in niso imeli mesta v nacionalnih prizadevanjih večinskih ljudstev« (Ibid: 19). Situacija pa se je še poslabšala s pojavom antisemitizma v Evropi.

2. 1. Ustanovitev sionistične organizacije

Zaradi dogodkov v Evropi, še posebej v Rusiji, kjer je antisemitizem⁴ dosegel svoj vrhunec, je večina judovske javnosti spoznala, da je edina rešitev izselitev. Ustanovljena so bila številna društva z namenom, da omogočijo emigracijo. Eno izmed takih gibanj je bilo »Ljubitelji Siona« (*Hibbat Zion*), ki so zagovarjali reševanje judovskega vprašanja v Rusiji z izseljevanjem v Palestino, »deželo davnih judovskih prednikov« (Šobajić 1982: 125). Prvi idejni predhodnik političnega sionizma, ki je zagovarjal ustanovitev judovske države v Palestini, je bil Moses Hess. Kasneje so mu sledili še drugi. Za glavnega idejnega predhodnika političnega sionizma pa velja ruski Jud, Leon Pinsker, ki je v svojem delu »Autoemancipacija« razvil tezo, da se judovsko vprašanje ne more rešiti ne s prilagoditvijo Judov ruski družbi ne z njihovo asimilacijo, in zaključil, da morajo Judje ustanoviti svojo državo v Palestini ali »kje drugje« (Šobajić 1982: 128), kajti antisemitizem bi se vedno pojavil tam, kjer bi bili Judje v manjšini in iz tega razloga Judje potrebujejo svojo domovino.

¹ Sionizem: pomen besede lahko zasledimo že konec 19. stoletja, ko je označevalo gibanje, katerega cilj je bil vrnitev judovskega ljudstva v rodno deželo prednikov, to je v Palestino (Ferfila 1993: 7).

² Nacionalistična ideja: ideja oziroma gibanje povezano s formiranjem naroda in ustvarjanje enotne nacionalne države (Mala splošna enciklopedija 1975: 679).

³ Judje: etična pripadnost judovskemu ljudstvu; pripadniki judovske vere; pripadnik judovskega naroda, Žid, Izraelec (Bunc 1967: 205).

⁴ Antisemitizem: protijudovska rasna gonja, mnenje da za revščino množic ni kriv kapitalizem, temveč Judje in jih je zato potrebno uničiti (Bunc 1967: 38).

V Rusiji so za težave v državi namreč krivili Jude, zaradi česar so se dogajali masovni poboji, katere pa je ruska oblast podpirala. Iz Rusije se je do leta 1914 v ZDA izselilo več kot 2 milijona Judov. Od 1880. leta dalje, se je v dobrih treh desetletjih iz Evrope izselilo preko 3 milijone Judov. Preseljevali so se večinoma v Kanado, Veliko Britanijo, Avstralijo in Južno Afriko, večinoma pa v ZDA. Le manjšina se je v tem času izselila na območje otomanskega imperija, v Palestino (Ovendale 1999: 2-3).

Z rasnim antisemitizmom v Evropi, ki ga je simbolizirala Dreyfusova afera,⁵ se je Palestina vedno bolj pojavljala kot dejstvo v pojmovanju judovske elite (Ovendale 1999: 3).

Kot odgovor na začetek afere Dreyfus je leta 1896 nastalo delo »Judovska država« (*Der Judenstaat*), avtorja Theodora Herzla, ki velja za velikana sionistične misli. V svojem delu je spoznal, da so Judje poseben narod in se zaradi tega nikoli ne bodo mogli zliti z ostalimi narodi in hkrati razvil podroben model prihodnje judovske države. Opisoval je, kako naj bi se projekt financiral, kakšna naj bi bila zastava judovske države, pisal je o gradnji delavskih stanovanjih in podobnem. Razložil je tudi, da bi bila Palestina⁶ najboljši možni kraj za novo judovsko državo. Nikjer pa ni bilo omenjeno dejstvo, da v Palestini prebivajo Arabci (Ferfila 1993: 55-59, 62). Leta 1897 so sionisti na svojem prvem kongresu v Baslu ustanovili Svetovno sionistično organizacijo (*WZO – World Zionist Organization*) in za predsednika izvolili Theodora Herzla. Na tem kongresu so sprejeli resolucijo, ki je vzpodbujala judovske delavce, naj se preselijo v Palestino; priporočala je, naj se po svetu ustanavljajo društva, ki bodo povečevala med-judovsko sodelovanje, in da je potrebno krepiti judovska nacionalna čustva; za cilje sionistov pa je potrebno pridobiti soglasje in podporo dežel, v katerih prebivajo Judje. Potrebno je tudi dodati, da je imela organizacija znotraj judovske skupnosti sprva veliko nasprotnikov. Le postopoma so se judovske skupnosti začele pridruževati sionistični miselnosti. Na petem kongresu WZO je bil ustanovljen fond, katerega namen je bil nakupovanje zemlje v Palestini. Herzl pa je bil dejaven tudi na diplomatskem področju in je turškemu sultanu Abdulu Hamidu ponudil odkup turških dolgov v zameno za novo judovsko državo v Palestini. Sultan jim ustanovitve lastne države ni dovolil, privolil je le, da sprejme Jude v Otomansko cesarstvo (Al Joundi 1972: 44-45). Herzl je s svojo diplomatsko dejavnostjo nadaljeval in se leta 1902 povezal z angleškim ministrom za kolonije J. Chamberlainom⁷ ter mu predlagal, da bi se ruski Judje začasno naseljevali na Cipru ali pa na Sinajskem polotoku. Tudi to prizadevanje je propadlo, saj je temu načrtu nasprotoval Egipt. Herzl je leta 1903 odpotoval v Anglijo, kjer mu je londonska vlada v zameno za neuspešen poizkus v Egiptu, ponudila ozemlje v Ugandi. Na šestem kongresu, kjer je bil predstavljen ta

⁵ Alfred Dreyfus, oficir francoskega generalštaba judovskega porekla, je bil leta 1894 lažno obtožen izdaje vojaške skrivnosti in obsojen na dosmrtno ječo. Proces proti njemu je med francosko množico povzročil veliko protijudovsko gonjo. Kasneje je bil sicer oproščen, afera pa je vseeno prizadela judovske intelektualce in sprožila ogorčenje. Dreyfus je postal simbol za neenakopravno obravnavanje judovskega ljudstva in tudi njegova oprostitvev ni prispevala k izboljšanju stanja in družbenemu sprejetju Judov (Ovendale 1999: 1).

⁶ Palestina: konec 19. stoletja je bila le geografski koncept, del otomanskega imperija. Južni del je spadal pod administrativno oblast Jeruzalema, severni pa so upravljali iz Bejruta. Turška oblast je izraz Palestina uporabljala za območje, ki je po letu 1922 prišlo pod mandat Velike Britanije (Ovendale 1999: 3).

⁷ J. Chamberlain je bil zaskrbljen zaradi velikega števila Judov v Veliki Britaniji in zaradi tega navdušen nad idejo, da bi naseljevanje Judov, predvsem pa njihov denar lahko pripomogel k uresničevanju britanskih imperialističnih teženj. Po prepričanju je bil antisemitist (Ovendale 1999: 6).

predlog, pa je prišlo do razkola med vzhodnimi⁸ in zahodnimi⁹ sionisti in predlog glede Ugande je propadel. Spor med obema gibanjema se je še zaostрил leta 1904, ko je Herzl umrl, in se je organizacija znašla celo pred propadom. Leta 1905 pa je bilo ponovno potrjeno stališče, da je judovska domovina lahko samo v Palestini (Šobajić 1982: 135-138).

2. 2. Dogajanje na Bližnjem vzhodu do Balfourjeve deklaracije

Arabski narodi so do leta 1918 predstavljali znaten del otomanskega imperija. Zanimivo je, da so Arabci in Judje v tem času živeli v slogi in sožitju (Ferfila 1993: 84-87). Arabci namreč niso pravočasno dojeli namenov novih priseljencev. Brez zadržkov so sprejemali Jude medse in jim nudili pomoč. Arabci so jih na nek način zaščitili in jim nudili zatočišče v času, ko je bilo zanje najhuje (Al Joundi 1972: 46-47).

Turški imperij je bil torej kar nekaj stoletij najvarnejše zatočišče Judov, ki so bili pregnani iz drugih držav. Otomanski imperij pa je na začetku 20. stoletja že kazal očitne znake propadanja, kar je bila dobra priložnost za sioniste, da uresničijo idejo o izraelski državi v Palestini (Al Joundi 1972: 48). Pomembno pa je omeniti tudi ravnanje velikih sil v tistem času. Britanska dejavnost na Bližnjem vzhodu lahko služi kot tipičen primer razdeljevanja interesnih sfer med velikimi silami v času I. svetovne vojne. Ironija pa se kaže tudi v tem, da so se Arabci med vojno borili na strani Britancev v prepričanju, da jim bodo slednji pomagali do tako želene neodvisnosti. Leta 1915 se je britanski komisar v Kairu Henry Mac Mahon namreč obvezal, da bo Britanija podprla arabsko neodvisnost na točno določenih območjih in znotraj tega je bila tudi Palestina. Malo pozneje, spomladi 1916, pa si je Britanija v tajnem dogovoru s Francijo razdelila velik del prav tistih ozemelj, ki jih je leta 1915 Mac Mahon obljubil šerifu Huseinu.¹⁰ Ta sporazum med Britanci in Francozi je znan kot Sykes – Picotov¹¹ sporazum (Ferfila 1993: 79). Husein je Mac Mahon-ovo obljubo vzel resnično za obvezo, pa se je pri tem uštel (Al Joundi 1972: 60). Potrebno je omeniti, da si za zapuščino

⁸ Vzhodni sionisti: vzhodni ali ruski predstavniki judovske skupnosti so vztrajali na tezi, da imajo Judje pravico do naselitve v Palestini na podlagi zgodovinskih pravic in ne na osnovi privolitve gospodarjev Palestine (Šobajić 1982: 137).

⁹ Zahodni sionisti: premožna judovska skupnost, ki je zagovarjala reševanje judovskega vprašanja z ustanovitvijo države v Palestini ali kjerkoli na svetu na temeljih klasične zahodne kolonizacije (Šobajić 1982: 137).

¹⁰ Husein: od leta 1908 princ Meke, velja za najodličnejšega predstavnika arabskega nacionalizma. Stopil je na stran Britancev in jim dal vedeti, da se bo boril na njihovi strani proti Turkom, če bi Britanci priznali obstoj arabske države, ki bi obsegala ozemlje med Kavkazom, Sredozemskim morjem in Rdečim morjem.

¹¹ Sykes – Picot-ov sporazum: Tajna pogodba med Francijo in V. Britanijo iz leta 1916, ki je predvidevala razdelitev Sirije v tri cone: del bi dobila Francija, del V. Britanija, tretji del pa bi bil neodvisen. Sporazumu oziroma pogodbi je bil priložen tudi zemljevid, iz katerega je razvidno, da naj bi Francija obdržala severni del Sirije, vključno z Mosulom; V. Britanija pa južni del Sirije, Palestino, Jordanijo in Irak (Joundi 1972: 60).

otomanskega imperija nista prizadevali le Britanija in Francija, temveč tudi Rusija in Italija. Zanimivo je tudi, da pogovori o zapuščini niso prenehali niti v času, ko so bile nemške sile na vrhuncu svojih zmagovalnih pohodov. Vsi ti pogovori so potekali tajno in niso upoštevali ne mnenj ne pravic prebivalcev tistih ozemelj, za katera so se pogajali.

Dogodki, ki so sledili, pa so resnično pretresli arabski svet. Leta 1917 je bila namreč objavljena Balfourjeva deklaracija,¹² ki je tako za Jude kot Arabce pomenila začetek novega dramatičnega obdobja (Al Joundi 1972: 62). V deklaraciji so bili navedeni tudi vzroki, ki so britansko vlado privedli do odločitve, da pomaga Judom pri ustanovitvi njihove države v Palestini. Na eni strani so hoteli Britanci pridobiti na svojo stran vplivne judovske kroge v Avstro-Ogrski in Nemčiji, ki so se že pogajali s silami centra,¹³ da bi si zagotovili Palestino v primeru nemško-avstrijske zmage. Prav s to deklaracijo je torej Velika Britanija skušala prepričati judovske kroge, da bi se jim bolj splačalo delati na strani zaveznikov. Drugi, še bolj pomemben dejavnik, pa je bil interes britanskega imperializma. Palestina je bila namreč za Britance izredno pomemben člen v verigi britanskih kolonialnih ozemelj. Po britanskem prepričanju bi namreč dobro varovala Egipt in Sueški prekop pred francoskimi položaji v Siriji in Libanonu. Britanci so hoteli s Palestino doseči nadomestilo za Sinajski polotok, ki je do takrat veljal za branik britanskih posestev v dolini reke Nil (Ferfila 1993: 77-78). Na drugi strani pa Arabci vidijo še danes v Balfourjevi deklaraciji dejanje izdajstva, prelom obljube in zahrbtnost (Ibid: 88).

Pogajanja med Britanci in sionistično organizacijo so se začela februarja leta 1917 in sicer takoj, ko so Britanci dobili zagotovilo, da bodo Judje podprli ustanovitev britanskega protektorata v Palestini. Problem je bil namreč tudi v tem, da se Francozi nikakor niso hoteli odpovedati vplivu v Palestini. Trajalo je kar nekaj časa, da so sionisti in Britanci prepričali Francoze, da sprejmejo načela Balfourjeve deklaracije. Prav tako so sionistični krogi po svetu začeli širiti ideje iz deklaracije in prepričali tudi tedanjega ameriškega predsednika Wilsona. Pot za uresničitev Balfourjeve deklaracije je bila torej odprta (Ferfila 1993: 80-81).

¹² Balfourjeva deklaracija je bila izdana 2. 11. 1917 v obliki pisma, ki ga je takratni britanski zunanji minister Arthur Balfour poslal židovskemu finančniku baronu Edmondu Rotschildu. V deklaraciji je bila britanska vlada naklonjena ustanovitvi judovskega »doma« (homeland) v Palestini in obljubila je, da bo storila vse, kar je v njeni moči, da bi olajšala uresničitev tega cilja. Pri tem pa se ne bi smelo storiti ničesar, kar bi lahko okrnilo državljanske ali verske pravice že obstoječih nejudovskih skupnosti v Palestini (Ferfila 1993: 76-77).

¹³ Sile centra: Nemčija, Avstro-Ogrska, Turčija.

2. 3. Začetek spora med Judi in Arabci po koncu prve svetovne vojne

Po koncu vojne so si zmagovalne sile razdelile ozemlja na Bližnjem vzhodu: Francija je dobila mandat nad severnim delom Sirije, Britanci pa njen južni del, Jordanijo in Palestino (Al Joundi 1972: 65). Z uvedbo britanskega mandata nad Palestino se je začelo 30-letno obdobje krvavih arabsko-judovskih spopadov (Šobajić 1982: 202).

Leta 1920 je bila podpisana mirovna pogodba med Francijo, Veliko Britanijo in Turčijo kot poraženko v I. svetovni vojni. Nekdanja turška posest na Bližnjem vzhodu je bila razdeljena med obe kolonialni velesili¹⁴ in kljub vsem obljubam o samostojnosti arabskih držav, sta suverenost dobili le Saudska Arabija in Jemen. Ostale arabske težnje o neodvisnosti so bile takrat izigrane, Palestina pa je bila z Balfourjevo deklaracijo tako ali tako že obljubljen Judom (Šobajić 1982: 204). Ko so se začeli migracijski tokovi Judov v Palestino, so se med Arabci začeli kazati prvi znaki nezadovoljstva. Judovski sindikati so skrbeli za razvoj gospodarstva in zaposlovanje Judov, medtem ko so zaposlovanje Arabcev onemogočali (Ferfila 1993: 89). Temu je logično sledil vse slabši položaj Arabcev v Palestini. Judovska skupnost je namreč kupovala zemljo ne glede na postavljeno ceno in mnogi Arabci so jo hiteli prodajati. Zemljo so morali Arabci torej zapustiti in ker drugih zaposlitev ni bilo, je to privedlo do velike brezposelnosti in razseljenosti med arabskim prebivalstvom. Arabski protesti so se vse bolj množili, povečalo se je število stavk in demonstracij proti nastalim razmeram ter režimu britanskega mandatorstva (Ferfila 1993: 89-91).

Do prvega sovražnega dejanja med Judi in Arabci je prišlo aprila leta 1920. Demonstracije, ki so trajale 4 dni, so bile uperjene zoper sionistično gibanje in britansko mandatorstvo. Arabci so namreč ves čas opozarjali na množično priseljevanje Judov v Palestino in terjali svojo neodvisnost, vendar Britanci niso storili nič konkretnega v zvezi z njihovimi zahtevami. Veliki Britaniji pa je že tudi postajalo jasno, da bo sledila krvava prihodnost Palestine (Al Joundi 1972: 70-71). Naslednja leta se je število priseljenih Judov še povečevalo¹⁵ in judovsko-arabski odnosi so postajali skrajno napeti.

Do leta 1937, ko je Peelova komisija¹⁶ prvič omenila predlog o razdelitvi Palestine, je bilo vedno več arabskih uporov. Največji upor Arabcev je trajal od leta 1936 do 1939 in je nakazal

¹⁴ Velika Britanija je dobila Irak, Jordanijo in Palestino; Francija na drugi strani pa Sirijo in Libanon (Šobajić 1982: 204).

¹⁵ Povečevanje priseljevanja Judov v Palestino: leta 1920 je bilo v Palestini 67.000 Judov, do leta 1942 jih je bilo naseljenih že 484.000 (Ferfila 1993: 86), medtem ko jih je bilo na začetku stoletja le 22.000 (Al Joundi 1972: 65).

¹⁶ Peelova komisija je zagovarjala predlog o razdelitvi Palestine in pri tem izhajala iz načela, da je Palestina tako judovska kot arabska. Predlog je vseboval tudi idejo, da se del Palestine razdeli na judovsko državo, del na

splošno nezadovoljstvo s situacijo v Palestini. Uporniki so po vsej deželi napadali judovska območja in britanske položaje. V Judih in Britancih so namreč videli glavnega krivca za nastale razmere na Bližnjem vzhodu (Ferfila 1993: 92). Sionisti so takrat poudarjali, da je nujno sprejeti rešitev glede judovskega vprašanja v Palestini, saj se je že začela pojavljati Hitlerjeva nevarnost in s tem povezano eksistenčno vprašanje judovskega naroda. Tako se je začel začaran krog, na eni strani sionistična naselitvena prizadevanja, na drugi strani pa so Arabci odgovarjali z nasilnimi dejanji kot obrambo svojega obstoja. Da so lahko vzdržali rast arabskega nacionalizma, so si sionisti poiskali zaveznike in to je še bolj podpihovalo sovražstvo (Ibid: 93-94). Ker Britancem ni uspelo rešiti nastale situacije, so poskusili končati svoj mandat v Palestini s tako imenovano »Belo knjigo«,¹⁷ ki pa je bila med Arabci sprejeta z nezaupanjem. V tem času pa so se že dogajali nacistični pregoni Judov v Evropi, zaradi česar so le ti še bolj množično bežali v Palestino in Arabci so se znašli v precepu. Na eni strani so bili zaradi bede beguncev pripravljene sprejeti Jude v Palestino, po drugi strani pa jih je preveval strah, da jih bodo prav ti begunci na koncu pregnali z njihove zemlje (Al Joundi 1972: 83).

2. 4. Judje in Arabci med drugo svetovno vojno

Z začetkom druge svetovne vojne so se Arabci obrnili proti zaveznikom, še posebej proti Britancem, zaradi nepravilnosti, ki so jih bili deležni že od časa prve vojne. Britanci so bili po mnenju Arabcev kolonialisti, ki so zasedli njihovo domovino in dovoljevali priseljevanje Judov (Al Joundi 1972: 85). Le to pa se ni ustavilo niti po letu 1945, kakor je bilo omenjeno v Beli knjigi iz leta 1939. Sionističnim krogom je uspelo prepričati tudi takratnega ameriškega predsednika Trumana, da je vplival na Britance, ki so leta 1946 dovolili nadaljnje priseljevanje Judov v Palestino. Med drugo svetovno vojno so sionisti ustanovili tri organizacije namenjene za bojna delovanja, Arabci pa na drugi strani niso imeli niti ene organizirane skupine. Sionisti so se tako po koncu vojne že lahko opirali na svoje oborožene sile, ki so bile vojaško dobro opremljene s strani Britancev (Al Joundi 1972: 94-95). Januarja 1946 je v Palestino prispela ameriško-britanska komisija za raziskovanje palestinskega

arabsko in ostalo na internacionalno območje okrog Jeruzalema z izhodom do morja. Predlog ni bil sprejet z navdušenjem. Arabci so bili kategorično proti, Judje pa so hoteli večji del ozemlja, šele potem bi ga sprejeli. To je bil prvi formalni predlog za ustanovitev judovske države na ozemlju Palestine (Ferfila 1993: 93).

¹⁷ Bela knjiga (1939) je predvidevala, da naj bi najkasneje v petih letih Palestina postala samostojna arabsko-judovska država, v kateri število Judov ne bi preseгло ene tretjine. Določeno je bilo tudi to, da se v petih letih lahko v Palestino preseli le 75.000 Judov (Ferfila 1993: 94).

vprašanja,¹⁸ kateri so arabski voditelji izročili zahteve, ki so jih poudarjali že pred začetkom vojne. Komisija pa se je namesto z reševanjem problema v Palestini raje ukvarjala s preverjanjem stališč arabske zunanje politike. Judje so bili s poročilom komisije zadovoljni, kar pa gotovo ni veljalo za Arabce, ki so jih ti sklepi le še bolj razburili (Al Joundi 1972: 96-97). Ko je Velika Britanija proti koncu druge svetovne vojne začela podpirati Sirijo in Libanon v njunem boju za neodvisnost, si je ponovno pridobila med arabskimi prebivalci izgubljen ugled, ki pa ga kasneje ni uspela zadržati. Leta 1946 so se v Londonu sestali ameriški in britanski izvedenci, ki naj bi izdelali načrt, po katerem bi bila Palestina razdeljena na 4 območja,¹⁹ toda ta predlog ni naletel na odobravanje ne pri Arabcih ne pri Judih (Šobajić 1982: 229).

Zanimivo pri tem je, da je Velika Britanija šele leta 1945 ugotovila, da je problem v Palestini prevelik zalogaj zanjo in je že takrat razmišljala, da bi v reševanje spora vključila tudi Društvo narodov, kot predhodnico OZN. Pa je zaradi želje po monopolnem položaju na Bližnjem vzhodu odlašala s to odločitvijo do leta 1947, potem ko so se izjalovili že vsi poizkusi za ugodno rešitev arabsko-judovskega vprašanja (Šobajić 1982: 239).

2. 5. Sklep OZN o razdelitvi Palestine iz leta 1947

Velika Britanija je po neuspelem poizkusu formiranja judovske in arabske avtonomne skupnosti v sklopu skupne palestinske države prenesla del odgovornosti za rešitev tega problema na OZN. Generalni sekretar OZN je 23. aprila 1947 sklical posebno zasedanje OZN v zvezi s palestinskim vprašanjem (Šobajić 1982: 239). Arabske članice OZN²⁰ so na zasedanju vložile peticijo o ukinitvi britanskega mandata v Palestini in razglasitvi neodvisne države Palestine, vendar njihov predlog ni bil sprejet (Al Joundi 1972: 100). Na tem zasedanju je Generalna skupščina OZN sprejela odstop Velike Britanije kot mandatne sile v Palestini in namesto tega sprejela sklep o ustanovitvi posebnega odbora OZN za reševanje palestinskega vprašanja, pod imenom UNSCOP²¹ (Šobajić 1982: 240). Posebnost tega odbora

¹⁸ Komisija je svoje delo končala 20. aprila 1946 in sprejela naslednje odločitve: odobritev naselitve 100.000 Judov v Palestino, podaljšanje britanskega mandata, dokler ne bodo prisotni vsi pogoji za ustanovitev ene ali več palestinskih držav, in odobritev odprodaje zemljišč Judom (Joundi 1972: 96).

¹⁹ Palestina naj bi bila razdeljena na 4 območja: judovsko ozemlje z delom arabskega zemljišča, pokrajina Negev, Jeruzalem in Betlehem ter razkosano arabsko ozemlje. Področje Jeruzalema in pokrajine Negev bi upravljal centralna vlada pod nadzorom Britancev, za avtonomna arabska in judovska področja pa bi skrbele lokalne oblasti (Šobajić 1982: 229).

²⁰ Arabske članice OZN leta 1947: Egipt, Sirija, Irak, Libanon in Saudska Arabija (Al Joundi 1972: 99).

²¹ UNSCOP se je srečal tako s predstavniki judovske agencije kot predstavniki arabskega komiteja. Judovski predstavniki so zagovarjali svojo vizijo rešitve palestinskega ozemlja in se sklicevali na Balfourjevo deklaracijo ter britanske mandatne obveznosti. Sklicevali so se na to, da imajo Judje pravico do lastne države in zagotavljali,

je bila v tem, da v njem niso sodelovali predstavniki velesil, saj je veljalo prepričanje ostalih držav, da bi to lahko le zmanjšalo učinkovitost reševanja tega zapletenega vprašanja. UNSCOP se je takoj lotil reševanja palestinskega vprašanja in navezal stike z arabskimi ter judovskimi predstavniki v skladu z dogovorom, da je potrebno problematiko preučiti na kraju samem (Ibid: 240). Odbor je predložil dva načrta o razdelitvi palestinskega ozemlja in sicer »Majority Plan«²² ter Minority Plan«²³ (Al Joundi 1972: 102). ZDA in ZSSR sta takrat podprli »Majority Plan«, s tem pa je bilo na nek način že določeno stališče večine članic OZN. Generalna skupščina OZN je tako 29. novembra 1947 sprejela načrt o ustanovitvi arabske in judovske države ter mednarodnem statusu Jeruzalema in ostalih svetih mest (Šobajić 1982: 242-244). Arabci se niso strinjali s tem načrtom, saj so po njihovem mnenju plodnejši predeli palestinskega ozemlja pripadli Judom, njim pa so ostali večinoma puščavski predeli²⁴ (Al Joundi 1972: 102). Na drugi strani pa so se sionisti veselili tega sklepa, ker je predstavljal napredek k ustanovitvi tako zelene judovske države. Arabci so torej zavrnili sklep OZN o razdelitvi Palestine in odnosi med obema etničnima skupinama so se zelo zaostрили (Šobajić 1982: 244). Tudi Arabska liga²⁵ se je zavedala, da bodo sionisti še povečali svojo dejavnost za ustanovitev lastne države, in je na zasedanju v Lizboni oktobra 1947, sprejela odločitev o koncentriranju arabskih vojaških čet na mejah Palestine. OZN pa je sprejel tudi sklep, da bosta obe državi razglašeni dva meseca po umiku britanskih sil iz Palestine, kar bi bilo avgusta 1948 (Al Joundi 1972: 102-105).

2. 6. Ustanovitev Izraelske države leta 1948

da bodo arabskemu prebivalstvu zagotovili popolno enakopravnost. Na drugi strani so predstavniki arabskega komiteja prepričevali odbor UNSCOP, da sta dve tretjini palestinskih prebivalcev arabski in da zahtevajo enako pravico za ustanovitev Palestinske države kot Judje. Opozorili so tudi na neuresničen dogovor iz leta 1915 med šerifom Huseinom in Mac Mahono-om, o ustanovitvi neodvisne in enotne arabske države (Šobajić 1982: 241).

²² Majority Plan: po tem načrtu naj bi bila Palestina razdeljena na judovsko in arabsko državo, Jeruzalem in Betlehem pa bi dobila mednarodni status pod nadzorom OZN (Joundi 1972: 102).

²³ Minority Plan: predvideval je ustanovitev federalne države, kjer naj bi judovska in arabska država tvorili konfederacijo z glavnim mestom Jeruzalemom (Joundi 1972: 102).

²⁴ OZN je novembra 1947 sprejel odločitev za razdelitev palestinskega ozemlja. Judje so dobili 56 %, Arabci pa 42 % ozemlja, mednarodno ozemlje Jeruzalem pa je predstavljalo le 2 % le tega (Joundi 1972: 105).

²⁵ Arabska liga leta 1945: Egipt, Jordanija, Sirija, Libanon, Saudska Arabija, Irak, Jemen.

Dan po sprejetju razdelitvenega načrta Palestine je Visoki arabski komite²⁶ razglasil tridnevno nacionalno stavko in generalnemu sekretarju OZN poslal obvestilo, da zavrača sklep o razdelitvi in dodal, da ta sklep zanemarja samoopredelitveno pravico naroda. V vseh večjih arabskih mestih so se začele ustanavljati arabske vojaške enote, katerih cilj je bil prevzem nadzora na ozemlju Palestine po odhodu britanskih sil. Velika Britanija je sicer pred generalno skupščino OZN izjavila, da bo do konca svojega mandata storila vse potrebno za ohranitev reda na območju Palestine. Kljub vsemu pa je prihajalo do spopadov, in to take intenzivnosti, kot so bili npr. krvavi spopadi v Jeruzalemu marca 1948, ko so arabske sile popolnoma odrezale novi del mesta od drugih naselij. Šele posredovanje OZN je takrat pripomoglo k preskrbi judovskega prebivalstva. Britanske oblasti pa so se do teh eskalacij obnašale pasivno in ne kot mandatna sila (Šobajić 1982: 246-247). Visoki arabski komite je v začetku leta 1948 že pripravljal skrivne obrambne načrte in nakupoval orožje, kar je bilo vse prej kot lahka naloga, saj so Britanci že leta 1917 uvedli najstrožjo prepoved za posedovanje in nakup orožja. V istem obdobju je britanska delegacija obvestila OZN, da je britanska vlada odgovorna za upravljanje Palestine, dokler ji ta mandat ne poteče, in zagrozila, da bo na vsako vmešavanje tujih sil odgovorila z uporabo sile. Od sprejema razdelitvenega načrta Palestine se je torej to ozemlje sprevrglo v eno samo bojišče (Al Joundi 1972: 107-108). Ker se je bližal 15. maj 1948, dan umika britanskih sil in formalno prenehanje britanskega mandata, se je arabska stran začela pripravljati na vojni pohod proti judovski državi (Šobajić 1982: 247).

14. maja 1948 je palestinsko ozemlje zapustil še zadnji britanski vojak in Judje so na čelu Generalnim svetom sionistične organizacije²⁷ razglasili izraelsko državo, ki so jo še isti dan priznale ZDA. Država Izrael je bila razglašena mimo običajnih procedur v OZN, pa vendarle so jo velesile priznale takoj, ne upoštevajoč dvomesečni rok, sprejet leta 1947 (Calvocoressi 2001: 387). Od tukaj naprej pa se trpljenje in žalostna zgodovina Bližnjega vzhoda pravzaprav šele začinja.

²⁶ Visoki arabski komite so sestavljali odposlanci Iraka, Sirije, Libanona in Jordanije (Al Joundi 1972: 106).

²⁷ Generalni svet sionistične organizacije je takrat za prvega predsednika izraelske vlade razglasil David-a Ben Gurion-a, za predsednika države pa Chaim Weizmann-a, vodjo sionistične organizacije (Calvocoressi 2001: 387).

3. SPOPADI NA BLIŽNJEM VZHODU IN OZN

3. 1. Razglasitev države Izrael in prva arabsko–izraelska vojna

Država Izrael je bila tako rekoč rojena v vojni. Britanski mandat namreč ni prinesel miru na tem območju in takoj po odhodu Britancev se je začela nova vojna (Novak 1981: 344). 15. maja 1948 so v Palestino vkorakale vojaške sile petih arabskih držav: Egipta, Jordanije, Sirije, Libanona in Iraka. Na arabski strani se je borilo 35.000 vojakov, na izraelski pa 24.000. Tudi Izraelci so se istega dne odločili za napad na Jeruzalem, proti kateremu so preko puščave Negev že prodirale egiptovske sile. Egiptovska letala so medtem napadala Tel-Aviv, ki ni imel protiletalske obrambe. Arabske sile so bile glede letalskih sil v premoči nad Izraelci (Ibid 1981: 346). Na tem mestu ne gre spregledati, da arabske vojaške sile niso bile preveč izurjene, pa so kljub temu v prvih tednih vojne prodrle precej daleč na judovsko ozemlje. Upoštevati je potrebno dejstvo, da Sirija ni imela veliko vojske, saj je bila samostojna šele dve leti in tudi Libanonci niso kaj dosti dodali k skupni vojaški moči Arabcev, Jordanci pa so se že na samem začetku zapletli v spopad z Izraelci za Jeruzalem in zato niso bili prisotni na ostalih frontah (Calvocoressi 2001: 387).

Konec junija 1948 so se Izraelci znašli v hudih težavah na vseh frontah: sirsko-libanonske enote so imele pod nadzorom glavna središča na severu Palestine, jordanska arabska legija²⁸ jim je zadala težke udarce v Jeruzalemu, egiptovska vojska pa je na jugu bojevala pozicijsko vojno (Šobajić 1982: 249). Arabske države so že prvi dan vdora OZN sporočile, da je njihov namen zaščita arabskega prebivalstva in njihovega imetja ter, da so vojaške akcije naperjene le proti skrajnim sionističnim skupinam in ne proti Judom na splošno. Dodali so tudi, da Izraela kot države ne bodo priznali, ampak le tako palestinsko državo, v kateri bi bile pravice Arabcev in Judov popolnoma enakopravne (Al Joundi 1972: 117).

Izraelci so se, zaradi zelo slabega položaja na frontah, junija 1948 obrnili na ZDA in ZSSR. Želeli so, da bi ti velesili zahtevali ustavitev sovražnosti in spopadov. Arabci pa so za zaustavitev spopadov zahtevali revizijo sklepa OZN o razdelitvi Palestine. Zanimivo je to, da so Britanci takrat podpirali Arabce in simpatizirali z njihovo idejo, o invaziji na Palestino. Razlog gre iskati predvsem v tem, da je bil to njihov zadnji še mogoč poizkus, da bi rešili svoj položaj v tem delu sveta.

²⁸ Jordanska arabska legija je veljala za najbolje izurjeno vojsko v arabskem svetu. Izurjena je bila s pomočjo Britancev (Al Joundi 1972: 117).

Na drugi strani sta ZDA in ZSSR odločno podpirali takratni razdelitveni načrt in ustanovitev nove države Izrael, saj sta si prizadevali za končanje britanske kolonialistične pozicije na Bližnjem vzhodu (Šobajić 1982: 243).

Do preobrata v nadaljnjem dogajanju pa je prišlo po ustavitvi oboroženih spopadov, 11. julija 1948. Izraelska stran je imela takrat idealno priložnost, da se dobro oboroži in nato drugače vodi vojno. ZDA so Veliki Britaniji zagrozile z ukinitvijo gospodarske pomoči, če ne umaknejo poveljniških kadrov iz jordanske in egiptovske vojske (Šobajić 1982: 250). Izraelska stran je to izkoristila sebi v prid in kljub prepovedi kupovanja orožja, množično kupovala v Evropi in ZDA. Dobro so izkoristili zatišje na bojiščih in se oborožili ter izurili za svoje povračilne ukrepe. Arabci na drugi strani niso mogli dobiti orožja, saj so njihovi zavezniki Britanci spoštovali prepoved dobave orožja državam vpletenim v spopade. Tudi razmerje vojakov na obeh straneh se je spremenilo v izraelsko korist, saj so v času premirja uspeli pridobiti na svojo stran kar lepo število rekrutov in so imeli ob koncu spopadov na bojišču že 60.000 vojakov, proti 40.000 arabskim. Izraelske sile so bile že tako močne, da so uspele potisniti arabske čete iz severa in juga Palestine. Poleg tega so nadaljevali operacije na Sinajskem polotoku, kljub pritiskom OZN, naj takoj prenehajo z vojaškimi operacijami (Novak 1981: 348-349). Vojna se je končala šele 9. januarja leta 1949 in sicer s katastrofalnimi posledicami za Arabce. Izraelci so zavzeli 1300 km² ozemlja in približno 120 vasi, ki bi jih po razdelitvenem načrtu morali imeti Arabci (Novak 1981: 349). Vzroke za poraz arabskih sil gre iskati tudi v tem, da je približno 80 odstotkov arabskega prebivalstva v času spopadov bežalo iz svojih ozemelj, kar je oslabilo palestinski odpor. Zanimariti pa ne gre niti dejstva, da je bila mednarodna skupnost takrat bolj naklonjena Judom kot Arabcem, zaradi nacističnega genocida nad Judi v času II. svetovne vojne (Šobajić 1982: 251).

Varnostni svet²⁹ OZN je takoj, ko so po razglasitvi države Izrael izbruhnili spopadi, zaman pošiljal zahteve o ustavitvi vseh vojaških akcij. Arabska stran je takrat kot močnejša izmed obeh vojskujočih si strani odkrito izjavljala, da do prekinitve ne bo prišlo. Zato je Varnostni svet 29. maja 1948 na podlagi resolucije št. 50 izglasoval sklep o takojšnji ustavitvi ognja. Za nadzor premirja je pooblastil mediatorja pri OZN, švedskega grofa Bernadotte-ja, kateremu je bila v pomoč skupina vojaških opazovalcev. Resolucija št. 50 je postala temelj za kasnejšo ustanovitev misije UNTSO.³⁰ Dejansko pa je premirje med sprtima stranema nastopilo 11. junija 1948 (The Blue Helmet 1996: 19). Vojaški opazovalci so prihajali iz držav članic, ki jih je določil mediator. Opazovalci, katerih skupno število je bilo 36, so prihajali iz Francije, Belgije in ZDA. Švedski mediator je iz svoje države vzel še 5 izkušenih častnikov, generalni sekretar OZN pa je temu številu dodal še 51 vojaških stražarjev. Takrat je ZSSR temu izboru opazovalcev nasprotovala, saj je bila mnenja, da mora opazovalce izbrati Varnostni svet, ki pa je ta predlog zavrnil. Opazovalci so bili neposredno podrejeni ukazom OZN. Prva skupina opazovalcev je prišla v Kairo med 11. in 14. junijem in bila takoj napotena v Palestino in nekaj sosednjih držav. Kasneje se je število vojaških opazovalcev povečalo na 93. Ti opazovalci so bili neoboroženi in taki ostajajo še dandanes. Konsenz oziroma privolitev sprtih strani pa je predpogoj, da opazovalci pridejo na območje in tam nadzorujejo premirje. Opazovalci tudi zaradi svoje neoboroženosti nimajo možnosti za kakršnokoli vsiljevanje odločitev, ki jih sprejmejo nadrejeni organi. Vse, kar je v njihovi moči, je to, da lahko o morebitnih kršitvah obvestijo mediatorja, ta obvesti Generalnega sekretarja, slednji pa to sporoči Varnostnemu svetu (The Blue Helmets 1996: 19).

Ko je rok za premirje 9. julija potekel, je mediator pri obeh sprtih straneh poskušal premirje podaljšati, a arabska stran tega predloga ni hotela sprejeti. Sledili so novi spopadi na območju Palestine. Glede na silovite boje, ki so potekali, je na predlog mediatorja, Varnostni svet 15. julija 1948 ukazal takojšnjo prekinitve spopadov z grožnjo, da se bo na neupoštevanje sklepa, na podlagi VII. poglavja 39. člena Ustanovne listine OZN, odločil uporabiti sankcije za kršitelje miru. Natančneje je moč te sklepe prebrati v resoluciji Varnostnega sveta OZN št. 54. Premirje je dejansko nastopilo 18. julija 1948 (The Blue Helmets 1996: 19-20).

Ker se je prva opazovalna misija umaknila ob prekinitvi premirja, je zopet nastopil čas za

²⁹ Varnostni svet OZN: za nadaljnje razumevanje problema je pomembno opredeliti glavne naloge oziroma vloge OZN in Varnostnega sveta. Glavni namen in naloga OZN je vzdrževanje mednarodnega miru in varnosti. Primarno odgovornost za uresničitev teh nalog pa ima Varnostni svet (www.un.org).

³⁰ UNTSO: United Nations Truce Supervision Organization (The Blue Helmets 1996: 15).

prihod nove misije. Mediator je od vlad Belgije, Francije in ZDA zahteval nove opazovalce, ki so na ozemlje Palestine prišli 1. avgusta 1948, v skupnem številu 137. Število vojaških opazovalcev je kasneje naraslo na 572. Glavno poveljstvo misije je bilo še vedno v mestu Haifa kot v prvi misiji. Glavne naloge opazovalcev so ostale nespremenjene z eno samo veliko spremembo: po novem so bili opazovalci razdeljeni v več skupin in te so bile neposredno priključene tako izraelskim vojaškim enotam kot arabskim. Ena opazovalna skupina je bila nastanjena v Jeruzalemu, druga je pokrivala relacijo med Tel Avivom in Jeruzalemom, ostale pa so pokrivalo območja letališč, pristanišč in glavnih prometnic (The Blue Helmets 1996: 20).

Naslednji incident na področju Palestine se je zgodil 17. septembra 1948, ko so pripadniki judovske teroristične organizacije Lehi³¹ na švedskega mediatorja Bernadotta izvedli atentat in ga ubili. Napetosti so ponovno začele naraščati in oktobra so izbruhnili novi spopadi na območju Jeruzalema, puščave Negev in sektorja pod nadzorom libanonskih sil. OZN je od oktobra pa do decembra poskušal doseči premirje, ki pa ga je vedno znova prekinila ena ali druga vojskujoča se stran. Vlogo začasnega mediatorja je po atentatu opravljal Ralph Bunche, ki je s polno podporo Varnostnega sveta in Generalne skupščine OZN poskušal najti ustrezno rešitev za dolgoročno premirje. Zavzemal se je za pogajanja med sprtima stranema in to neposredno. Prvi taki poizkusi so potekali med Egiptom in Izraelom decembra leta 1948. Toda tudi ta poizkus je bil prekinjen, saj sta se konec decembra Izrael in Egipt znova spopadla. OZN je zato 29. decembra 1948 sprejel resolucijo št. 66, v kateri so od vlad sprtih strani zahtevali takojšnjo prekinitev sovražnosti. Kljub težavnim razmeram je mediatorju s pomočjo OZN le uspelo doseči prekinitev spopadov in podpis premirja (Blue Helmet 1996: 20).

Prvi sporazum o premirju sta pod nadzorom OZN podpisala Egipt in Izrael 24. februarja 1949. Jordanija in Izrael sta podpisala premirje 3. aprila, skupaj z določilom o razmejitvi med arabsko cono in Izraelom. Premirje z Libanonom je bilo sklenjeno 23. marca, s Sirijo pa 20. julija 1949 (Al Joundi 1972: 122). Vendar so to bili samo začasni sporazumi o premirju in ne dokončne mirovne pogodbe.

³¹ Judovska organizacija Lehi: znana tudi pod imenom Stern. Bernadotta naj bi ubili zaradi poudarjanja nujnosti vrnitve arabskih beguncev in priznanja njihov pravic (Al Joundi 1972: 120), saj je število beguncev samo od leta 1947 pa do jeseni 1948 naraslo na 800.000. Kasneje je vprašanje beguncev obravnaval tudi OZN in 11. decembra 1948 v ta namen sprejel resolucijo št. 194. Bernadotte je imel svojo vizijo rešitve palestinskega vprašanja, saj je predvideval tudi omejitev priseljevanja judovskega prebivalstva v kraje, kjer so bili prej Arabci (Šobajić 1982: 259-261).

3. 1. 1. Ustanovitev in vloga misije UNTSO

Po podpisu sporazumov o premirju leta 1949 je Varnostni svet OZN na podlagi resolucije št. 73 ustanovil prvo opazovalno misijo UNTSO, ki je bila tudi prva opazovalna misija pod okriljem OZN. S tem dejanjem se je vloga mediatorja lahko tudi uradno končala, saj je OZN prevzel odgovornost nase. V resoluciji je bilo omenjeno, da so izpolnjeni vsi pogoji, da UNTSO postane avtonomni organ, neposredno podrejen Varnostnemu svetu in da je glavna naloga misije nadzorovanje premirja na območju Palestine. Naloge misije UNTSO so bile med drugim tudi nadzor demilitariziranih območij. UNTSO je bil odgovoren tudi za nadzor premirja, ki ga je Varnostni svet zahteval v resoluciji št. 54. Če bi se zgodil kakršenkoli incident, bi poveljnik misije poskušal situacijo rešiti sam, če le to ne bi uspelo, bi ta problem prenesel Varnostnemu svetu. Poveljstvo misije se je maja leta 1949 preselilo iz Haife v Jeruzalem (The Blue Helmets 1996: 20).

Pomembno je tudi to, da so istočasno obstajale štiri komisije, ki so nadzirale premirje: sirsko-izraelska, egiptovsko-izraelska, libanonsko-izraelska in jordansko-izraelska komisija za nadzor premirja. Z njimi je neposredno sodelovala tudi sama misija UNTSO, ki je bila na nek način odgovorna za uresničevanje nalog komisij. Naloge teh mešanih komisij so bile preučevanje in reševanje vseh pritožb ne glede na sprte strani in opazovanje, kako premirje dejansko poteka. V pritožbah so obravnavali incidente, kot na primer: prečkanje razmejitenih linij, kršitve zračnega prostora, kopičenje oboroženih sil na mejah in morebitne ilegalne prehode mej. Znotraj komisij, ki so nadzorovale demarkacijske linije, pa je ves čas prihajalo do zapletov (The Blue Helmets 1996: 23). Za nadaljnje razumevanje delovanja mirovniških sil bom v nadaljevanju opisal značilnosti posameznih komisij. Komisije so sestavljali tako predstavniki sprtih strani kot predstavniki OZN. Vsaka komisija je štela 5 predstavnikov, z izjemo egiptovsko-izraelske komisije, ki je štela sedem članov, od teh sta bila dva iz vsake od sprtih strani in predsedujoči, ki je bil predstavnik OZN. Glavne naloge komisij so bile preiskovanje pritožb glede kršitev. Opazovalci UNTSO pa so bili priključeni vsaki izmed teh komisij prav z namero, da raziščejo pritožbe (The Blue Helmets 1996: 21).

Egiptovsko-izraelska komisija za nadzor premirja je imela svoj sedež na demilitariziranem območju El Auja, kasneje pa se je preselila v Gazo. Že od začetka svojega obstoja se je komisija soočala s težavami, ki so nastajale zaradi uresničevanja sporazuma o premirju. Egipt je že na začetku ostro protestiral, ker Izraelci niso hoteli namestiti tisoče arabskih beguncev

na območje Gaze. Varnostni svet OZN se je na pritožbe Egipta odzval in obe strani opomnil, da se držita dogovorov sprejetih v resolucijah (The Blue Helmets 1996: 23).

Egipt je že ob ustanovitvi Izraela zaostрил režim plovbe skozi Sueški kanal, po podpisu sporazumov o premirju leta 1949 pa je sprejel še določene dekrete o nadzoru ladij, ki plujejo skozi kanal in so napotene v Izrael. Sprejeli so celo prepoved komercialnih plovb, možnost zaplembe ladijskega tovora ipd. Leta 1951 je spor o omejevanju plovbe skozi Suez in zaliv Aqaba obravnaval tudi Varnostni svet OZN in sprejel posebno resolucijo št. 95, v kateri je Egipt obtožil kršitve mirovnega sporazuma, oviranje svobodne pomorske trgovine in zahteval takojšnjo odpravo teh ukrepov, ki so onemogočali prevažanje tovora v Izrael. Egipt te resolucije ni upošteval in je vztrajal pri svojih odločitvah. Branil se je s tezo, da na tem območju še vedno vlada vojno stanje, zato ne bo spremenil svojih ukrepov. Ko je egiptovska stran zaostрила režim plovbe še v zalivu Aqaba, se je izraelska stran znašla v težki situaciji, saj je bila motena tudi oskrba s prehrano (Šobajić 1982: 270-272).

Razmere so se iz leta v leto zaostrovale. V Egiptu je med tem prišlo do spremembe v vodstvu države,³² nacionalistična čustva Arabcev so naraščala, v Izraelu pa se je na oblast vrnil prvi predsednik vlade, Ben Gurion, ki se je z Arabci pogovarjal le z orožjem (Novak 1972: 350). Palestinci so se množično vračali čez mejo v Izrael, večinoma z namenom, da izvajajo uporniške napade (»fedajini«) na izraelske položaje. Egiptovske sile pa so kopičile svoje vojaške enote blizu meje, zaradi česar so izraelske sile 21. septembra 1956 okupirale demilitarizirano območje El Auja. Kmalu zatem je delo komisije zastalo, tudi po zaslugi izraelske strani, ki je egiptovskim delegatom onemogočala vstop na demilitarizirano območje (The Blue Helmets 1996: 23). Ta situacija je privedla do nove vojne, ki jo bom obravnaval v kasnejših poglavjih.

Sirsko–izraelska komisija s sedežem v Damasku je imela velike težave pri uresničevanju sporazuma o premirju. V komisiji sta bili v ospredju dve težavi oziroma kršitvi. Prva je bila naselitev demilitariziranega območja s strani izraelskih kmetov in druga so bile aktivnosti izraelskih vojaških patrolj in ribičev na vzhodni strani jezera Tiberias. Sirci so te aktivnosti smatrali za nelegalne, zato sta se sprti strani večkrat znašli v navzkrižnem ognju. Napadi palestinskih upornikov in odgovor izraelskih sil sta krog nasilja le še povečevali.

³² V Egiptu je 23. julija 1952 prišlo do državnega udara, ko sta vodstvo prevzela takratni general Nageb in polkovnik Naser. Naser je leta 1954 dokončno izrinil Nageba iz prestola in sam vodil politiko Egipta (Novak 1972: 350).

Poveljnik UNTSO je leta 1950 predlagal postavitev še dodatnega števila opazovalnih točk na demarkacijski črti, z namenom zmanjšati incidente. Izraelske sile so januarja 1956 napadle sirske. Varnostni svet OZN je zaradi tega sprejel resolucijo št. 111 in obsodil to dejanje ter sprti strani znova opomnil, naj upoštevata sporazum o premirju in naj ne kršita demilitariziranega območja ter demarkacijske črte (The Blue Helmets 1996: 23).

Na dejansko stanje komisije kaže dejstvo, da se je komisija zadnjič sestala leta 1951. Izraelska stran je od takrat naprej bojkotirala seje komisije z izgovorom, da se Sirija poslužuje te komisije samo zaradi izpodbijanja suverenosti Izraela na demilitariziranem območju (Al Joundi 1972: 153). Za zanimivost pa podatek, da je do leta 1966 komisija prejela z obeh strani preko 60.000 različnih pritožb in je bila zaradi tako velikega števila popolnoma paralizirana in nezmožna delovanja (The Blue Helmets 1996: 24).

Jordansko–izraelska komisija je imela svoj sedež v Jeruzalemu. Sporazum o premirju med Jordanijo in Izraelom iz leta 1949 je že sam po sebi narekoval zapleteno situacijo. Zahodni breg in stari del Jeruzalema sta tvorila del Svetega mesta in sta imela poseben status. Na tem območju je bilo nastanjenih veliko Arabcev, ki so jih izraelske sile pregnale iz ozemlja pod svojim nadzorom. OZN je nadziral nevtralno območje med sprtima stranema, ki je potekalo čez Sveto mesto. Sporazum o premirju je določal, da je imela izraelska stran pod nadzorom zahodni del Jeruzalema z goro Sion in Davidovim grobom, jordanska stran pa območje Latruna na cestni povezavi med Tel Avivom in Jeruzalemom ter vzhodni oziroma stari del mesta z Zidom objokovanja (The Blue Helmets 1996: 24). OZN je po končanih spopadih leta 1949 sprejel internacionalizacijo Jeruzalema. Taka nasilna razdelitev Svetega mesta je skozi celo zgodovino spora med Arabci in Izraelci rezultirala nova nestrinjanja in konfliktna situacije, še posebej po nasilni priključitvi vzhodnega dela Jeruzalema Izraelu leta 1967 (Šobajić 1982: 276-278). Zahodni breg pa je postal udarno mesto za palestinske uporniške akcije. Ta zapletena razmejitev je botrovala mnogim incidentom in medsebojnim obstreljevanjem preko razmejitvenih črt, pa vendarle je komisija opravljala svoje delo in se sestala vsakič, ko je nastal kakršenkoli problem, z namenom, da se težave razrešijo po mirni poti (The Blue Helmets 1996: 24). Izraelske težnje po aneksiji vzhodnega dela Jeruzalema so se kazale že leta 1950, ko so del vladnih ustanov preselili v Jeruzalem. OZN ta tihi načrt Izraelcev ni odobral in tega mesta nikoli ni priznal za glavno mesto Izraela (Šobajić 1982: 278).

Libanonsko – izraelska komisija je v nasprotju z ostalimi komisijami delovala učinkovito in brez večjih težav vse do leta 1967. Težave so povzročali le palestinski uporniki, vendar so sirske sile njihove poizkuse delovanja na demarkacijski črti uspešno preprečevale. Komisija se je redno sestajala vse do junija 1967, ko so Izraelci razveljavili sporazume o premirju z vsemi arabskimi državami, kljub temu da incidentov na demarkacijski črti z Libanonom v vsem tem času ni bilo (The Blue Helmets 1996: 24).

3. 1. 2. Vloga velesil v obdobju od leta 1948 do leta 1956

Novembra leta 1947 je OZN razdelil ozemlje Palestine na dve državi, palestinsko in izraelsko državo. S tem predlogom pa se Arabci niso strinjali. Ko je britanski mandat na ozemlju Palestine 14. maja 1948 potekel in so Judje razglasili državo Izrael, se je začela invazija arabskih držav na Izrael. Izraelske vojaške enote so vojno dobile in Izrael je postal politično dejstvo na tem območju (Spanier 1992: 99). V tem času pa so se zahodne sile ukvarjale tudi s hitrim širjenjem vpliva ZSSR po Evropi.

Po podpisu sporazuma o premirju med Izraelom in arabskimi državami se je Zahod trudil, da bi situacijo na Bližnjem vzhodu stabiliziral. S tem namenom so ZDA, Velika Britanija in Francija leta 1950 podpisale tri-partitni sporazum o omejevanju dobave orožja (Ovendale 1999: 145). Toda to ni pomenilo, da v tem času judovska stran ni dobivala orožja.

Velika Britanija, ki je pravzaprav prepustila reševanje palestinskega vprašanja OZN, je hotela v 50-ih letih še vedno imeti določen vpliv na Bližnjem vzhodu. Konec koncev je prav s simpatiziranjem sionističnega gibanja želela ustvariti še dodatni vezni člen v njenih kolonialističnih težnjah. Zgodilo pa se je ravno obratno. Britanska politika je počasi, a vztrajno izgubljala vpliv in zaupanje pri njenih zaveznicah v arabskem svetu. Odprl se je torej prostor oziroma neke vrste vakuum za prihod nove sile na ta del sveta. Veliki Britaniji je veliko težav povzročal tudi Egipt, ki je bil v tistem času najbolj stabilna država v regiji. Ameriška administracija je leta 1952 podpirala egiptovske težnje po umiku britanskih sil iz območja Sueškega prekopa, saj je v tem dejanju videla možnost zavezništva z Egiptom. Vendar je Naserjev prihod na oblast v Egiptu preprečil njene načrte. Naser se je namreč z namenom, da bi zmanjšal vpliv zahodnih sil na Bližnjem vzhodu, povezal z ZSSR. Egipt je videl v sodelovanju z ZSSR priložnost, da z ruskim orožjem uniči Izrael in tako postane heroj za arabsko prebivalstvo. ZSSR pa je v sodelovanju z Egiptom videla priložnost, da vstopi na Bližnji vzhod in poleg vsega še zavaruje položaje na svoji južni meji (Spanier 1992: 98-101).

ZDA in njeni strateški interesi pa so bili usmerjeni na ustvarjanje prijateljskih vezi tako z Arabci kot Izraelci. ZDA so se zavedale, da tako z ekonomskega kot vojaškega vidika potrebujejo trden in močan Bližnji vzhod kot branik pred morebitnim prihodom komunizma in ZSSR v ta del sveta. V primeru spopadov pa so predvidevale dobavo orožja tako arabskim državam kot tudi Izraelu. ZDA so v času prve arabsko-izraelske vojne izgubile zaupanje pri arabskih deželah in prav to so v prihodnje skušale popraviti. Omeniti moram, da so arabske dežele imele tudi močno ekonomsko orožje, nafto, kar je bilo v tistem času ključnega pomena (Ovendale 1999: 145).

Situacija na Bližnjem vzhodu se je v času do Sueške vojne leta 1956 še bolj zapletla. Na eni strani odhod kolonialnih velesil, kot npr. Velike Britanije, na drugi strani pa приход ZSSR in njenega rivala ZDA. Karte so se torej ponovno premešale, Bližnji vzhod pa še ni postal stabilno območje, kjer bi prevladovala mir in stabilnost.

3. 1. 3. Analiza opazovalne misije UNTSO

Operacija UNTSO je bila ustanovljena na podlagi VI. poglavja Ul. OZN, kjer je opredeljeno mirno reševanje konfliktov in jo uvrščamo v prvo generacijo operacij za ohranjanje miru. OZN in opazovalna misija UNTSO sta v tem času nase prevzela breme reševanja krize. UNTSO je kot opazovalna misija opravljal svoje naloge v skladu z določili njegove ustanovitve. OZN je prek misije uspel nadzorovati premirje in, kolikor je bilo to mogoče, omejevati kršitve. Tudi komisije za nadzor premirja so delovale v skladu s sprejetimi načeli.

OZN definira operacije za ohranjanje miru (peacekeeping operacije) kot tiste, ki jih sestavljajo vojaške osebe, vendar brez pooblastil za vsiljevanje miru (inforcement action). Operacije služijo kot element, s katerim OZN ohranja mednarodni mir in varnost na območju konfliktov. Sama operacija UNTSO, ki je bila opazovalna misija, je imela na začetku funkcijo nadzorovanja premirja in poročanja o stanju na terenu, kjer je bila nastanjena. Njeni pripadniki so bili in so še vedno neoboroženi, saj gre za opazovalno misijo in ne za operacijo za ohranjanje miru. Za UNTSO so značilne tri osnovne karakteristike:

- strinjanje sprtih strani o namestitvi pripadnikov operacije;
- neodvisnost oziroma nevtralnost pripadnikov operacije v odnosu do sprtih strani;
- neuporaba sile, razen v primeru, ko je ogroženo življenje samih pripadnikov operacije (Findlay 1996: 12).

UNTSO je v svoji zgodovini opazoval področja konfliktov, nadziral izvajanje sporazumov o premirju in razmejitvena območja. Sam mandat misije lahko opredelimo kot opazovanje in poročanje Varnostnemu svetu OZN o stanju na terenu. Operacija poteka še danes, kar lahko pojasnimo s tem, da želi Varnostni svet ohraniti stik in seznanjenost z razmerami na območju, kjer imajo stalne članice VS svoje interese. Misija naj bi zagotavljala pritok nevtralnih informacij iz območja in s tem nepristransko podobo o razmerah na terenu, saj so sprte strani verjetno potvarjale podatke in s tem realno situacijo. Tudi število pripadnikov misije, ki v vsem času ni preseglo številke 572 iz leta 1948, govori o aktivnostih, ki so jih s takim številom lahko izvajali. Če izhajamo iz predpostavke, da je bil mandat misije opazovanje in poročanje o incidentih na kriznem območju, lahko zaključimo, da je bila sama misija učinkovita. Naloge, ki so bile dane njenim pripadnikom, so se izvršile v skladu s podeljenim mandatom. UNTSO ni imela mandata, ki bi predvideval ustvarjanje tamponskih con med sprtimi stranmi, kot so ga imele kasnejše operacije na Bližnjem vzhodu. Potrebno je omeniti, da opazovalci sami ne bi mogli preprečiti spopadov, saj niso bili oboroženi niti niso imeli mandata, s katerim bi to lahko storili. Pripadniki UNTSO so sodelovali tudi v kasnejših operacijah na Bližnjem vzhodu.

3. 2. Druga arabsko–izraelska vojna (Sueška kriza) leta 1956

Arabski svet je po prvi vojni za Palestino prestajal hude travme, kar se je kazalo tudi v spremembah političnih vrhov v večini arabskih držav (Šobajić 1982: 279). V tistem obdobju so si sledili državni udari v Siriji, Egiptu in celo oddaljeni Alžiriji, kar je le odsevalo odločenost arabskih množic in nezadovoljstvo z dogajanjem v arabskem svetu (Al Joundi 1972: 166-167). Območje Bližnjega vzhoda se je začelo v petdesetih letih spreminjati v žarišče boja za prevlado velikih sil na tem delu sveta. Kljub težnjam arabskih narodov o nacionalni neodvisnosti in samostojnosti, so bile le te v nasprotju z interesi nekdanjih kolonialnih sil. Izraelci so s svojimi nasilnimi dejanji pri reševanju konflikta z Arabci delovali v nasprotju z načeli pravice naroda do samoopredelitve (Šobajić 1982: 279). Zaradi vojne so postali arabski narodi radikalnejši in negativno nastrojeni proti zahodnim silam, Izrael pa je postal še močnejši in trdneje povezan z ZDA (Young 1999: 89).

3. 2. 1. Ozadje Sueške krize leta 1956

Po strmoglavljenju monarhije leta 1952 sta prišla v Egiptu na oblast general Nagib in polkovnik Naser. Ko pa je Naser dokončno potisnil Nagiba s prestola, so se odnosi z Izraelci še bolj zaostri. Sueški prekop³³ je bil zaprt za izraelske ladje, Naser pa je zaprl tudi Tiransko ožino in pot do Eilata v Aqabskem zalivu. Tudi zahodnemu svetu je bil Naser veliko vprašanje, še posebej, ko je leta 1955 od takratne Češkoslovaške prvič kupil orožje. S tem se je jasno odprla pot sovjetskemu vplivu na Bližnji vzhod. Razmere med Egiptom in zahodnimi silami so se slabšale in 19. julija 1956 sta ZDA in Velika Britanija sporočili, da Egiptu ne bosta pomagali financirati gradnjo Asuanskega jezusa.³⁴ Teden kasneje je Naser sklenil nacionalizirati Sueški prekop (Novak 1972: 349-351). Na zahodu je to izzvalo burne reakcije še posebej v Londonu in Parizu, saj je bil Sueški prekop njuna last. Takoj sta zahtevala preklic Naserjeve odločitve, a sta bili pri tem neuspešna. Francozom prav tako ni dišalo sodelovanje Naserja z Alžirijo,³⁵ kljub temu da je bila francoska politika do tistega trenutka usmerjena proarabsko. Ker jima Naserja ni uspelo prepričati, sta se Francija in Velika Britanija začeli pripravljati na vojaško intervencijo, ki pa se je pokazala kot idealna priložnost, da se v spor vmeša še Izrael (Calvocoressi 2001: 396-399).

Sredi petdesetih let si je Izrael ob znatni pomoči Zahoda³⁶ uspel zagotoviti zadostna sredstva in s tem vojaško premoč nad arabskimi sosedi. V času spora glede Sueškega prekopa pa se je tudi Izrael hotel na nek način maščevati za Naserjevo odločitev o blokadi Tiranske ožine in tako mu je ta spor glede Sueškega prekopa prišel kot naročen. Iz teh različnih interesov je sledil tajni sporazum v Sevresu,³⁷ ki je predvideval trojni napad na Egipt. Predsedniki francoske, britanske in izraelske vlade so na podlagi tajnega sporazuma pričakovali, da bo Egipt ultimat o umiku s Sueškega prekopa zavrnil, kar bi uporabili kot povod za vstop Francije in V. Britanije v spopad. Na tak način sta obe zahodni sili poskušali pred mednarodno javnostjo predstaviti sebe kot posrednici za dosego miru in prikriti tajni sporazum iz Sevresa (Novak 1972: 351).

³³ Britanci se s Sueškega prekopa umaknejo leta 1955.

³⁴ Asuanski jez na reki Nil naj bi postal temelj energetskega in kmetijskega razvoja Egipta (Novak 1972: 351).

³⁵ Alžirija je bila nekdanja francoska kolonija.

³⁶ Zahod je mišljen kot razvite evropske države Francija, Velika Britanija in ZDA itd.

³⁷ Sporazum v Sevresu med Izraelci, Francozi in Britanci: tam je bil sprejet scenarij, ki je predvideval trojni napad na Egipt. Napad naj bi najprej začeli Izraelci in sicer z vdorom na Sinaj. Kasneje bi Francija in V. Britanija obema vojskujočima stranema postavili ultimat, po katerem bi se obe strani morali umakniti 10 milj stran od Sueškega prekopa (Novak 1972: 351).

3. 2. 2. Trojni napad na Egipt

Kot je bilo zapisano v tajnem sporazumu iz Sevresa, so izraelske sile začele z eskalacijami obmejnih spopadov, in sicer 29. oktobra 1956. Izrael je začel napadati fedajinske položaje v Gazi in se naglo prebil prek Sinaja na vzhodno obalo Sueškega prekopa. Francozi so že pri prvih izraelskih napadih aktivno pomagali tako s tehniko, kakor na bojišču. Britanci na drugi strani pa so delovali veliko bolj zadržano in prikrito. Izraelske sile so do 3. novembra že osvojile vsa območja, ki so bila v strateškem načrtu trojice. V Izraelu je ta napad zato dobil naziv »stourna vojna« (Šobajić 1982: 283).

Izraelci so prvi večer vdrli v Egipt po kopnem in zavzeli večino obmejnih postojank. Ponoči pa je padalska brigada krenila z jordanske meje preko Negeva na Sinaj, kjer bi se priključila ostalim bataljonom. S to potezo so izraelske sile presenetile egiptovskega predsednika, saj ni pričakoval take invazije na Sinaj. Večina izraelskih sil je bila namreč nameščenih na jordanski meji (Novak 1972: 351). Velika Britanija in Francija sta poslali obema vojskujočima stranema ultimatum, kakor je bilo dogovorjeno v Sevrezu. Izrael je v skladu z dogovorom ultimatum sprejel, Egipt pa ga je zavrnil. Nastopil je čas, ko svoj del sporazuma trojice, začneta uresničevati še sami. Točno 12 ur po izteku ultimata sta Britanija in Francija začeli bombardirati Egipt. Najprej sta napadli Sueški prekop, nato pa sta s pomočjo padalskih enot zasedli še Sinajsko planoto. Silovita ofenziva je trajala do 2. novembra 1956 (Šobajić 1982: 283).

Do tukaj je scenarij iz Sevresa uspel v celoti, potem pa se je zataknilo. Trojno invazijo na Egipt je obsodila vsa svetovna javnost, tudi ZDA. ZDA, za katere je Francija mislila, da se ne bodo vmešavale, je delovala iz zornega kota svojih interesov. V OZN sta Velika Britanija in Francija vložili veto na sprejem sklepov Varnostnega sveta in tako dejansko blokirali delovanje. Tudi ameriški delegat v Varnostnem svetu je takrat oznanil svetu, naj naredi vse potrebno, da se Izrael takoj vrne na črte premirja iz leta 1949. Varnostni svet je 2. novembra ponovno obravnaval nastalo situacijo in sprejel sklep, v katerem je zahteval takojšnji umik izraelskih, britanskih in francoskih oboroženih sil iz okupiranega ozemlja (The Blue Helmets 1996: 36). Dva dni pozneje je Generalna skupščina OZN sprejela resolucijo št. 57 za ustanovitev mirovnih sil na tem območju, pod imenom UNEF³⁸ (glej 3. 2. 3.). Med tem pa so okupacijske enote izkoristile vmesni čas do prihoda pripadnikov mirovnih sil in se začele postopno umikati šele 20. novembra (Šobajić 1982: 284).

³⁸ UNEF : United Nations Emergency Force.

Kljub napetemu ozračju v svetu so se Francozi in Britanci odločili izpeljat načrt do konca, kar pa se je izkazalo za nespametno dejanje. Britanci so pod hudim pritiskom ZDA prenehali z bojnim delovanjem in Francozi sami niso bili več sposobni delovati naprej. V tistem času ne gre prezreti vloge ZSSR, ki je celo grozila z uporabo jedrskega orožja (Novak 1972: 352). Dejansko se je razmerje sil na Bližnjem vzhodu po tej krizi spremenilo. Britanci so ugotovili, da je potrebno upoštevati ZDA kot velesilo, Francija se je po tem neuspehu odločila, da poskuša svoj vpliv uveljaviti v Evropi (Young 1999: 96), Izrael pa se je po zamenjavi Ben Guriona kot predsednika vlade, začel vključevati v ameriško vojaško strategijo. ZDA so torej utrdile svoj vpliv na Bližnjem vzhodu, a hkrati morale priznati vstop ZSSR na to območje (Šobajić 1982: 286). Za arabski svet je bil vojaški poraz sprejet kot velika politična in moralna zmaga, egiptovski predsednik pa se je le še bolj utrdil na oblasti in med Arabci užival ugled velikega poveljnika (Novak 1972: 353).

3. 2. 3. OZN in ustanovitev mirovne operacije UNEF I

Na podlagi sprejete resolucije št. 997 in 998 Generalne skupščine OZN je takratni Generalni sekretar Hammarskjold³⁹ izdelal načrt o ustanovitvi prve mirovne operacije UNEF I. V svojem načrtu je predlagal naslednja glavna določila misije: na podlagi resolucije št. 377 so sile omejene v svojem delovanju s strani mednarodnega prava; če se države v sporu ne strinjajo z namestitvijo in operacijami teh mirovnih sil, jih Generalna skupščina OZN ne pooblasti za delovanje. Torej je prisoten pogoj, da se morata sprti strani strinjati z namestitvijo takih enot (Siekmann 1991: 12-13). Generalna skupščina pa je v resoluciji št. 1000 5. novembra 1956 sprejela naslednji predlog: ustanovil naj bi se poveljniški štab, ki bi bil odgovoren za nadzor premirja.

Poveljnik misije UNEF I je postal E. L. M. Burns, ki je bil poveljnik osebja pri misiji UNTSO. Njegova naloga je bila tudi izbrati določeno število častnikov, ki so bili zadolženi za nadzor opazovalnih točk pri misiji UNTSO. Ti častniki so morali biti iz držav članic, ki niso bile stalne članice Varnostnega sveta OZN.

V tistem času je OZN premleval tri možne koncepte vodenja mirovne misije in na koncu je sprejel načela, da je delovanje poveljnika misije podrejeno Generalni skupščini in Varnostnemu svetu OZN, njegova odgovornost je bila določena tako, da je bil povsem neodvisen od politike in stališč držav, ki so bile članice OZN, pripadnike misije pa je izbral iz

³⁹ Hammarskjold je bil Generalni sekretar OZN leta 1956. Imel je nalogo vzpostaviti prvo pravo mirovno operacijo UNEF I (McCoubrey, White 1996: 3).

držav, ki niso bile stalne članice Varnostnega sveta OZN (The Blue Helmets 1996: 37). Pripadniki misije so bili torej izbrani na podlagi odločitve poveljnika ne glede na to, ali so se sprte strani s tem strinjale ali ne. Mirovne sile tudi niso smele vplivati na politiko sprtih držav kot tudi na vojaško ravnotežje sil v regiji. Mirovne sile pa ne bi smele v nobenem primeru prevzeti oblasti nad območjem, ki so ga opazovale, in so morale sodelovati z lokalnimi oblastmi za dosego miru. Misija se je na podlagi odločitve generalnega sekretarja OZN financirala na način, da države, ki so zagotovile osebje, krijejo stroške opreme in plač, OZN pa krije ostalo (The Blue Helmets 1996: 38).

Mirovna misija UNEF I je bila ključni element prizadevanja OZN, da razreši krizo, ki je nastala ob posredovanju britansko-francoskih in izraelskih vojaških sil na območju Egipta. Zagotavljala naj bi pogoje za umik teh sil in za uresničevanje sporazuma o premirju. UNEF I je postala prva prava operacija za ohranjanje miru pod okriljem OZN (The Blue Helmets 1996: 38).

Takoj po pooblastilu Generalne skupščine je skupina opazovalcev pod okriljem misije UNTSO začela z načrtovanjem, kakšna naj bi bila misija UNEF I. Ker misija UNEF I ni bila sprejeta na podlagi VII. poglavja⁴⁰ Ul. OZN, je morala za namestitev pridobiti soglasje Egipta. Ta pa je želel imeti prej razčiščene določene elemente iz resolucije, in sicer vprašanje o umiku mirovnih sil potem, ko bi se britansko-francoske sile že umaknile in vprašanje, kako dolgo bodo mirovne sile nastanjene na območju. OZN je podal jasna zagotovila, da s prihodom mirovnih sil ne bo kršena egiptovska suverenost in poudaril, da je prisotnost mirovnih sil odvisna od konsenza sprtih strani (The Blue Helmets 1996: 38).

14. novembra 1956 je egiptovska vlada privolila v prihod mirovnih sil UNEF in naslednji dan je na območje že prišla prva skupina le teh. Egiptovska vlada se na začetku ni strinjala s prisotnostjo kanadskih, norveških in danskih vojakov v misiji, ker so pripadali zvezi NATO in so bili zato z Britanci preveč povezani. Kasneje pa se je tudi ta težava razrešila. Število vojakov v misiji je bilo določeno na podlagi predloga poveljnika misije in generalnega sekretarja OZN. Slednji je v dogovoru z Egiptom in poveljnikom misije določil, da bo sprejel v sestavo misije pripadnike 10 držav.⁴¹ Število pripadnikov misije je v letu 1957 naraslo na 6.000 in se potem manjšalo. Leta 1967, ko je bil podan predlog za umik enot, jih je bilo na ozemlju Egipta le še 3.378. Pripadniki misije, tako častniki kot navadni vojaki, so nosili

⁴⁰ VII. poglavje Ul. OZN predvideva vsiljevanje miru, ne glede na upoštevanje konsenza sprtih strani.

⁴¹ Države, ki so prispevale svoje vojake v misijo UNEF I: Brazilija, Kanada, Kolumbija, Danska, Finska, Indija, Indonezija, Norveška, Švedska in Jugoslavija.

uniforme svojih držav z vidnim znakom, da delujejo pod okriljem OZN (The Blue Helmets 1996: 40-42).

Prva naloga Generalnega sekretarja Hammarskjolda je bila zagotovitev premirja, ki je bilo zahtevano v resoluciji št. 997 (2. novembra 1956), poleg tega pa je imel za nalogo tudi pogajanje s Francozi in Britanci o njihovem umiku iz območja Sueškega prekopa. Državi sta svoj umik namreč pogojevali s prihodom sil UNEF I. Kakor hitro bi OZN poslal na območje pripadnike misije, naj bi se francoske in britanske vojaške enote umaknile. Prvi pripadniki UNEF I so prišli na območje Sueškega prekopa že 15. in 16. novembra 1956, toda obljube so ostale neizpolnjene. Generalna skupščina OZN je 24. novembra zato predlagala resolucijo, v kateri je zapisala, da so na območju Sueškega prekopa nastanjene še celotne britanske sile in dve tretjini francoskih. Po nekajkratnih pogovorih so se britanske in francoske sile dokončno umaknile šele 22. decembra. Za umik je bilo potrebno skoraj dva meseca naporov, v primeru umika izraelskih enot pa je trajalo še veliko dlje. Izraelske sile so se iz območja namreč umikale postopoma, in sicer po pasovih ter 14. januarja 1957 še vedno zavzemale območje Sharm el Sheikh. Odprto pa je ostalo še vprašanje Gaze. Izrael je namreč predlagal svojo rešitev glede območja Gaze. Egipt naj bi po njihovem mnenju nelegalno zasedel to območje leta 1948 in ga do leta 1956 uporabljal za svoje podtalne akcije. Po izraelskem načrtu bi se njihove vojaške sile umaknile iz tega območja, vse civilne pa naj bi ostale znotraj Gaze. Sile misije UNEF I naj ne bi vstopile na to območje, Izrael pa naj bi zagotovil sodelovanje z uradom za begunce, ki je bil nastanjen na tem območju. OZN se z izraelskim predlogom glede Gaze ni strinjal in vztrajal pri določilih, ki so bila sprejeta s sporazumom o premirju leta 1949. Le ta je Egiptu dodeljeval vso administrativno oblast na tem območju. Izraelske sile so se umaknile z območja Gaze šele marca leta 1957 (The Blue Helmets 1996: 50). Nesoglasja pa so se nadaljevala tudi glede območja nastanitve sil UNEF. Izrael na noben način ni hotel imeti sil UNEF I na svoji strani demarkacijske črte.

Kot je že zgoraj omenjeno, so prve sile UNEF I prišle na območje Egipta 12. novembra 1956, ko je poveljnik sil UNTSO postavil začasno poveljniško mesto v Kairu. UNEF I se je iz Kaira umaknil šele maja 1967 in sicer na zahtevo Egipta. Delovanje operacije UNEF I v tem obdobju lahko razdelimo na štiri posamezne faze (The Blue Helmets 1996: 50).

- prva faza je po tej klasifikaciji trajala od srede novembra pa do konca decembra leta 1956 in je bila osredotočena na umik francosko-britanskih sil z območja Port Said v Sueškem prekopu;
- druga faza je trajala od konca decembra 1956 do marca 1957. Glavna naloga misije je bila nadzor umika izraelskih sil z območja Egipta;

- z izjemo Gaze in Sharm el Sheikh, ki sta bila predmet nadzora v tretji fazi.
- zadnja faza pa je trajala od začetka namestitve sil UNEF I na demarkacijskih črtah med Izraelom in Egiptom pa do leta 1967.

Prva faza misije UNEF I (november–december 1956)

Ko so sile UNEF I postale operativne, so v glavnem uspele vzdrževati mir na območju Sueškega prekopa. Kot že omenjeno, so francosko-britanske sile imele pod nadzorom Port Fuad in Port Said. Izraelske sile so takrat nadzirale območje 10 kilometrov vzhodno od Sueškega prekopa in Generalni sekretar je poizkušal doseči umik trojice iz zasedenega območja. Cilji UNEF I so bili takrat nadzor prekinitve spopadov in zagotavljanje pomoči pri umiku teh sil. Vsakršna kršitev premirja je bila podana v poročilu OZN. Naloge sil UNEF I so bile torej v glavnem osredotočene na preiskovanje, poročanje in protest zoper kršitve. UNEF I je bil zadolžen tudi za stražo najbolj občutljivih objektov. V času umikanja francosko-britanskih sil so pripadniki misije prevzeli tudi začasno administrativno oblast na območju umika in skrbeli za zasebno ter javno lastnino tamkajšnjega prebivalstva, seveda v sodelovanju z lokalnimi oblastmi. Po umiku pa so to oblast predali egiptovskim oblastem. Delovali so tudi pri čiščenju minskih polj na območju Sueza in posredovali pri izmenjavi vojnih ujetnikov (The Blue Helmets 1996: 50-51).

Druga faza misije UNEF I (december 1956-marec 1957)

Po končnem umiku francosko-britanskih sil se je misija UNEF I osredotočila na vzdrževanje premirja med izraelskimi in egiptovskimi silami ter na pripravo izraelskega umika iz okupiranega območja. Izraelci so se iz območja Sinaja umikali v treh fazah, ki so potekale od 3. decembra 1956 do 22. januarja naslednjega leta. Funkcije misije so bile zelo podobne tistim v prvi fazi. Med umikom je UNEF I prevzel začasno lokalno oblast na območjih in skrbel za varnost prebivalcev, kasneje pa predal oblast lokalnim egiptovskim oblastem. Pripadniki misije so poskrbeli tudi za ponovno vzpostavitev cestnih komunikacij čez Sinajsko planoto (The Blue Helmets 1996: 51).

Tretja faza misije UNEF I (marec 1957)

Izraelske sile so se umaknile iz zasedenih območij marca 1957. V dogovoru z egiptovsko vlado so sile UNEF I ostale na tem območju zaradi stalnega nadzora Tiranske ožine, ki je v neposredni bližini. Vprašanje Gaze pa je bilo zaradi dveh razlogov bolj zapleteno. Prvi je bila skrb, zaradi stalnih napadov palestinskih upornikov v preteklosti in drugi veliko število

beguncev na tem območju. V skladu z dogovorom so sile UNEF I v času umikanja izraelskih sil prevzele trenutno civilno administrativno oblast in skrbele za nemoteno izvajanje pomoči agencije za begunce na območju Gaze ter prevzele odgovornost za ponovno vzpostavitev libanonskih oblasti (The Blue Helmets 1996: 51).

Četrta faza misije UNEF I (marec 1957 – maj 1967)

Ko je bilo končano umikanje tujih sil iz območja Egipta, je bila glavna naloga misije UNEF Inadzor prekinitve sovražnosti med egiptovskimi in izraelskimi silami. UNEF I je služila kot nekakšen »buffer«⁴² na demarkacijski črti in mednarodnih mejah med obema državama. UNEF I je skrbel, da ni prihajalo do ilegalnih prehodov mej, ki bi lahko povzročali incidente, nadzoroval izvajanje premirja ter preprečeval sovražnosti po morju, kopnem in v zraku. Da bi lahko opravljal te naloge, so bile sile UNEF I nastanjene na zahodni strani demarkacijskih črt in so pokrivalo območje 273 kilometrov. Obalo Sinaj, severno stran zaliva Aqaba in Tiransko ožino pa so opazovale zračne enote UNEF I in sicer v skupni dolžini 187 kilometrov (The Blue Helmets 1996: 53). Čez dan je bilo na demarkacijski črti v skupni dolžini 59 kilometrov približno 70 opazovalnih točk oziroma postojank. Na vsaki točki je bila patrolja, ki je štela od 5 do 7 mož. Na območju mednarodne meje so minska polja, postavljena v času spopadov, omejevala gibanje in ilegalne prehode. To občutljivo območje je bilo krito s strani 8 motoriziranih postojank v kombinaciji z letalskimi enotami, ki so lažje odkrivale morebitne premike. Da bi dejansko preprečili morebitne incidente na demarkacijskih črtah, sta UNEF in egiptovska vlada sprejeli dogovor o omejenem gibanju. Podnevi je veljal dogovor o prepovedi približevanja tem črtam na razdalji 50 do 100 metrov, ponoči pa do 500 metrov. Lokalna policija v Gazi pa je skrbel, da ni prihajalo do incidentov v mestu in iskala krivce, ki so bili odgovorni za polaganje min na tem območju. Sodelovala pa je tudi z UNEF I in sicer pri morebitnih kršitvah na razmejitvenih točkah. Pripadniki UNEF I so v skladu z opravljanjem nalog smeli uporabiti osebno orožje samo v primeru lastne ogroženosti. V nobenem primeru niso smeli dati povoda za uporabo strelnega orožja, ampak so lahko z orožjem odgovorili le v primeru napada nanje. Misija je vzdrževala visoko stopnjo sodelovanja z egiptovsko vlado, ki je bila gostiteljica mirovniških sil. Pripadniki misije so imeli zagotovljeno popolno svobodo gibanja na območju Gaze, Sinajske planote in na območju demarkacijske črte. Vzporedno so pripadniki UNTSO ostali na svojih položajih tudi v času izraelske okupacije Gaze, kjer so opravljali svoje naloge. Kasneje so pripadnike UNTSO priključili pod

⁴² Buffer zone: v nadaljevanju bom uporabljal termin tamponska cona.

poveljstvo operacije UNEF I, vendar je egiptovsko-izraelska komisija za nadzor premirja delovala naprej. Če je na primer izraelska stran pritožbo glede kršitev poslala UNEF I, jo je le ta vseeno predal v obravnavo komisiji. Dejansko je prišlo do nekaterih prenosov nalog, ki so bile v domeni misije UNTSO, na UNEF I. UNEF I je svoje naloge opravljal dobro, saj v času njegove prisotnosti na območju ni prihajalo do kakšnih večjih kršitev (The Blue Helmets 1996: 53-54).

Umik UNEF I leta 1967

Medtem ko je na egiptovsko-izraelski meji po letu 1956 prevladal mir, so se na drugih območjih Bližnjega vzhoda pojavile nove napetosti, še posebej na izraelsko-sirskem in izraelsko-jordanskem območju. Po ustanovitvi PLO⁴³ leta 1964 so se pojavili novi, bolj organizirani in močnejši napadi na izraelske položaje, in sicer največ iz jordanskega in sirskega ozemlja. Zgodaj leta 1967 so napetosti med Sirci in Izraelci dosegle kritično točko. Vzrok naj bi bilo sporno ozemlje znotraj demilitariziranega območja v bližini jezera Tiberias. Tudi prizadevanja komisije za nadzor premirja, da bi spor razrešili po mirni poti, niso obrodila uspeha. Prvi spopadi so se začeli 7. aprila leta 1967, ko so sirske sile z močnim artilerijskim ognjem obstreljevale izraelske vasi. Na drugi strani pa so izraelske zračne sile bombardirale sirske položaje (The Blue Helmets 1996: 54). Potrebno je omeniti tudi zvezo med Sirijo in Egiptom, ki sta leta 1966 podpisali obrambno pogodbo (Novak 1972: 354). Kljub pozivom Generalnega sekretarja po mirnem reševanju konflikta in prizadevanju pripadnikov misije UNTSO so se napetosti stopnjevale. 16. maja 1967 je poveljnik sil misije UNEF I od egiptovske strani prejel zahtevo za takojšnji umik vseh pripadnikov OZN iz opazovalnih točk vzdolž egiptovske meje, razen na območju Gaze in Sharm El Sheikh-a (Ovendale 1999: 202). Poveljnik UNEF I je na zahtevo odgovoril, da nima takih pooblastil, da bi lahko sile umaknil. Generalni sekretar pa je poveljniku sil med tem podal navodila, naj bo trden pri stališču, da mirovne sile ostanejo na točkah vse dokler potekajo diplomatski odnosi z lokalnimi predstavniki oblasti. Med tem pa so egiptovske sile zasedle položaje UNEF in okupirale nekaj opazovalnih točk. Začeli so se diplomatski pogovori med OZN in egiptovskimi oblastmi. Vladi Indije in Jugoslavije sta med tem predali Generalnemu sekretarju obvestilo, da bosta svoj kontingent umaknili iz območja ne glede na odločitve OZN. 18. maja so egiptovske sile povsem blokirale dostop pripadnikom mirovne misije na

⁴³ PLO (palestinska osvobodilna organizacija) je bil ustanovljen leta 1964 (istega leta kot palestinska organizacija Al Fatah) (The Blue Helmets 1996: 54). Poglavitni cilj Palestincev je bil namreč ustanoviti lastno palestinsko državo na ozemlju, ki ga je leta 1967 zasedel Izrael. Leta 1969 je predsednik PLO postal Y. Arafat, ki to organizacijo vodi še danes (Novak 1972: 356).

njihove opazovalne točke. OZN je poskušal na izraelski strani doseči pristanek za namestitev mirovnihi sil na njihovi strani demarkacijske črte, vendar Generalni sekretar na koncu ni uspel pridobiti izraelskega soglasja. Egipčovski predstavnik je ponovno zahteval takojšen umik sil UNEF I z območja Egipta. Generalni sekretar je o tem obvestil Generalno skupščino, ta pa Varnostni svet, kjer je bila sprejeta odločitev, da se morajo sile UNEF I umakniti iz območja najkasneje do konca junija leta 1967. Zanimivo pa je, da bi Generalni sekretar takrat lahko vsilil odločitev o namestitvi sil na podlagi 99. členu poglavja VI. OZN. Ker pa se je vedelo, da sta si stališči obeh velesil, ZDA in ZSSR, nasprotujoči, do odločitve o vsiljevanju sil tako ali tako ne bi prišlo in iz tega razloga se o tem v Varnostnem svetu ni razpravljalo. Predpogoj za delovanje in namestitev operacij za ohranjanje miru je namreč strinjanje vseh vpletenih strani. Če bi takrat sile UNEF I, kljub njegovemu nasprotovanju, ostale v Egiptu, bi to lahko v prihodnosti ogrozilo obstoj operacij za ohranjanje miru. Kmalu po teh dogodkih je Generalni sekretar povečal število opazovalcev UNTSO v egipčovsko-izraelski komisiji za nadzor premirja. Sekretar OZN se je ravno odpravil v Kairo na pogovore o varnostnih ukrepih na egipčovsko-izraelski meji, ko je egipčovski predsednik Naser objavil zaporo Tiranske ožine.⁴⁴ Egipt je izjavil, da bo ožino zaprl za Izrael v primeru, da se od tam umaknejo sile OZN (Al Joundi 1972: 179). Kasneje je bil to eden glavnih povodov za novo vojno, ki je izbruhnila 5. junija 1967 leta (The Blue Helmets 1996: 54-55).

Kot je omenil v svojem delu Al Joundi (1972: 179), so odnosi med Arabci in Izraelci dobili svoje poprejšnje oblike - »vojno stanje se je sprevrglo v takšno premirje, iz kakšnega se še nikoli ni rodil mir«.

⁴⁴ Tiranska ožina spada v egipčovske teritorialne vode, saj v širino ne meri več kot 3 kilometre.

3. 2. 4. Vloga velesil v obdobju 1956-1967

Na začetku 50-ih let 20. stol. je bila Velika Britanija še vedno glavna zahodna velesila na Bližnjem vzhodu, vendar se je vzporedno z rastjo arabskega nacionalizma, še posebej v Egiptu, njen vpliv postopno zmanjševal. Naserjeva naveza z ZSSR je ZDA odvrnila od finančne pomoči Egiptu (za izgradnjo Asuanskega jezusa). Naser se je odločil zapreti Sueški prekop, ki je bil v večinski lasti Britancev in Francozov, kar je privedlo do novega konflikta. Zahod je ostro protestiral zoper to odločitev, vendar je Egipt imel podporo s strani ZSSR. ZDA se je zavzemala za mirno rešitev spora. Britanci, Francozi in Izraelci pa so na podlagi tajnega sporazuma napadli Egipt. ZDA so takrat začele vršiti pritiske na trojico držav, naj prenehajo z invazijo. Britanci so se na podlagi ameriških pritiskov umaknili iz območja, kar je načelo njihovo samozavest in vpliv na Bližnjem vzhodu. Na območje Bližnjega vzhoda pa sta vstopili novi velesili, ZSSR in ZDA (Young 1999: 95-96).

Sueška vojna je tako v ospredje potisnila ZDA in nekdanji veliki kolonilani sili, Francijo in Veliko Britanijo, potisnila v ozadje. Ko so ZDA dale jasno vedeti Britancem in Francozom, da jih ne bodo podprle v vojni, se je okrepila tudi samozavest ZSSR. Slednja je celo grozila z bombardiranjem Londona in Pariza. V svojih prizadevanjih je šla celo tako daleč, da je ZDA povabila k skupnim akcijam za zaustavitev vojne. ZDA so videle v izraelskem napadu na Egipt enkratno priložnost, da si pridobijo naklonjenost med Arabci in dokažejo, da niso tako proizraelsko usmerjene. Prizadevanje ameriške diplomacije za ustavitev spopadov v Egiptu je v veliki meri prispevalo k temu, da so se spopadi tudi dejansko končali. ZDA so svoj vpliv na Bližnjem vzhodu še povečale in posledično pripomogle do rešitve krize v Jordaniji in Libanonu, kjer je prihajalo do političnih pretresov. Tam so pro-Naserjeve sile poskušale zrušiti vladajoči režim in še razširiti svoj vpliv na Bližnjem vzhodu. Naser je mislil, da se ZDA ne bodo vmešale, zaradi njegovega zavezništva z ZSSR, a se je uštel. ZDA so posredovale pri reševanju krize in s tem odločno pokazale, da je moč ZSSR na tem območju vseeno omejena (Spanier 1992: 101-106). Zanimivo je tudi to, da je ZSSR Naserja opomnila, da se zaradi sueške vojne ne misli vpletati v III. svetovno vojno, vendar Naser tega ni upošteval. Naprej ga je gnala ideja, da bi Kairo postal središče arabskega sveta (Ovendale 1999: 194-195).

Neposredne vzroke za Sueško vojno lahko najdemo tako v diplomaciji Velike Britanije, Francije in ZDA, kot tudi v želji Izraelcev po razširitvi svojega ozemlja na arabske države (Ovendale 1999: 185).

Vzroke za vojno lahko iščemo tudi v nerešenih sporih iz časov prve vojne, predvsem pa v želji nekdanjih kolonialnih velesil, da ponovno vzpostavijo vpliv na tem območju. Lahko bi

rekli, da so vse tri države, ki so napadle Egipt, bojevale svojo vojno (Ibid: 185), ZDA pa so postavile končni rezultat: ustavile so Britance in Francoze, na drugi strani Izraelcem omogočile plutje po Tiranski ožini, Arabci pa so, tudi po zaslugi ZDA, dojemali vojaški poraz kot veliko politično zmago. ZDA so se torej pojavile kot nova velesila na tem območju.

3. 2. 5. Analiza mirovne operacije UNEF I

Opazovanje, nadzorovanje in vsiljevanje so trije možni mehanizmi vojaškega vmešavanja OZN v konflikt, od teh sta prva dva elementa mirovnih operacij. UNTSO lahko služi kot tipičen primer opazovalne operacije, kar za UNEF I ne moremo reči. Velikokrat je namreč zgolj majhna razlika med opazovalno misijo in operacijo za ohranjanje miru, saj sta lahko obe zelo prepleteni, kar je razvidno tudi iz mandata operacij. Pri UNEF I, ki je prva mirovna operacija (operacija za ohranjanje miru), mandat ne vsebuje samo nalog opazovanja premirja, temveč tudi nadzor le-tega. V večini primerov to pomeni dejansko ustvarjanje tamponskih con, da se strani v konfliktu tudi fizično razmeji in s tem prepreči nadaljnje spopade. To pa terja drugačne pristope kot pri opazovalnih misijah. Primerjavo z operacijo UNTSO lahko najdemo, vendar je slednja imela manj zahtevne naloge in se je poleg tega soočala z organizacijskimi ter operativnimi težavami. Operacije za ohranjanje miru so se razvile prav iz opazovalnih misij, da bi OZN s tem bolj aktivno posegel v konflikt in njegovo razrešitev. UNEF I je leta 1956, ko je Generalna skupščina s pomočjo generalnega sekretarja OZN podala predlog o ustanovitvi mirovne operacije, postala prva tovrstna operacija. S prihodom mirovnih sil se je vzpostavil »status quo«, saj so vse sprte strani ostale na svojih položajih. Mandat UNEF I je opredeljeval več funkcij kot mandat operacije UNTSO. Glavna naloga UNTS-a je bila opazovanje, zbiranje podatkov in poročanje OZN, njegovi pripadniki so bili neoboroženi in navsezadnje je bilo tudi njihovo število znatno nižje. Mandat UNEF I pa je vseboval naloge, kot so varovanje in nadzorovanje prekinitve ognja, vključno z nadzorovanjem umika oboroženih sil Francije, Velike Britanije in Izraela iz območja Egipta. Po umiku sil je UNEF I služil kot tamponska cona med izraelskimi in egiptovskimi silami. Največje število pripadnikov operacije je bilo v letu 1967, to je 6.073. Že samo število pripadnikov in dejstvo, da so bili oboroženi, govori o drugačni operaciji, kot so bile dotedanje. UNEF I ni imela mandata, ki bi ji dovoljeval uporabo orožja, če bi prišlo do konfliktnih situacij, razen v točno določenih primerih, ki so natančneje opisani v resolucijah.

Mandat UNEF I in njegovo učinkovitost pri izvrševanju nalog lahko strnemo na sledeč način:

- prva naloga misije je bila varovati premirje, ki je bilo hitro doseženo, tudi zaradi sodelovanja sprtih strani v konfliktu;
- druga naloga je bila nadzorovati umikanje tujih sil iz egiptovskega ozemlja, ki pa je potekalo počasneje, kot je bilo predvideno, in tretja nadzorovanje razmejitvenih črt;
- pripadniki UNEF I so prevzeli tudi večino postojank, ki so jih do tedaj imeli pod nadzorom pripadniki UNTSO;
- UNEF I je bila pri nadzorovanju območja učinkovita, še posebej, če upoštevamo dejstvo, da je bilo to ozemlje za izraelsko stran že od samega sprejetja sporazuma o premirju zelo sporno, in da Izraelci niso bili pripravljeni sprejeti namestitve pripadnikov te operacije na njihovo ozemlje;
- mandat je določal tudi nadzor in opazovanje sporazuma o premirju, kajti izraelska stran je izstopila iz mešane egiptovsko-izraelske komisije za nadzor premirja;
- v času delovanja pripadnikov operacije se je tudi zelo zmanjšalo število uporniških napadov iz področja Gaze in število incidentov na območju mej.

Če povzamem dejstva, lahko ugotovim, da je UNEF I izpolnil vse svoje naloge. Za uspešnost tega pa je zaslužna tudi volja držav vpletenih v konflikt. UNEF I lahko tako uvrstimo med najbolj učinkovite mirovne operacije na Bližnjem vzhodu v zgodovini OZN, saj je poleg tega, da je svoj mandat izpolnil v celoti, med drugim prispeval k ohranitvi miru na Bližnjem vzhodu za celo desetletje. Presedan pa se je pojavi na točki, kjer UNEF I postane najbolj uspešna misija na Bližnjem vzhodu. Morda lahko iščemo vzroke za uspeh tudi v tem, da se je misija ustanovila na podlagi Generalne skupščine OZN in ne Varnostnega sveta. Ta primer ustanovitve misije je unikaten na področju Bližnjega vzhoda.

3. 3. Tretja izraelsko-arabska vojna (6-dnevna vojna leta 1967)

V tem poglavju nameravam predstaviti pomen in vlogo, ki jo je UNTSO igrala pri končanju vojne junija leta 1967.

3. 3 .1. Ozadje 6-dnevne vojne

Za vojno je mogoče najti nekaj neposrednih povodov. Na jordanski in sirski meji so se dogajali vedno večji incidenti, na katere je Izrael odgovarjal še z večjo silo. Tudi napadi organizacije Al Fatah so bili vedno močnejši. V začetku maja 1967 sta Sirija in Jordanija iz Moskve dobili obvestilo o kopičenju izraelskih oboroženih sil v neposredni bližini sirske meje.

Egiptovski predsednik je na podlagi obrambnega pakta s Sirijo moral posredovati in se priključiti arabskim sosedam. Iz tega razloga je tudi ukazal OZN naj umaknejo enote UNEF I iz njegove države. Tudi zapora Tiranske ožine in prepoved plovbe za izraelsko ladjevje je bilo vse prej kot slučaj. Kriza pa je že odmevala tudi v mednarodni javnosti. Izrael se je takrat začel obračati na ZDA, da bi pri njih dobil zagotovilo za ponovno odprtje režima plovbe v ožini, kar so ZDA obljubile že leta 1957. ZDA, Velika Britanija in Francija so dajale podporo izraelskim oblastem, a hkrati opozarjale, naj Izrael ne začne vojne. Na drugi strani je takrat tudi Moskva mirila Egipt, naj se vzdrži spopadov. To pa je bilo bolj diplomatske narave, saj je Moskva že računala na povojno obnovo in nadaljnjo prodajo orožja arabskim državam. Jasno je bilo, da v tistem času nobeni od velesil ni bilo do vojne. Medtem pa sta Jordanija in Egipt 30. maja 1967 podpisala obrambni pakt. Samo pet dni kasneje je v ta obrambni pakt stopil še Irak. Istega dne so iraške sile že vkorakale v Jordanijo, kjer so se ustanovile iraško-jordanske vojaške enote pod skupnim poveljstvom obeh držav. Tako so si po enajstih letih zopet nasproti stale arabske in izraelske sile (Novak 1972: 353-355).

3. 3. 2. Šest-dnevna vojna leta 1967

Vojna se je začela 5. junija, in sicer sprva med egiptovskimi in izraelskimi silami, kasneje pa se je razplamtela še na jordanski in sirski fronti. Izrael se je torej odločil za napad na Egipt. Prvi cilj je bil takojšnje uničenje egiptovske zračne flote, še preden bi njihova letala sploh lahko vzletela. Izrael je s svojimi letali popolnoma uničil letalstvo Egipta in to v slabih 3 urah. S tem manevrom je dobil popolno prevlado nad Sinajskim polotokom. Težišče bojev se je nato preselilo na puščavska tla Sinaja, kjer so potekale tankovske bitke. Istega dne sta z napadi na izraelske položaje začeli še Sirija in Jordanija, ki sta prav tako doživeli hud poraz. 7. junija je Varnostni svet OZN zahteval takojšnjo prekinitev sovražnosti,⁴⁵ a takrat je imel Izrael v svojih rokah že popolno prevlado nad zračnim prostorom, njegove enote so bliskovito prodirale na Sinajskem polotoku, in prav tako na zahodnem delu Jordana. 9. junija so bili boji na Sinajskem polotoku praktično končani. Egiptovska vlada je prejšnji večer sprejela ustavitev ognja, izraelske sile pa so zavzele ves Sinajski polotok. Medtem so se boji končali tudi na jordanski fronti, kjer so izraelske sile dobile boj z arabsko legijo. Izraelci so 7. junija v svoj primež dobili

⁴⁵ Varnostni svet OZN je 7. junija 1967 sprejel resolucijo št. 233, v kateri se je zavzemal za takojšnjo prekinitev vseh sovražnosti. Ker sovražnosti niso prenehale se je Varnostni svet istega dne sestal še enkrat in sprejel resolucijo št. 234, v kateri je zahteval premirje do 20. ure istega dne. Naslednji dan so spopadi prenehali na egiptovski in jordanski strani. Sirske in izraelske sile pa so se še vedno bojevale in sicer na območju Golanske planote. Varnostni svet se je še naprej trudil, da bi sprte strani pripravil do sprejetja premirja, a brez uspeha (The Blue Helmets 1996: 25).

še Jeruzalem in z njim tako pomemben Zid objokovanja. Zahodne sile so izraelske napade podpirale, na drugi strani pa so ZSSR in socialistične države napade ostro obsojale. Izraelci pa so bili nad tako bliskovito zmago proti Egiptu in Jordaniji presenečeni, zato so se odločili, da svoj uspeh kronajo še z napadom na Sirijo, ki je z Golanske planote ves čas grozila Izraelu. Ofenziva na Golanski planoti se je začela 8. junija, ko je že veljalo premirje z Egiptom in Jordanijo. Izraelci so začeli sprva z letalskimi napadi, naslednji dan pa so na najbolj strmih pobočju Golana začeli prodirati s tankovskimi enotami. Sprva so imeli hude izgube, saj je imela sirska stran na Golanu močne utrdbe, ki so segale po globini tudi 15 kilometrov. Izraelske sile pa so vseeno, tudi zaradi visoke bojne morale, hitro napredovale. 9. junija se je vojna končala tudi na tej fronti. Izrael je doživel popolno zmago nad številčno močnejšimi arabskimi sosedami. Arabske armade so izgubile preko 400 letal, Izraelci pa kar 10 krat manj (Novak 1972: 355-357). 11. junija so opazovalci misije UNTSO označili razmejitveno črto na obeh straneh meje in postavili »tampon cono«, kot je bilo dogovorjeno med vladami. V skladu z zemljevidom, ki je označeval razmejitveno črto, so pripadniki UNTSO zasedli opazovalne točke, in sicer na sirski strani 9, na izraelski pa 7. Te opazovalne točke so bile pod poveljstvom sirsko-izraelske komisije za nadzor premirja s sedežem v Damasku, navodila pa so dobivale s strani poveljnika misije UNTSO. Opazovalci so imeli naloge opazovanja in patroljiranja na območju razmejitvenih črt (The Blue Helmets 1996: 25). V tej vojni je Izrael zasedel Sinaj, stari Jeruzalem, Zahodni breg in Golansko planoto. Pod izraelsko okupacijo je prišlo več kot milijon Palestincev na zahodnem Bregu in v Gazi. S tem pa je izraelsko-arabski spor postal še mnogo bolj zapleten (Šobajić 1982: 293). V 6-dnevni vojni je izgubilo življenje na izraelski strani 1000 ljudi, na arabski pa kar 18.000 (Ovendale 1999: 204).

Zanimivo je predvsem to, da so bili Izraelci enotni v mnenju, da je bila ta vojna pravična in obrambna in niso ugovarjali zasedbi arabskega ozemlja. Takrat se je tudi prvič pojavila ideja o tako imenovanem Velikem Izraelu.⁴⁶ Po vojni se je povečala tudi zahodna pomoč Izraelu, predvsem s strani ZDA, ki so začele množično vlagati v novo vojaško infrastrukturo. Arabci pa so s to vojno izgubili velik del svojega ozemlja in bližnjevzhodna kriza se je začela spreminjati v sredstvo rivalstva med velikimi silami, za širjenje vpliva na tem območju. Izraelska vlada je v tistem času javno oznanjala, da se ne misli umakniti niti z enega zasedenega ozemlja, dokler arabske sosedne ne bodo končale s spori. Pogajanja za reševanje bližnjevzhodne krize v OZN so se končala 21. junija 1967, a so bila neuspešna, saj se Izrael ni hotel umakniti iz zasedenih ozemelj. ZSSR je takrat ostro obsodila Izrael in zahtevala brezpogojni umik iz zasedenih

⁴⁶ To idejo so zagovarjali pristaši herutske ideje, ki je predvidevala razširitev Izraela na arabske sosedne (Šobajić 1982: 294).

ozemelj, zahodne sile pa so s svojim molkom le potrdile, da je bila to vojna za obstoj Izraela (Šobajić 1982: 294-297).

Zanimivo pa je tudi to, da je to edina vojna, ki so jo na Bližnjem vzhodu začeli Izraelci.

3. 3. 3. Dogodki po vojni in nadzor premirja

8. junija 1967 je nastopilo premirje na egiptovsko-izraelskem sektorju, vendar takrat ni bilo na tem območju nobene opazovalne točke pripadnikov OZN. Območje Sueškega prekopa je bilo večinoma mirno, brez posebnih incidentov, do 8. julija istega leta, ko so ponovno izbruhnili spopadi med obema stranema. OZN se je na incidente odzval in pooblastil poveljnika misije UNTSO, naj pridobi soglasje sprtih strani o namestitvi opazovalnih točk na območju Sueza in 17. julija so bile nastanjene prve izmed sedmih opazovalnih točk na območju prekopa. Kasneje se je število opazovalnic povečalo na 15. Opazovalci so bili vzeti iz misije UNTSO, a so se pojavila nesoglasja sprtih strani zaradi nacionalne pripadnosti le teh. Zaradi tega nesoglasja so nato rekrutirali 90 novih pripadnikov misije UNTSO iz drugih držav. Glavne naloge opazovalcev so bile opazovanje območja, poročanje o morebitnih kršitvah, kot so streljanje, preleti letal, premiki plovil ipd. Mir je na območju trajal samo do konca leta 1969, potem pa so izbruhnili novi spopadi (The Blue Helmets 1996: 25-26). Varnostni svet je 22. novembra, na pobudo egiptovske strani, sprejel resolucijo št. 242, v kateri je bil sprejet odlok o takojšnjem umiku izraelskih enot iz zasedenih območij, ob hkratnem priznanju neodvisnosti in meja vseh držav na tem območju. Ta resolucija pa je bila formulirana tako, da si jo je vsaka stran lahko razlagala po svoje in Izrael je dolgo vztrajal pri svoji razlagi, da v resoluciji ni zahtevan umik iz vseh območij. Ker se Izrael ni odzval na zahtevo po umiku, je egiptovska stran poskušala sama poiskati rešitev, in sicer tako, da bi ponovno odprla Sueški prekop, vendar pod pogojem, da izraelska stran ne sme uporabljati prekopa in pogajanja so bila ponovno na mrtvi točki. Konec leta 1968 je egiptovska stran začela z bombardiranjem izraelskih položajev na vzhodni obali Sueškega prekopa, ti pa so na ta napad odgovorili s še močnejšim obstreljevanjem egiptovskega ozemlja globoko v notranjosti. Tako se je začela vojna izčrpavanja, ki je trajala do avgusta 1970, ko je bilo sklenjeno premirje na območju Sueza. Ta spopad je trajal 20 mesecev in v tem času se ni nobena izmed vojskujočih strani premaknila iz svojega dela prekopa (Šobajić 1982: 298-300).

V izraelsko-jordanskem sektorju se po 6-dnevni vojni ni zgodilo nič posebno dramatičnega. Po izraelski zasedbi Zahodnega Brega vse do leta 1968 ni prišlo do večjih incidentov. Napetost pa se je po tem letu povečevala, vzrok so bili napadi palestinskih

upornikov iz vzhodne strani doline reke Jordan na izraelske položaje. Generalni sekretar OZN je takrat podal idejo o namestitvi posameznih opazovalnih točk, ki pa zaradi odsotnosti konsenza sprtih strani ni bila uresničena. Po letu 1970 je bilo na tem območju večinoma mirno, tudi zato, ker se je center palestinskih uporniških gibanj preselil v Libanon (The Blue Helmets 1996: 27).

Pomembno je omeniti še jordansko krizo, ki je potekala septembra 1970. Začela se je z neuspešnim poizkusom atentata na jordanskega kralja s strani radikalnih arabskih pripadnikov in PLO. Napetosti so se stopnjevale in dosegle vrhunec z ugrabitvijo treh jordanskih letal s strani palestinskih skrajnih skupin. Jordanska vojska je na to ostro reagirala in začela s preganjanjem PLO. Sirske sile pa so v podporo PLO prečkale jordansko mejo. Napetost je bila še toliko večja, ker je obstajala velika verjetnost, da v spopad vstopita tudi ZDA in ZSSR. Jordanski zaveznik so bile takrat ZDA, ZSSR pa je bila zaveznica Sirije. Končno je leta 1971 jordanski kralj Hussein PLO pregnal iz države. Preselila se je v Libanon, ki je kmalu postal novo krizno žarišče (Young 1999: 107-108).

Med vojno leta 1967 se libanonska in izraelska stran nista spopadli. Razmejitvena črta, določena s premirjem, je tako ostala nespremenjena in v veljavi. Izraelska stran je sicer razveljavila sporazum o premirju z Libanom, sprejet leta 1949, ker so Libanonci trdili, da so z Izraelom v vojni. Kasneje so to zanikali in se trudili obdržati sporazum o premirju. Libanonsko-izraelska komisija za nadzor premirja pod poveljstvom UNTSO je imela sedež še vedno v Bejrutu. Ker komisija ni imela veliko aktivnosti, se je število njenih članov zmanjšalo. Med vojno leta 1967 se je močno povečalo število priseljencev in beguncev v Libanonu. Ti begunci so večinoma prihajali iz okupiranih območij, kot sta Gaza in Zahodni Breg. PLO je v tistem času na jugu Libanona v vedno večji meri napadal izraelske sile, poleg tega pa je to ozemlje služilo za urjenje njegovih pripadnikov. V začetku leta 1972 so se incidenti in napadi upornikov vedno bolj stopnjevali, zato je stalni predstavnik Libanona pri OZN 29. marca 1972 Varnostnemu svetu podal predlog o povečanju zmogljivosti pripadnikov OZN v libanonsko-izraelskem sektorju. Varnostni svet je v sodelovanju z libanonsko vlado in poveljnikom UNTSO predlagal postavitev treh opazovalnih točk na libanonski strani demarkacijske črte. Hkrati pa se je povečalo tudi število članov v libanonsko-izraelski komisiji, iz 7 na 21. Kasneje se je povečalo tudi število samih opazovalcev. Za razliko od prejšnjih in ostalih misij za nadzorovanje premirja je bila ta unikatna vsaj v enem segmentu. Ta misija v Libanonu je potekala brez predhodnega soglasja Izraela, da se lahko namestijo te enote, a Izrael vseeno ni ugovarjal ali omejeval dela misije. Vse do invazije Izraela na Libanon leta 1978 večjih kršitev na tem območju ni bilo (The Blue Helmets 1996: 27-28). Kot zanimivost je potrebno omeniti

še izraelsko razveljavitev sporazumov o premirju iz leta 1949 po koncu 6-dnevne vojne, kateri je OZN ostro nasprotoval.

3. 3. 4. Vloga velesil v tem obdobju

Naserjeva želja po prevladi med arabskimi državami, je Egipt počasi pripeljala do ekonomske stagnacije. Egipt ni bil sposoben podpirati in vzdrževati velikega vojaškega stroja zgrajenega s pomočjo ZSSR, socialne in ekonomske razmere pa so bile iz dneva v dan slabše. Ni bilo več tako močnega Egipta, kot takrat ko je zasedel Sueški prekop. Arabski nacionalizem pa se je v tem času razširil na ostale države. Začelo se je neke vrste rivalstvo med arabskimi državami. Jordanija in Sirija sta začutili svojo priložnost in na nek način prisilili Naserja, da se je še sam vmešal v vojno. K vstopu v vojno je pripomogla tudi ruska propaganda, ki naj bi Naserju sporočila podatke o kopičenju izraelskih enot na meji s Sirijo. Naserja je vse to vzpodbudilo, da je vstopil v vojno. Prepričan je bil, da so egiptovske sile zaradi ruskega sodelovanja tako močne, da lahko porazijo Izrael, ki tokrat ne bi imel ob sebi zaveznic kot v prejšnji vojni. Ko je Egipt odpovedal gostoljubje pripadnikom OZN, se je vojna začela. Sirija, Jordanija in Egipt so napadle Izrael, ko je to najmanj pričakoval in je bil tako obkrožen z vseh strani (Spanier 1992: 145-146).

ZDA so se takrat znašle pred dilemo. Na eni strani so bile vpletene v vietnamsko vojno, na drugi pa so Izraelcem priznale pravico do plovbe čez zaliv Aqaba, ki ga je Egipt zaprl za njihove ladje. ZDA v tistem času niso bile prepričane, če bi bilo pametno voditi še eno vojno, kot tudi ne, ali se ZSSR ne bodo vmešale v morebitni spopad, saj so Rusi v Mediteransko morje že poslali svoje ladjeve.

ZDA, Francija in Velika Britanija so se nato sestale z namenom, da razdrejo tripartitni sporazum o dobavi orožja na Bližnji vzhod sprejet leta 1950. Britanci in Francozi so delovali zelo zadržano in niso želeli tvegati novih zapletov z arabskimi državami. Britanci se tako niso odločili pomagati Izraelu, da na ta način ne bi tvegali nove zamere s strani Arabcev (Ovendale 1999: 202).

Za ZSSR pa je bil arabsko-izraelski spor nova priložnost. Če bi jim uspelo zmanjšati vpliv Zahoda na tem območju in bi postali vodilna sila na tem bogatem območju z nafto, bi s tem oslabili oziroma nevtralizirali Evropo (Spanier 1992: 146). Če bi Egipt uspel držati blokado zaliva, bi ZSSR pridobila veliko prednost pred ameriškim ladjevjem. ZSSR je tudi računala na hvaležnost s strani arabskega prebivalstva, če bi Arabci v svojem načrtu uspeli prav z njihovo pomočjo. ZSSR je imela torej enkratno priložnost, da prežene zahodne sile z območja in

postane vodilna sila na Bližnjem vzhodu. Toda ta scenarij se ni uresničil. Izraelci so v dveh dnevih uspeli odbiti napad in celo preiti v fazo protinapada. Naserjeve sanje o arabskem imperiju pa so se zopet razblinile (Ibid: 148).

Boj med velesilami za prevlado na območju Bližnjega vzhoda se je tako nadaljeval in se vse bolj spreminjal v morebitno mesto spopada med obema velesilama, ZDA in ZSSR. Vzroke za novo vojno zato lahko najdemo tudi v razpletu prejšnje vojne (Ovendale 1999: 204).

3. 3. 5. Analiza operacije

V času 6-dnevne vojne in obdobju, ki je sledilo, ni bila ustanovljena nobena nova mirovna operacija. To pa ne pomeni, da pripadniki OZN tam niso bili prisotni. Vlogo opazovalca premirja je prevzela misija UNTSO, ki je podrobneje opisana v poglavju 3.1.1.

3. 4. Oktobrska vojna leta 1973 (Jomkipurska vojna)

3. 4. 1. Ozadje oktobrske vojne

ZDA in ZSSR sta po 6-dnevni vojni leta 1967 še okrepile svoj položaj na Bližnjem vzhodu, saj sta bili glavni dobaviteljici orožja in jima je ustrezalo stanje med vojno in mirom (Šobajić 1982: 301). Tudi arabski voditelji so bili prepričani, da velesili nista zainteresirani za trajen mir. Izraelci so živeli v prepričanju, da je njihova država varna kot še nikoli v njeni kratki zgodovini, tudi zaradi vedno večjega prijateljstva z ZDA. Tako Izraelu Egipt takrat ni predstavljal neposredne nevarnosti, še zlasti ko so sovjetski strokovnjaki⁴⁷ leta 1972 zapustili Egipt. Sovjetski strokovnjaki so ga zapustili, ker se je takratni novi predsednik Sadat⁴⁸ poskušal distancirati od ZSSR. V času pred samim spopadom je prihajalo do raznih srečanj voditeljev in čutiti je bilo napetost. Tudi dogovor med egiptovskim predsednikom in saudskim kraljem je nakazoval dogajanje na Bližnjem vzhodu. Dogovor med voditeljema je namreč predvideval, da bi z embargom in zvišanjem cen nafte prisilila zahodne sile, da bi se borile na arabski strani (Novak 1972: 359). Izraelci pa v Egiptu niso videli možnega nasprotnika, saj so

⁴⁷ Sovjetski vojaški strokovnjaki so v tistem času urili pripadnike egiptovskih sil v ravnanju z najmodernejšimi vojaškimi sistemi. ZSSR in Egipt sta pogodbo o prijateljskem sodelovanju podpisala leta 1972 (Šobajić 1982: 302).

⁴⁸ Sadat je postal predsednik Egipta po Naserjevi smrti septembra 1970 (Young 1999: 110).

bili tako zelo prepričani v odličnost Bar Levove linije.⁴⁹ Pred samim začetkom vojne je bil Kissinger imenovan za ameriškega državnega sekretarja. Ker je bil po narodnosti Jud, je vladalo prepričanje, da bo prav on najprimernejši za posredovanje pri Izraelcih (Šobajić 1982: 305-306). Po teroristični akciji upornikov na olimpijskih igrah v Münchnu⁵⁰ se je zdel napad arabskih držav še bolj oddaljen, saj je bila mednarodna javnost ogorčena nad teroristično akcijo in jo je močno obsojala. Dejansko pa je vladalo prepričanje, da bi lahko izraelsko sprejetje resolucije št. 242 dosegli le s pomočjo obeh velesil (Ovendale 1999: 216-218). Nekaj dni pred izbruhom vojne je arabski tisk začel z obtoževanjem Izraela, da kopiči svoje enote na mejah. Izrael teh obtožb sploh ni jemal resno. Tudi govore egiptovskega predsednika, da je glavni namen vojne osvoboditev Sinajskega polotoka, Izraelci niso jemali resno (Šobajić 1982: 306).

3. 4. 2. Potek vojne leta 1973

Egiptovska pehota in sirski tanki so 6. oktobra 1973, ob 14. uri vdrli prek Sueškega prekopa oziroma Golanske planote in dosegli element presenečenja na izraelski strani. Ta vojna je potekala precej drugače kot prejšnje arabsko-izraelske vojne, saj je bilo tokrat na voljo ogromno najsodobnejših vojaških sistemov, od pušk pa do najbolj zapletenih raketnih sistemov. Lahko bi ironično rekli, da sta ZDA in ZSSR zelo dobro opravili svoj del naloge, ko sta oboroževali svoje zaveznike. V tej vojni se je pokazala tudi arabska spretnost, saj so prikivali določene vojaške sisteme pred izraelsko obveščevalno službo, zraven pa so še zelo dobro obvladovali le-te in zato so se arabske sile lahko kosale z izraelskimi letalskimi ter oklepnimi enotami. Bojišče te vojne je bilo torej nekakšen poligon za preizkus novih vojaško-tehnoloških dosežkov. Vojna pa je znana tudi po tem, da sta bili obe velesili zelo neposredno prisotni v samih spopadih (Novak 1981: 359-360).

Sirija in Egipt sta napadli Izrael na največji judovski praznik,⁵¹ ko je bil mobiliziran samo del izraelskih sil. Egipčani so z neverjetno hitrostjo prešli Sueški prekop. Takoj so dosegli Bar Levovo linijo, kjer je bilo samo 600 rezervistov. Egiptovski komandos pa so še z enim spretnim manevrom prerezali cevi, po katerih so hoteli Izraelci z nafto zažgati gladino morja v

⁴⁹ Bar Levova linija je bila sistem vojaških utrd ob Sueškem prekopu, zgrajenih v letih 1968-1970. Dolga je bila 240 kilometrov in je imela 33 povsem samostojnih utrd. Zgrajeno je bilo celo omrežje poti, ki je povezovalo utrde. Opremljena je bila celo s kino dvoranami, kantinami, hladilnimi napravami ipd. Predstavljala je možnost samostojnega boja proti sovražnim enotam za obdobje enega tedna. Strošek izgradnje je bil ogromen, saj so Izraelci izračunali, da bi namesto gradnje lahko v tistem času kupili 1500 tankov in 100 vojaških letal (Šobajić 1982: 305).

⁵⁰ Olimpijske igre v Münchnu so bile prizorišče teroristične akcije, kjer so uporniki ugrabili 11 izraelskih atletov in jih tudi ubili (Kronika XX. stoletja 1993: 422).

⁵¹ Največji judovski verski praznik ali Jom Kipur (spravni dan) (Kronika XX. Stoletja 1993: 427).

Sueškem prekopu. Z orjaškimi topovi so egiptovske sile začele rušiti Bar Levovo linijo. Skoraj ob istem času so sirski tanki dobesedno preplavili Golansko planoto in ob podpori topništva ter protiletalske obrambe Izraelce potisnili iz njihovih položajev. Sirska stran je imela v tistem trenutku na Golanski planoti 700 tankov, Izraelci pa le 170 (Novak 1981: 360-361). Že na začetku spopadov pa je bila jasno, da se Izraelci ne bodo le sprehodili čez arabska ozemlja kot v prejšnji vojni. Egiptovska stran je bila predvsem bolj oborožena s protiletalskimi in protitankovskimi sistemi. Izraelci pa so imeli na razpolago tudi ameriška letala in ne samo francoskih kot v prejšnji vojni. Izraelci so na Golansko planoto poslali okrepiteve in Sircem je začelo zmanjkovati moči. Dva dni po začetku napadov so izraelske sile že začele s protinapadom in do 10. oktobra potisnile sirske sile čez demarkacijske linije, sprejete leta 1967. Na pomoč sirskim silam sta prišli tudi dve iraški motorizirani diviziji, ki pa tudi nista zmogli sprebrniti poteka dogodkov. Do 12. oktobra so se arabske sile, ki se jim je priključil še del jordanskih sil, umaknile na glavne obrambne položaje, samo 40 kilometrov stran od Damaska. Izraelske sile so čutile, da so dovolj močne, da lahko pošljejo svoje enote tudi na Sinajski polotok. Egiptovske sile so se takrat vztrajno trudile, da bi čez prekop prepeljale kar največ tankovskih in motoriziranih divizij. Pravzaprav se je pripravljala ena največjih tankovski bitk. Vendar Egipčanom ni šlo vse po načrtu, saj si niso uspeli pripraviti dovolj manevrskega prostora. Šele takrat, ko je egiptovska stran imela na drugi strani prekopa 1200 tankov in zagotovljeno podporo protiletalskih sil, so si upali narediti premik. 14. oktobra ob 6. uri zjutraj so egiptovske sile pognale glavnino čet čez najbolj pomembne prelaze na Sinajskem polotoku. Začela se je ena največjih tankovskih bitk v zgodovini. Po nekaterih domnevah, naj bi bilo takrat na obeh straneh v spopadu udeleženih več kot 2000 tankov. Po nekajurnem hudem obstreljevanju na obeh straneh, so Izraelci uspeli egiptovske sile potisniti nazaj, tudi po zaslugi natančnega streljanja in gibčnosti enot. Egiptovske sile so bile vedno manj nevarne in grozila je že obkolitev njihovih sil na Sinajskem polotoku. Egiptovska vlada je 22. oktobra sprejela odločitev o ustavitvi ognja, a kljub temu so Izraelci naslednji dan znova udarili proti jugu in obkolili celotno 3. armado. 24. oktobra ob 7. uri zjutraj pa je začelo veljati premirje (Novak 1982: 361-364).

Potrebno je dodati, da sta bili tako ZDA kot ZSSR vseskozi aktivno vpleteni v vojno in sta v ta namen celo odprli zračni most za prevoz orožja. Naenkrat sta bili obe velesili trdno proti uničenju egiptovske vojske. ZSSR je celo predlagala, da bi obe velesili ločili sprti strani s fizično navzočnostjo svojih enot (Novak 1982: 364). Pobudo za tak predlog pa je že prej podal egiptovski predsednik. ZDA so na ta predlog reagirale zelo panično in svoje sile postavile na najvišje stanje pripravljenosti. Zanimiva pa je tudi diplomatska dejavnost ZDA med samo

vojno. ZDA so morale biti v odnosu do Egipta in Sirije zelo previdne, saj sta bili ti dve državi v neposredni povezavi s Saudsko Arabijo. Slednja je bila znana kot ena glavnih dobaviteljic nafte in ZDA niso hoteli tvegati nobene nepremišljene poteze, zato so v času vojne celo zmanjšale vojaško podporo Izraelcem, še posebej, ko je arabskim vojaškim silam začela pohajati sapa. Washington je v prvih dneh vojne celo razmišljal o dogovoru z ZSSR o prenehanju pošiljanja orožja sprtim stranem. Izrael je bil zaradi tega predloga zaskrbljen, saj je imel že leta 1956 slabo izkušnjo z ameriško-sovjetskim sporazumom, ko se je moral brezpogojno umakniti s celega Sinajskega polotoka. Vrednost ameriške pomoči izraelskim silam je leta 1973 znašala 2, 2 milijardi dolarjev (Šobajić 1982: 313-314).

Ko so Izraelci dobivali pomoč s strani ZDA in so egiptovske ter sirske sile doživljale poraze, so se arabske države na nek način združile v ekonomski vojni. To je pomenilo, da so uvedle embargo na izvoz nafte v ZDA in zahodne države. Velesili sta takrat določili konec vojne in s tem preprečili uničenje ene ali druge strani vpletene v spor (Ovendale 1999: 221-222).

Izrael je po vojni, ki se ni končala po njegovem scenariju, iskal krivce za neuspeh. Tako so v samem vojaškem vrhu naredili nekaj kadrovskih zamenjav. Konec koncev so arabske sile popolnoma presenetile izraelsko stran, ki ni pričakovala tako tehnično izpopolnjene in borbene arabske vojske. Tudi padec Bar Levove linije je pokazal veliko zmotno izraelskega vodstva, ki je bilo prepričano v varnost Izraela. Tudi izraelska poteza razvijanja judovskih naselbin z namenom, da povečujejo varnost države, se je izkazala za zmotno, saj sta nagla napada na Golansko planoto in Sinaj povzročila veliko zmedo, ko se je prebivalstvo poskušalo rešiti. Judovska naselja so ostala nedotaknjena, ker Jordanija ni sodelovala v vojni (Šobajić 1982: 317-319).

3. 4. 3. Ustanovitev mirovne operacije UNEF II

Kot že omenjeno, sta obe velesili ZDA in ZSSR zaradi dogodkov na Sueškem prekopu 22. oktobra 1973 zahtevali izredno sejo Varnostnega sveta OZN. Na tej seji so sprejeli resolucijo št. 338, ki je zahtevala takojšnjo prekinitev ognja in uresničevanje resolucije št. 242 iz leta 1967. Naslednji dan je generalni sekretar OZN poslal zahtevo po namestitvi opazovalcev OZN na območju spopadov. Ker boji še niso bili končani, je egiptovski predsednik podal predlog o namestitvi vojaških sil ZDA in ZSSR na to območje. S tem predlogom pa se ZDA niso strinjale. Iz predloga o prekinitvi ognja sta se obe velesili naenkrat znašli skoraj na bojišču. Lahko bi rekli, da je šlo za izzivanje Naserja, ki je na tak način poizkušal pozornost velesil

usmeriti na Bližnji vzhod. To je bila do takrat največja grožnja svetovnemu miru, saj ni dosti manjkalo, da bi se velesili spopadli in verjetno gre zaslugo za ne-konfrontacijo iskati tudi v tem, da ZDA niso imele nobene želje priti na Bližnji vzhod in se na ta način spopasti z Rusijo. Po kubanski krizi oktobra 1962 je bila to največja nevarnost konfrontacije obeh velesil. Varnostni svet OZN se je zato 24. oktobra ponovno sestel in na podlagi dogovora z generalnim sekretarjem OZN sprejel odločitev o povečanju števila opazovalcev misije UNTSO in ustanovitev nove operacije za ohranjanje miru, UNEF II.⁵² Ustanovitev operacije je učinkovito pripeljala krizo do mirne rešitve (The Blue Helmets 1996: 59).

Na prošnjo Gvineje, Indije, Indonezije, Kenije, Paname, Peruja, Sudana in Jugoslavije je Varnostni svet OZN 25. oktobra sprejel resolucijo št. 340, v kateri je zahtevana takojšnja prekinitev ognja, nadzor le tega in vrnitev sprtih strani na položaje, ki so jih zavzemale 22. oktobra 1973. Generalni sekretar je zahteval tudi povečanje števila opazovalcev na obeh straneh razmejitvene črte. Naslednja zahteva pa je bila aktiviranje pripadnikov UNEF II, ki so prihajali iz držav, ki niso bile stalne članice Varnostnega sveta OZN. V tem času, ko so se sile UNEF II pripravljale na odhod v Egipt, je generalni sekretar OZN začasno aktiviral pripadnike avstrijskih, finskih in švedskih kontigentov iz operacije UNFICYP⁵³ ter jih poslal na območje Egipta. Poveljnika osebja UNTSO pa je pooblastil za pripravo poveljstva v Kairu, ki bi bil začasni sedež operacije UNEF II (The Blue Helmets 1996: 59-60).

Generalni sekretar je na podlagi priporočila Varnostnega sveta izdelal načrt delovanja pripadnikov operacije UNEF II. V tem načrtu so zajeti principi delovanja in usmeritve za samo operacijo. Nekaj od njih bom podrobneje opisal:

- a) izpolnjeni morajo biti trije osnovni pogoji, da bi bila operacija učinkovita:
 - operacija mora imeti ves čas polno podporo in zaupanje Varnostnega sveta,
 - UNEF II mora sodelovati z vsemi sprtimi stranmi,
 - operacija mora delovati kot povezana in učinkovita vojaška enota;
- b) UNEF II je neposredno odgovoren OZN in njegovim organom. Poveljnik na območju delovanja se bo izbral s konsenzom Varnostnega sveta. Poveljnik sil bo odgovoren generalnemu sekretarju OZN, ta pa bo neprekinjeno obveščal Varnostni svet o vseh dogodkih na območju delovanja operacije;
- c) sile imajo zagotovljeno popolno svobodo gibanja in komuniciranja za njihovo nemoteno delovanje. Pripadniki operacije morajo ves čas delovati neodvisno od vojaških sil vpletenih v

⁵² United Nations Emergency Force II

⁵³ United Nations Peace-Keeping Force in Cyprus

spor. Sodelovanje je dovoljeno le v primeru, ko se pojavi potreba po postavitvi »tamponskih con« za pripadnike operacije;

- d) Varnostni svet bo v sodelovanju s sprtimi stranmi sprejel odločitev, iz katerih nacionalnih kontingentov bodo sile, ki bodo sodelovale v operaciji. Upoštevan pa bo tudi element enakopravne geografske zastopanosti;
- e) sile bodo opremljene z orožjem, ki bo služilo zgolj za obrambne namene in ga bodo lahko uporabile samo v primeru samoobrambe;
- f) pripadniki operacije ne smejo privilegirati nobene od sprtih strani;
- g) stroški operacije se smatrajo kot izdatki organizacije OZN. V načrtu je bilo še določeno, da naj bo na območju 7.000 pripadnikov operacije za dobo 6 mesecev z možnostjo podaljšanja mandata operacije. Glede na predlog, da naj bi kontingenti prihajali samo iz držav, ki niso stalne članice Varnostnega sveta, se je porajala ideja o logistični podpori tudi držav, ki so stalne članice. Stroški operacije naj bi znašali približno 30 milijonov ameriških dolarjev (The Blue Helmets 1996: 60-61).

Pripadniki misije UNTSO so 26. oktobra 1973 postavili začasno poveljniško bazo za operacijo UNEF II. Še isto popoldne so švedski, avstrijski in finski pripadniki iz operacije UNFICYP zasedli svoje položaje vzdolž meje med sprtimi stranmi. Dva dni kasneje so se jim pridružili še pripadniki irskega kontingenta. Ko so ti pripadniki že vzpostavili neke vrste zasilni nadzor na mejah, je generalni sekretar OZN lahko v miru sestavil kontingent 7.000 pripadnikov operacije UNEF II. Sestava kontingentov pa je povzročila nekaj težav. Sekretar je poskušal sestaviti tak kontingent, ki bi lahko začel delovati v najkrajšem možnem času. Tako je predlagal kanadske pripadnike za zagotovitev logistične podpore, saj so bili eni redkih izmed velesil, ki so bili pripravljeni zagotoviti tovrstno podporo. Toda ZSSR in članice Varšavskega pakta so vztrajale pri načelu, da morajo biti v sami operaciji prisotne tudi one kot protiutež Kanadi, ki je članica pakta NATO. Po posvetovanju v Varnostnem svetu, so se odločili, da svoje sile za logistično podporo poleg Kanade pošlje na krizno območje tudi Poljska kot članica Varšavskega pakta. Tako so poleg 4 držav pod okriljem OZN, ki so bile že na območju Egipta, svoje kontingente v Egipt poslale še naslednje države: Kanada, Poljska, Gana, Indonezija, Nepal, Panama, Peru, in Senegal. Vsaka izmed držav naj bi zagotovila po 600 pripadnikov vojaškega osebja, ki bi potem tvorilo skupno število pripadnikov operacije UNEF II. Ker pa se je sistem logistike med Kanado in Poljsko zelo razlikoval,⁵⁴ so morali povečati

⁵⁴ Obrambni sistem Kanade in Poljske se je močno razlikoval, saj sta imeli državi drugačno vojaško doktrino in ne samo opremo ter orožje. Zato so na začetku nastale mnoge organizacijske in tehnične težave, ki so se rešile šele po nekaj tednih usklajevanj.

število obeh kontingentov in sicer kanadski na skupaj 1000 pripadnikov, poljskega pa na 800. Ta pa je povzročil nemalo težav, saj bi morala biti logistična podpora zagotovljena, preden bi prišla glavnina sil na območje krize. Enote, ki so bile napotene na območje Egipta iz operacije UNFICYP, so morale zato uporabljati opremo iz te operacije in delno iz misije UNTSO. Sredi novembra so na območje prišle prve enote kanadskih in poljskih kontingentov, konec novembra pa so že začeli prihajati prvi pripadniki operacije UNEF II. Do 20. februarja 1974 je na območje prišlo 6.973 pripadnikov operacije UNEF II (The Blue Helmets 1996: 61-62). Po tem se je število pripadnikov UNEF II začelo zmanjševati, še zlasti potem, ko je Varnostni svet 31. maja 1974 sprejel resolucijo št. 350 o ustanovitvi operacije UNDOF.⁵⁵ Glede na razvoj dogodkov na tem območju lahko operacijo UNEF II razdelimo na 4 glavne faze (Ibid: 64, 74).

Prva faza operacije UNEF II (oktober 1973–januar 1974)

Prva in glavna prioriteta operacije UNEF II je bila zagotoviti prekinitev spopadov in preprečiti kakršnekoli vojaške premike sprtih strani. Nujna naloga je bila tudi preprečiti vojaško oskrbo 3. egiptovske armade, ki je bila še zmeraj ujeta na vzhodnem bregu prekopa Suez in mesta Suez. Prvi opazovalci na tem območju, še preden so sile UNEF II sploh prišle, so s sodelovanjem pripadnikov UNTSO vzpostavili kontrolne in opazovalne točke. Do prihoda pripadnikov UNEF II jim je uspelo vzpostaviti dokaj stabilno situacijo na kriznem območju. 27. oktobra 1973 je prišlo do srečanja visokih vojaških predstavnikov Izraela in Egipta, v katerem so se sporazumeli o dostavi humanitarne pomoči v mesto Suez in 3. egiptovski armadi, pod pokroviteljstvom mednarodne organizacije Rdečega križa. Do teh srečanj med obema stranema pa je prišlo še večkrat. 11. novembra istega leta so se predstavniki izraelskih in egiptovskih sil pod pokroviteljstvo OZN sporazumeli o nekaterih odprtih vprašanjih. Sporazum, ki naj bi stopil v veljavo, je vseboval naslednja določila:

- Egipt in Izrael sta se obvezala za ohranitev premirja, ki ga je zahteval Varnostni svet;
- obe strani sta se obvezali, da se bosta začeli pogajati o vrnitvi svojih sil na tiste položaje, ki sta jih zasedali 22. oktobra 1973;
- mesto Suez bo imelo zagotovljeno vsakodnevno oskrbo z vodo, prehrano in z zdravili, prav tako vzhodni del prekopa;
- izraelske kontrolne točke na cestni povezavi Kairo-Suez bodo prevzele enote pod okriljem OZN;

⁵⁵ UNDOF: United Nations Disengagement Observer Force (opisal jo bom v naslednjih poglavjih).

- takoj, ko bodo vzpostavljene kontrolne in opazovalne točke OZN, se bo začela izmenjava vojnih ujetnikov (The Blue Helmets 1996: 65).

Z izjemo 2. točke sporazuma so se ostale točke izvajale brez zapletov. Pripadniki operacije UNEF II so 15. novembra dejansko prevzeli nadzor nad kontrolnimi točkami na cestni povezavi Kairo-Suez. Konvoji s humanitarno pomočjo so oskrbovali mesto Suez in potekala je tudi izmenjava vojnih ujetnikov. Zapletlo pa se je pri uresničevanju zahteve, da se obe strani vrneta na položaje, ki sta jih zasedli pred 22. oktobrom 1973.

29. novembra je egiptovska stran razveljavila sporazum, kar je privedlo do novih napetosti med sprtima stranema, vendar so pripadniki UNEF II s svojo prisotnostjo uspeli zadržati situacijo pod nadzorom (The Blue Helmets 1996: 65-66).

Druga faza operacije UNEF II (januar 1974-oktober 1975)

Med tem ko so potekala pogajanja med sprtima stranema o umiku sil na položaje z dne 22. oktobra, sta se ZDA in ZSSR združili v skupni nameri po uresničitvi resolucije OZN št. 338, ki je predvidevala skupna pogajanja sprtih strani za dolgoročno rešitev krize na Bližnjem vzhodu. Kot rezultat te skupne iniciative je 21. decembra 1973 v Ženevi prišlo do konference pod pokroviteljstvom OZN in obeh velesil na temo Mir na Bližnjem vzhodu. Konference so se udeležili predstavniki vlad Egipta, Jordanije in Izraela. Sirija se povabilu ni odzvala, med tem ko PLO sploh ni bila med povabljenimi. Po treh srečanjih predstavnikov vseh držav povabljenk se je konferenca zaključila. Na sestankih so sklenili ustanoviti mešano vojaško komisijo, v kateri bodo predstavniki egiptovskih in izraelskih sil, njen predsedujoči pa bo predstavnik OZN. Komisija se je zavzemala za vrnitev vojaških sil na območja, ki so jih sprte strani imele pred 22. oktobrom. V prvi polovici januarja se je tudi predstavnik ZDA zavzel za čim hitrejšo rešitev. Pogajal se je ločeno, z vsako stranjo posebej, in uspel prepričati oba predstavnika sprtih strani v podpis sporazuma o razmejitvi in njunem umiku. Izraelske sile so 25. januarja 1974 začele z umikanjem sil in območje prepustile pripadnikom UNEF II. Med obema stranema je bilo določeno še neke vrste vmesno območje, ki je obsegalo 30-kilometrski pas, kjer je bilo dovoljeno le omejeno število enot in vojaške opreme. Med razmejitvenim procesom, je UNEF II služila kot neke vrste »tamponska cona« in je skrbela za nadzor premirja. Celotna razmejitvena operacija je potekala do 4. marca 1974. Tudi kontingenti, ki niso bili zadolženi za logistično podporo v operaciji UNEF II, so v skladu z novimi razmejitvenimi črtami postavili nove bazne postaje in tudi poveljstvo UNEF II se je avgusta leta 1974 preselilo v mesto Ismalia. Situacija se je po novi razmejitveni črti v egiptovsko-izraelskem sektorju zelo stabilizirala. Glavna naloga UNEF II je bila nadzor in opazovanje razmejitvenega območja in v

ta namen so pripadniki operacije ustanovili nekaj statičnih opazovalnih točk in območje nadzorovali z mobilnimi enotami. V sodelovanju s pripadniki misije UNTSO so izvajali tudi tedenski nadzor območja, kjer je bila dovoljena le omejena količina vojaške opreme in vojakov. Ta nadzor so opravljali s privolitvijo sprtih strani. UNEF II je med drugim tudi sodelovala pri delitvi humanitarne pomoči, izmenjavi vojnih ujetnikov in pri iskanju posmrtnih ostankov vojakov padlih v vojni. Ker je v tem času na območju vladal mir, se je nakazala možnost zmanjšanja števila pripadnikov UNEF II. Prvi so svoj kontingent umaknili Irci. Ko se je ustanovila operacija UNDOF, je generalni sekretar OZN podal predlog Varnostnemu svetu, da se del kontingentov iz UNEF II premesti v operacijo UNDOF. Tako so avstrijski, perujski, del kanadskega in poljskega kontingenta začasno postali del operacije UNDOF (The Blue Helmets 1996: 66-67).

Tretja faza operacije UNEF II (november 1975-maj 1979)

Septembra 1975 je ameriški državni sekretar Kissinger uspel doseči sprejetje drugega sporazuma o razmejitvi sil na območju Sinajske planote. Sporazum je predvideval prerazporeditev izraelskih in egiptovskih sil ter začrtal nove tamponske cone pod nadzorom UNEF II. Sporazum je še določal, da na južnem območju Ras Sudr-a in Abu Rudais-a ne bo več vojaških enot. Na obeh straneh »tamponske cone« naj bi bilo področje, kjer bi bilo število vojakov omejeno na 8.000, število tankov na 75 in 72 kosov artilerije. ZDA so v tem času podale OZN predlog za postavitvev treh položajev, na katerih bi bili sistemi za zgodnje opozarjanje. Vsaka izmed obeh sprtih strani bi upravljalala z enim od takih sistemov. Varnostni svet se je strinjal s predlogom in 4. septembra 1975 je prišlo do podpisa pogodbe v Ženevi. Na podlagi sporazuma je operacija UNEF II dobila več nalog in večje območje nadzora:

- prva naloga operacije je bila označiti razmejitveno črto in je potekala od oktobra 1975 do januarja 1976;
- novembra 1975 je sodeloval pri razporeditvi vojaških sil obeh strani na druga območja določena s sporazumom. Ko so potekali začetni premiki, je UNEF II nadziral naftna polja in infrastrukturo na njih. V drugem delu prerazporejanja sil, ki je trajal od 12. januarja pa do 22. februarja 1976, je UNEF II nadzoroval premike in zagotavljal »tamponsko cono«. Služil pa je tudi kot posrednik pri komuniciranju med sprtima stranema;
- vzpostaviti je moral nove kontrolne točke, iz katerih je izvajal nadzor nad območjem;
- ko je bil končan postopek prerazporeditve obeh sprtih strani, je UNEF II dobil nove dolgoročne naloge. Na južnem območju je moral skrbeti, da ni bilo prisotne nobene vojaške

tehnike ali fortifikacije, da se tam ni zadrževala nobena vojaška enota ipd. V ta namen je postavil nekaj opazovalnih in kontrolnih točk, iz katerih je izvajal nadzor.

Funkcije UNEF II na severnem delu, kjer je predstavljal »tamponsko cono«, je nadzoroval s sistemom stalnih kontrolnih točk in patroljiranja. Kjer je bil postavljen sistem za zgodnje opozarjanje, je skrbel za nemoteno cestno komunikacijo, ki so jo uporabljale vse strani tako izraelska, egiptovska kot tudi ameriška. S sodelovanjem misije UNTSO pa je tedensko pregledoval širše področje na razmejitvenem območju. UNEF II je v tem času izvajal svoje naloge učinkovito, saj ni prihajalo do nobenih večjih incidentov (The Blue Helmets 1996: 67-70).

Četrta faza operacije UNEF II (maj-julij 1979)

Mirovna pogodba med Egiptom in Izraelom, ki je bila predlagana in zaključena leta 1979 kot rezultat pogajanj med obema sprtima državama in pod pokroviteljstvom ZDA, je stopila v veljavo 25. aprila 1979. Vsebovala je elemente, ki so načrtno zmanjševali pristojnosti UNEF II, vse do njegove ukinitve, saj po tej pogodbi njegova prisotnost ni bila več potrebna. Na začetku je pogodba sicer predvidevala sodelovanje UNEF II tudi pri samem umiku izraelskih sil na območje določeno v sporazumu. Tudi v pogodbi je omenjeno sodelovanje sil OZN, v smislu zagotovitve vseh pogojev za varno izvajanje razmejitve obeh sil in potek umika. OZN je bil zadolžen za zagotovitev varne plovbe po Tiranski ožini. Opazovalci pod okriljem OZN so bili locirani na obeh straneh meje, tako na izraelski kot egiptovski strani, kjer so nadzorovali nekatere predele, kjer je bila potencialna nevarnost izbruha incidentov. V dodatku mirovne pogodbe je bil tudi predlog za ustanovitev mednarodnih sil, ki bi bile ekvivalentne silam OZN, če slednje ne bi uspele zagotoviti nadzora, kot je bilo določeno v sporazumu (The Blue Helmets 1996: 70).

Želja obeh sprtih strani je bila, da bi vse te naloge opravili pripadniki operacije UNEF II. Med drugim je obstajalo veliko nasprotovanj temu sporazumu s strani PLO, ZSSR in ostalih arabskih držav. 25. maja 1979 so se izraelske sile umaknile iz severnega dela Sinajske planote na območje El Arish, egiptovske sile pa so prevzele nadzor nad tem ozemljem. Vloga UNEF II je bila skoraj ničelna, saj so pri celi operaciji samo dovolili prehod egiptovskim silam čez »tamponsko cono«. UNEF II je kasneje zapustila območje severnega dela Sinajske planote, ki je prešel pod egiptovsko oblast. UNEF II je drugače deloval na vseh območjih, razen na severnem delu Sinajskega polotoka. V določenih trenutkih je tudi fizično ločeval območje, kjer je bilo dovoljeno le omejeno število vojaških enot in opreme. Med drugim je tudi zagotavljal

varnost vsem naključnim obiskovalcem, turistom, ki so prečkali območje. Julija 1979 se je mandat operacije UNEF II končal (The Blue Helmets 1996: 70).

3. 4. 4. Mirovna operacija UNDOF

Ko je bila po koncu oktobrske vojne leta 1973 na egiptovski fronti ustanovljena operacija UNEF II, se vzporedno ni ustanovila mirovna operacija na sirski fronti. Na območju Golanske planote torej niso bile prisotne sile OZN. Spopadi so se končali šele s sprejetjem resolucije št. 338, 22. oktobra 1973. Izraelci so do sprejetja resolucije že prešli razmejitveno črto sprejeto leta 1967 in okupirali območje Saassa in položaje ob cestni povezavi Damask-Quneitra. Opazovalci pod okriljem OZN so do trenutka ustanovitve nove mirovne operacije na območju Golana postavili nekaj začasnih opazovalnih točk (The Blue Helmets 1996: 73).

Napetost na območju se je povečevala in dogajali so se tudi manjši spopadi znotraj »tamponske cone«, kjer so bili lahko prisotni le opazovalci OZN. Te kršitve so se vrstile na obeh sprtih straneh z artilerijskim obstreljevanjem, preleti letal ipd. Marca leta 1974 so se kršitve drastično povečale in do maja istega leta je bila na tem območju situacija že zelo kritična. Obe strani sta se spopadali s tanki, raketnimi sistemi in artilerijskim ognjem. Na podlagi teh incidentov se je ameriški državni sekretar zavzel za diplomatsko rešitev krize, do česar je prišlo maja 1974 s podpisom sporazuma o razmejitvi obeh sprtih strani (The Blue Helmets 1996: 73).

Tudi ta sporazum je bil podpisan v Ženevi 31. maja 1974, tako kot sporazum med egiptovsko in izraelsko stranjo. Generalni sekretar OZN je dan poprej predal besedilo sporazuma, ki je tudi predvideval ustanovitev operacije UNDOF. Kot je bilo določeno v sporazumu, naj bi izraelska in sirska stran skupaj nadzirali premirje na kopnem, morju in v zraku. Istočasno pa bi se morali vzdržati kakršnekoli uporabe sile druga proti drugi in upoštevati resolucijo Varnostnega sveta št. 338 iz leta 1973. V sporazumu je bilo določeno, da sta obe sprti strani ločeni med seboj na podlagi sprejetega sporazuma. Določeno je bilo namreč območje, kjer je bila dovoljena na obeh straneh meje le omejena količina vojaške tehnike in osebja. Sporazum o razmejitvi je bil zelo podoben sporazumu med Izraelom in Egiptom. Natančnejši načrt razmejitve pa je pripravila vojaška delovna komisija in je bil končan v petih dneh. Izvajanje razmejitvenega načrta in nadziranje premirja naj bi opravljali pripadniki operacije UNDOF. Zadnji odstavek sporazuma pa je določal, da to še ni končna mirovna pogodba, temveč samo korak proti njej (The Blue Helmets 1996: 73-74).

V skladu z določili sporazuma je bilo predvideno število pripadnikov UNDOF 1250, in sicer iz držav, ki niso bile stalne članice Varnostnega sveta. Pripadniki naj bi bili aktivirani iz že obstoječih mirovniških operacij na območju Bližnjega vzhoda. Največji kontingent osebja je bil izvzet iz operacije UNEF II. Operacija UNDOF se je ustanovila na enakih principih in določilih kot UNEF II. Varnostni svet OZN je s sprejetjem resolucije št. 350 31. maja 1974 določil ustanovitev operacije UNDOF, ki naj bi v najkrajšem možnem času prišla na območje Golanske planote. Operacija je dobila šestmesečni mandat z možnostjo podaljšanja. Generalni sekretar OZN je podal predlog o preselitvi avstrijskega, perujskega, poljskega in kanadskega kontingenta iz UNEF II v operacijo UNDOF. Opazovalci misije UNTSO pa so bili takrat že na opazovalnih točkah na območju Golana. V tem času se je vojaška delovna skupina pogajala o razmejitvenem načrtu. Sklenili so, da se morajo izraelske sile pomakniti na območja vzhodno od razmejitvene črte sprejete leta 1967. Dogovorili so se tudi o sodelovanju sprtih strani z organizacijo Rdečega križa in o izmenjavi vojnih ujetnikov. 3. junija se je na območje Golanske planote odpravil poveljnik operacije UNDOF in se nastanil v začasem poveljniškem taboru v Damasku. Tam je bilo že 90 opazovalcev iz misije UNTSO, isti dan pa so prišli še prvi kontingenti avstrijskih in perujskih pripadnikov. 6. junija je bilo tam že 1.218 pripadnikov operacije UNDOF. Mandat operacije UNDOF je prvič potekel 30. novembra 1974, vendar so operacijo podaljšali na predlog obeh sprtih strani in generalnega sekretarja OZN. Naslednje leto, meseca novembra, se sirska vlada ni odločila dati soglasja za podaljšanje mandata, ker ni bilo opaziti napredka k dolgoročnemu miru na Bližnjem vzhodu. Generalni sekretar OZN se je srečal s predsednikom Sirije, kjer sta se dogovorila za podaljšanje mandata operacije UNDOF, pod pogojem, da bo Varnostni svet januarja 1976 obravnaval problematiko Bližnjega vzhoda in predvsem palestinskega vprašanja. Na tem zasedanju naj bi prvič sodelovali tudi predstavniki PLO. Naslednja podaljšanja mandatov pa je generalni sekretar OZN pogojeval s sprejetjem resolucije št. 338. Dokler sprti strani ne bosta priznali in upoštevali resolucije, se bo mandat UNDOF podaljševal. Predsednik Varnostnega sveta je podaljševanje mandata zagovarjal tudi s tem, da je Bližnji vzhod, kljub trenutnemu miru, še vedno potencialno vrelišče konfliktov. Decembra leta 1981 pa se je izraelska vlada odločila, da bo na okupiranem območju Golanske planote začela uveljavljati svoj pravni sistem. To je na sirski strani izzvalo burno reakcijo, vendar tudi taki incidenti niso vplivali na delovanje operacije UNDOF (The Blue Helmets 1996: 74-75).

Organizacija operacije UNDOF je bila zelo podobna operaciji UNEF II. Število pripadnikov operacije pa se je spreminjalo. Sestava kontingentov je bila vzeta iz operacije UNEF II, z izjemo iranskega, ki se je operaciji pridružil namesto perujskega leta 1975. Sama

operacija se je financirala iz sredstev namenjenih za UNEF II. Ko se je operacija UNEF II leta 1979 zaključila, je račun ostal odprt za operacijo UNDOF. Celotni stroški UNDOF so presegli stroške UNEF II (The Blue Helmets 1996: 75-76).

Razmejitveni proces obeh sprtih strani se je začel 14. junija in je trajal do 27. junija 1974. Načrt razmejitve je predvideval 4 faze operacije. Med prvo fazo so izraelske sile prepustile 270 kvadratnih kilometrov ozemlja pripadnikom UNDOF, ki so takoj postavili »tampon cono«. Pripadniki UNDOF so 26. junija že nadzirali 10 kilometrski pas, v katerem je bilo dovoljeno le omejeno število enot in opreme. Naslednji dan so nadaljevali z nadzorom 20 in 25 kilometrskega pasu. Zadnja, četrta faza razmejitvenega procesa, pa ni minila brez incidentov. 25. junija se je skupina avstrijskih opazovalcev namenila pregledovati območje gore Hermon in zapeljali so na minsko polje. Kasneje so sirske sile v dogovoru z izraelskimi začele z akcijo čiščenja minskih polj. Proces se je končal 27. junija, ko so administrativno oblast nad območjem prevzele sirske lokalne oblasti (The Blue Helmets 1996: 77).

UNDOF je na območju Golanske planote postavil kontrolne točke in opazovalnice, iz katerih je lahko nadzoroval razmejitveno območje. Sama operacija ni imela večjih težav z zagotavljanjem miru na razmejitvenem območju in je tesno sodelovala z vsemi humanitarnimi organizacijami. Ker pa je Bližnji vzhod še vedno potencialno nevarno območje, kjer lahko vsak trenutek izbruhnejo spopadi, generalni sekretar OZN in Varnostni svet podaljšujeta mandat operacije UNDOF vsake pol leta (The Blue Helmets 1996: 80).

3. 4. 5. Velesile v obdobju oktobrske vojne leta 1973

Po končani 6-dnevni vojni leta 1967 lahko zaključimo, da so se države na območju Bližnjega vzhoda spopadle za ozemlje, velesile pa se v same spopade niso vmešale. To pa ne pomeni, da vsaj posredno niso sodelovale v vojni. Takoj po koncu vojne so se velesile ponovno začele boriti za prevlado. ZSSR je z vojno izgubila določen vpliv, kar je samo opogumilo ZDA na poti do uveljavljanja svojih interesov. ZDA so bile ves čas na strani Izraela, pa vendar niso hotele zanemarjati odnosov z Arabci. Britanci so postali le opazovalci dogodkov, Francozi pa so se ukvarjali še z alžirsko vojno, a vseeno so si hoteli oboji pridobiti naklonjenost Arabcev (Ovendale 1999: 209). Lahko bi rekli, da je bila ZSSR edina, ki je ves čas priznavala naklonjenost samo eni strani, to je arabski. Ostale pa so ves čas iskale naklonjenost obeh strani, tako izraelske kot arabske.

Kar naenkrat pa se je pojavilo vprašanje dveh milijonov arabskih beguncev, ki jih svet ni opazil vseh dvajset let bližnjevzhodne krize. Da je ta problem (t. i. palestinsko vprašanje) prišle

v ospredje svetovne politike, ima zasluge tudi vodja PLO - Yaser Arafat. Arabske države se po novem neuspehu na noben način niso hotele pogajati o priznanju izraelske države in nič ni kazalo, da se bo situacija končno stabilizirala.

Medtem pa se je sodelovanje med ZDA in Izraelom še povečalo. Ko je Naser leta 1970 umrl, se je njegov naslednik Sadat na nek način že začel pripravljati na novo vojno. Želel si je, da bi imel enako usposobljene in opremljene vojaške enote kot Izrael. Z ZSSR se je dogovoril o dobavi orožja, na drugi strani pa je poskušal navezati stike tudi z ZDA. Kasnejši dogodki pa so pripeljali do preobrata. Sadat se je namreč sprl z ZSSR in ruske vojaške strokovnjake napodil iz Egipta ter zaplenil vso rusko vojaško tehniko. Medtem ko so se odnosi med Egiptom in ZDA zblíževali, pa se je Izrael oboroževal prav z ameriško vojaško tehniko. Na drugi strani pa je Francija začela z dobavo orožja Libiji, kar so nekateri sionisti smatrali kot potencialno nevarnost za Izrael. ZSSR in ZDA sta prav takrat obnovili diplomatske odnose in zato je bilo malo verjetno, da bi ZSSR dopustila Sadatu začeti novo vojno, ki bi te odnose lahko ohladila oziroma zapletla (Spanier 1992: 210). Sadat pa se je kljub situaciji v mednarodni politiki, ki takrat ni bila naklonjena novim spopadom, odločil za napad na Izrael. Med vojno so se ZDA trudile doseči premirje, a kakega večjega interesa države niso pokazale. Francija in Velika Britanija sta le stali ob strani, saj sta se zavedali pomembnosti nafte, ki je bila v rokah Arabcev (Ovendale 1999: 216-222).

ZDA so med samimi spopadi zamujale z dobavo orožja Izraelu, ZSSR pa se je zaradi začetnih uspehov arabskih sil trudila skleniti premirje. ZSSR se je bila pripravljena pogajati le o umiku izraelskih sil na položaje iz leta 1967. Toda Izraelci so kmalu pokazali, da so dejansko najmočnejši med državami na Bližnjem vzhodu. Ta vojna pa je odmevala tudi zaradi embarga arabskih držav na izvoz nafte zahodnim državam, katerega je na nek način potrdila tudi ZSSR. Velesile pa so namesto, da bi poskušale najti mirno rešitev spora, skoraj privedle dogajanje do točke, kjer bi lahko izbruhnila III. svetovna vojna (Young 1999: 210). Na predlog Sadata, da naj bi sam sporazum o premirju nadzirali tako pripadniki ameriških kot ruskih sil, pa se ZDA niso odzvale. ZSSR pa je grozila, da bo to storila sama, kar je privedlo do najvišje stopnje pripravljenosti ameriške vojske. Lahko bi se zgodilo, da bi si velesili stali na nasprotni strani tudi na bojišču (Young 1999: 211).

ZDA so se zavemale za mirno rešitev krize, predvsem zaradi lastnih interesov. Vsaka arabsko-izraelska vojna je bila novo tveganje za spopad obeh velesil. Drugi razlogi pa so bili malo drugačne narave. Če bi bil podpisan sporazum, ki bi zadovoljil izraelske težnje po miru in potešil arabske teritorialne zahteve, bi s tem največ pridobile prav ZDA. Mir bi prinesel tudi manjši vpliv ZSSR na tem območju in hkrati zanesljiv vir nafte (Spanier 1992: 253-254).

3. 4. 6. Analiza mirovnih operacij UNEF II in UNDOF

Po koncu oktobrske vojne leta 1973 sta se ustanovili dve operaciji za ohranjanje miru. UNEF II je bila ustanovljena 25. oktobra 1973 z namenom nadzorovati območje Sueškega prekopa in Sinajske planote. Ime operacije izhaja iz prve operacije UNEF I iz leta 1956. Mandat operacije je vključeval nadzorovanje premirja med izraelskimi in egiptovskimi silami ter nadzor prerazporeditve obeh sprtih strani na območja pred spopadom. Vzpostavila je tamponsko cono med obema stranema, kot je bilo dogovorjeno v sporazumu o razmejitvi. Sporazum o razmejitvi je bil sprejet v Ženevi na pobudo obeh velesil, Rusije in ZDA. Na podlagi tega sporazuma sta nastali obe operaciji, tako UNEF II kot UNDOF. Mandat UNEF II se je končal julija 1979, po podpisu mirovne pogodbe med Egiptom in Izraelom. Operacija je bila glede izpolnitve mandata učinkovita, tudi zaradi same volje obeh sprtih držav po mirni rešitvi spora.

Operacija UNDOF je bila ustanovljena 31. maja 1974 na območju Golanske planote z namenom razmejiti sirске in izraelske vojaške sile. Mandat operacije je bil nadzorovanje razmejitve obeh sprtih strani, nadzorovanje premirja in območja, za katerega je veljala omejena prisotnost vojaških enot in tehnike ter vzpostavitve tamponske cone v skladu s sprejetim sporazumom o razmejitvi sil med obema sprtima stranema. Naloge pripadnikov UNDOF so se kasneje razširile tudi na humanitarno pomoč lokalnemu prebivalstvu in na pomoč pri odkrivanju ter označevanju minskih polj. Operacija UNDOF, v kateri so sodelovali in še sodelujejo tudi opazovalci iz misije UNTSO, je svoje naloge, ki so ji bile dane v mandatu, uspela izpolniti. Razmejitev tako sirskih kot izraelskih vojaških sil je končana, torej lahko zaključimo, da je ta del mandata izpolnjen. Na tej točki pa lahko opazimo tudi vzporednico z operacijo UNTSO, saj je UNDOF prav tako še danes nastanjen na območju. OZN torej želi, kljub trenutno mirni situaciji, dobivati informacije s terena, saj to območje še vedno predstavlja potencialno krizno žarišče.

3. 5. Državlјanska vojna v Libanonu leta 1975 in mirovna operacija UNIFIL

Državlјanska vojna v Libanonu se je začela aprila leta 1975 in se je uradno končala oktobra 1976, spopadi v južnem Libanonu pa niso ponehali. V Libanonu je delovalo kar nekaj uporniških organizacij, med drugim tudi PLO, Krščanska milica, ki jo je neposredno podpiral Izrael, Libanonsko narodno gibanje in drugi. Vse to je privedlo do mnogih spopadov in incidentov. Leta 1978 je PLO prevzel odgovornost za teroristični napad v Izraelu, v katerem je

bilo mnogo žrtev, in izraelske sile so v odgovor zasedle ves južni del Libanona. Še istega dne, 15. marca, so libanonske oblasti pri OZN vložile protest zoper izraelsko invazijo. V protestu so omenili, da niso odgovorni za napad na izraelske cilje (s strani PLO) niti za prisotnost palestinskih uporniških baz na njihovem ozemlju. Varnostni svet je 19. marca sprejel resolucijo št. 425, v kateri je bilo zapisano, da se mora upoštevati teritorialno integriteto, suverenost in politično neodvisnost države Libanon v skladu z mednarodno priznanimi mejami. V skladu z željo libanonske vlade je OZN na podlagi sprejete resolucije ustanovil operacijo UNIFIL.⁵⁶ Njen glavni namen je bil nadzor umika izraelskih čet z območja južnega Libanona in ponovna vrnitev administrativne oblasti libanonskim organom na območju južnega Libanona ter zagotovitev miru. Kontingenti UNIFIL-a so bili zbrani iz držav članic Varnostnega sveta. Operacija naj bi tesno sodelovala s pripadniki misije UNTSO, ki nadzorujejo razmejitveno območje na tem delu Bližnjega vzhoda, opazovalci misije UNTSO pa naj bi tudi po ukinitvi UNIFIL-a nadzorovali razmejitveno območje (The Blue Helmets 1996: 83-84).

Poseben poudarek operacije UNIFIL je bil na načelih delovanja pripadnikov operacije, in sicer ne-uporaba sile in ne-intervencija, ko gre za notranje zadeve gostiteljske države. Principi in navodila za ustanovitev operacije UNIFIL so bili skoraj enaki kot pri operacijah UNEF II in UNDOF. Generalni sekretar OZN pa je glede operacije UNIFIL želel določiti točne meje območja, kjer bi pripadniki izvajali naloge in poleg tega še relacijo OZN s pripadniki PLO. V času planiranja operacije pa je na tem območju še naprej prihajalo do incidentov. Generalni sekretar OZN je 19. marca 1978 poveljnika operacije napotil v mesto Naqoura, kjer je bil tudi postavljen začasni poveljniški center. Tam je bilo nastanjenih že 45 pripadnikov opazovalne misije UNTSO, katerim se je isti dan pridružilo še 19 opazovalcev UNTSO. Generalni sekretar OZN je predlagal 4.000 pripadnikov operacije UNIFIL, ki naj bi proračun OZN olajšali za 68 milijonov dolarjev. 1. maja istega leta pa si je premislil in predlagal razširitev kontingenta na 6.000 pripadnikov. Varnostni svet je ta predlog sprejel in v prvih junijskih dneh so prvi pripadniki operacije prišli na območje južnega Libanona. Do prihoda pripadnikov pa so bili tam nastanjeni pripadniki spremljajočih operacij UNEF II in UNDOF (The Blue Helmets 1996: 84-85).

⁵⁶ UNIFIL: United Nations Interim Force in Lebanon

3. 5. 1. Potek mirovne operacije UNIFIL

Prva faza operacije UNIFIL (marec-april 1978)

Resolucija št. 425 je kot vpletene v sam spor omenjala samo Izrael in Libanon. Izvzeta je bila organizacija PLO. Kasneje se je to spremenilo, saj je generalni sekretar OZN na predlog obeh sprtih strani vključil v pogajanja tudi PLO. Naslednjo težavo pa so predstavljale številne oborožene skupine in organizacije, ki jih libanonska vlada ni uspela obdržati pod nadzorom. V spor je bilo torej vpletenih več strani in ne samo državi vpleteni v spor. Težava UNIFIL-a je bila predvsem v tem, da se uradno ni mogel pogajati s temi militantnimi skupinami. Drug večji problem pa je predstavljalo območje delovanja pripadnikov operacije, določeno v resoluciji št. 425, ki je bil kompromis sprejet z obeh strani. Obe državi sta imeli namreč različne poglede na vprašanje mednarodnih meja. V resoluciji je bilo določeno, da se mora Izrael umakniti na mednarodne meje, kar pa si je vsak tolmačil po svoje. Težava je nastopila tudi glede aktivnosti operacije UNIFIL, saj si je vsaka stran njene naloge razlagala na svoj način. 20. marca 1978 se je poveljnik operacije napotil v poveljniško bazo v mesto Naqoura. Medtem so potekala pogajanja med predstavniki Izraela in OZN glede umika izraelskih enot z okupiranega območja. Umakniti bi se morale v najkrajšem možnem času. Pripadniki UNIFIL naj bi se istočasno z umikom nastanili na območju južno od reke Litani in predvsem na območju Kasmiyah, Akiya in Khardala, ki so predstavljali glavne vhodne točke na teritorij Libanona. Iranska in švedske enote, ki so bile namenjene na območje Akiya in Khardla, pa so naletele na težave. Njihovo namestitev so preprečevale krščanske uporniške skupine, ki jih je podpirala izraelska stran. Na pogajanjih so se nato le dogovorili, da naslednji dan spustijo pripadnike UNIFIL na ta območja. Na podobne težave so naleteli tudi pripadniki francoskih enot, katerim je namestitev na območju Kasmiyah preprečevala PLO. PLO je namreč poskušala preprečiti, da bi to območje nadzorovali pripadniki UNIFIL, saj tam niso bile nikoli prisotne izraelske enote in ni bilo nobenih incidentov. To je zahteval tudi arabski predstavnik pri OZN in zagovarjal stališče PLO. Pripadniki UNTSO so v času nameščanja francoskih enot, ki se niso mogle nastaniti na določenem jim območju in so zato nadzorovale le širšo okolico območja Kasmiyah, zelo pripomogli k spoznavanju razmer na tem območju, saj so zelo dobro poznali tamkajšnje prebivalstvo in njihovo kulturo. Pripadniki UNTSO so imeli še vedno postavljene opazovalne točke vzdolž demarkacijskih črt iz leta 1972. UNTSO je deloval tako, da so bile postavljene skupine dvojic, ki so bile priključene obema sprtima stranema, poleg tega pa še vsem oboroženim skupinam na tistem območju. Izraelsko-libanonska komisija za nadzor

premirja pa je služila kot povezovalni člen med UNIFIL-om in libanonsko oblastjo (The Blue Helmets 1996: 88-89).

Situacija v južnem Libanonu je bila torej že od začetka incidentov in namestitve pripadnikov UNIFIL-a nestanovitna, še posebej, ker je bilo na območju prisotnih več uporniških skupin, ki so delovale samostojno in neodvisno od libanonske ali izraelske oblasti.

Druga faza operacije UNIFIL (april-junij 1978)

Poveljnik izraelskih oboroženih sil je 6. aprila poveljniku mirovnih operacij na Bližnjem vzhodu predlagal načrt o postopnem umiku izraelskih sil, in sicer v dveh fazah. Izraelski načrt je predvideval prepustiti v nadzor UNIFIL-u 110 kvadratnih kilometrov ozemlja, kar je znašalo samo desetino vsega zasedenega ozemlja. S tem predlogom generalni sekretar OZN ni bil zadovoljen, saj je bilo v resoluciji št. 425 določeno, da se morajo izraelske sile umakniti z vsega območja, ki so ga zasedle v Libanonu. Na koncu je bil sprejet kompromis, da se bodo nadaljnje faze umika izraelskih sil zgodile v najkrajšem času. UNIFIL je v tem času izvajal nadzor nad premirjem in preprečeval morebitne nelegalne vstopne na ozemlje, ki ga je operacija pokrivala. Postavili so opazovalne in kontrolne točke in vse oborožene in uniformirane osebe, ki so se znašle v njihovem območju delovanja, razorožili in vrnili na njihovo stran meje (The Blue Helmets 1996: 89-90).

V tretji fazi umika izraelskih sil z libanonskega ozemlja pa so se pojavile težave. Izraelska vlada ni pristala na umik svojih sil z vsega okupiranega območja, na drugi strani pa je PLO po umiku izraelskih sil hotel sam zasesti ta del libanonskega ozemlja. PLO se je skliceval na sporazum med Libanomom in PLO iz leta 1969, ki je predvideval, da ima PLO legitimno pravico do naselitve tega dela libanonskega ozemlja. Zaradi nesodelovanja PLO s pripadniki UNIFIL-a pa je kasneje prišlo do posameznih spopadov, kjer je nekaj pripadnikov UNIFIL-a izgubilo življenje. Generalni sekretar OZN je zato nemudoma odpotoval na krizno območje in se s predsednikom PLO Arafatom dogovoril o medsebojnem sodelovanju in takojšnji ustavitvi vseh oboroženih napadov na pripadnike mirovne operacije. Dogovorila sta se, da bodo tiste skupine PLO, ki so že znotraj območja, ki ga nadzoruje UNIFIL, tam tudi ostale. Torej je bil sklenjen kompromis, ki je predvideval tudi humanitarno pomoč palestinskim uporniškimi skupinam znotraj območja UNIFIL. Izraelske sile so se zaradi vse večjih pritiskov OZN odločile za umik še iz vsega ostalega območja. To se je zgodilo 13. junija 1978. Med samim umikom pa je libanonska vlada OZN sporočila, da bo na tem ozemlju prevzela oblast organizacija pod vodstvom majorja Haddad-a, ki je delovala kot poveljnik libanonski oboroženih sil. Libanonske oblasti so še sporočile da bo organizacija tesno sodelovala s

pripadniki UNIFIL-a, pa od te obljube ni bilo nič. Vse to je operaciji UNIFIL povzročilo nemalo težav (The Blue Helmets 1996: 90-91).

Tretja faza operacije UNIFIL (junij 1978-julij 1981)

Izraelske sile so se 13. junija 1978 umaknile iz zasedenega območja in s tem OZN povzročile težavo. Izraelci so namreč večino ozemlja prepustili organizaciji pod vodstvom majorja Haddada, ker so jo smatrali kot legitimno predstavnico libanonske oblasti. UNIFIL je tistega dne prevzel kontrolo na samo petih kontrolnih točkah, ker je organizacija pod vodstvom Haddad-a grozila z uporabo sile, če bodo pripadniki UNIFIL-a poskušali prevzeti kontrolo nad vsem območjem. Potrebno je še dodati, da so to organizacijo oborožili pripadniki izraelskih oboroženih sil. Izraelska stran je generalnemu sekretarju OZN sporočila, da je z umikom izpolnila določbe sprejete v resoluciji št. 425. Da bi UNIFIL izvršil svoje naloge, pa bi moral nadzorovati celotno območje, iz katerega so se umaknile izraelske sile. Prva naloga UNIFIL-a je bilo torej vzpostavitev nadzora tudi nad območjem, ki ga je zasedla organizacija pod vodstvom Haddad-a. UNIFIL je torej poskušal po najboljših močeh nadzirati območje in preprečevati incidente. Kljub vsem naporom za normalizacijo življenja, pa se je UNIFIL ukvarjal tudi s strelskimi obračuni med izraelskimi silami, libanonskimi silami, organizacijo pod vodstvom Haddad-a in PLO, kar se je dogajalo vse do leta 1981, ko je bil podpisan sporazum o premirju (glej stran 61). Pripadniki operacije UNIFIL so do septembra leta 1978 dobili pod svoj nadzor še 24 položajev znotraj območja, ki ga je nadzirala organizacija majorja Haddad-a. Vendar to še vedno ni bilo celotno območje, ki bi ga UNIFIL moral dobiti. UNIFIL pa ni mogel izvajati nadzora nad vsem območjem in rezultat tega je bilo veliko število nelegalnih vdorov na območje pod nadzorom OZN. Tudi PLO je okrepila svoje dejavnosti. Pripadniki PLO so namreč zgradili mrežo podzemnih kanalov, z namenom vdiranja na izraelsko stran. Večino teh kanalov so pripadniki UNIFIL-a uničili, vendar ne vseh, prav zaradi tega, ker niso mogli nadzorovati vsega območja. Dogajalo se je namreč tudi to, da so pripadniki PLO na kontrolnih točkah vstopali neoboroženi, se nato v podzemnih bunkerjih oborožili in nadaljevali naprej s svojimi uporniškimi akcijami. UNIFIL-u ni preostalo nič drugega, kot da si je zagotovil dobro sodelovanje s PLO, da bi se te akcije končale. PLO je sicer kazal interes, da se stanje normalizira, a statistika UNIFIL-a kaže drugače. Do leta 1981 je bilo znotraj območja UNIFIL-a že približno 450 položajev pripadnikov PLO. UNIFIL se je skozi pogajanja trudil, da bi se pripadniki PLO umaknili iz njihovega območja, a so bili napori zaman (The Blue Helmets 1996: 91-93).

Na drugi strani pa je imel UNIFIL tudi težave, ki so jih povzročali pripadniki organizacije (okoli 1500) pod vodstvom Haddad-a. Ta organizacija, ki jo je podpirala izraelska stran, je namreč začela nadlegovati civilno prebivalstvo znotraj območja, ki so ga nadzirali pripadniki UNIFIL-a. Civilnemu prebivalstvu je grozila z usmrčitvami, če bodo sodelovali s pripadniki UNIFIL-a. Organizacija pod vodstvom Haddad-a je nadzirala strateško najbolj pomembne točke, da bi zadržala nadzor nad svojo interesno sfero. UNIFIL je na drugi strani vedel, da bi organizacijo lahko pregnali le z uporabo sile, kar pa ni bilo v interesu OZN. Z uporabo sile bi se v spopad verjetno vpletle še izraelske vojaške sile in nastala bi nova kriza. Zato je OZN s sprejetjem resolucije št. 467 24. aprila 1980 zaščitil svoje pripadnike. Resolucija je predvidevala prepoved uporabe sile zoper njihove pripadnike in zaščito infrastrukture OZN na kriznem območju (The Blue Helmets 1996: 93-94).

Izraelske sile pa se po umiku iz zasedenega območja niso več čutile odgovorne za situacijo, ki je nastala po prevzemu nadzora. Izraelci so po letu 1979 zopet začeli kopičiti svoje sile blizu območja. Pripadniki UNIFIL-a so jih opazili pri postavljanju minskih polj in kopičenju orožja v neposredni bližini libanonske meje, prav tako so bili vdori na območje pod nadzorom OZN vedno pogostejši. Vzrok temu naj bi bile teroristične akcije pripadnikov PLO v Izraelu. Njihove baze so se namreč nahajale prav znotraj območja pod nadzorom UNIFIL-a. Izraelske sile so tudi večkrat kršile teritorialne vode Libanona in njihov zračni prostor. Spopadi med izraelskimi silami in PLO so se tudi vedno bolj stopnjevali in izraelska letala so napadala položaje PLO na območju Libanona, pripadniki PLO pa so odgovarjali z raketnimi napadi na izraelska mesta. Vse to je 10. julija 1981 privedlo do pravega spopada, ki je s prekinitvami trajal do 24. julija. Izraelske sile so s pomočjo organizacije pod vodstvom Haddad-a napadale položaje PLO tako na kopnem kot v zraku. Na te spopade se je odzval tudi Varnostni svet, ki je na pobudo libanonske vlade sprejel resolucijo št. 490, v kateri je določeno, da se mora upoštevati neodvisnost, suverenost in integriteto države Libanon. OZN je sprte strani pozval k takojšnji prekinitvi vseh sovražnosti. 24. julija je začelo veljati premirje, ki je bilo doseženo tudi s pomočjo prizadevanja ZDA za ustavitev spopadov (The Blue Helmets 1996: 95-96).

3. 5. 2. Izraelska invazija v Libanon (1982-1985)

Aprila leta 1982 so se napetosti na jugu Libanona začele stopnjevati. Vzrok temu ni bila kršitev premirja, temveč dogodki, ki so se odvijali zunaj tega območja. 3. aprila 1982 je bil v Parizu ubit izraelski diplomat in izraelska vlada je za ta atentat obtožila pripadnike PLO, kljub temu da so slednji to zanikali. Naslednji incident, ki je še stopnjeval krizo, je bil poizkus

pripadnikov PLO, da bi preko jordanske meje v Izrael pretihotapili veliko količino eksploziva. Izrael se je na podlagi teh dogodkov odločil za povračilne ukrepe in 21. aprila začel z obsežnimi napadi na položaje PLO v južnem Libanonu. Varnostni svet je obe strani pozval, naj se vzdržita vseh spopadov, ki bi lahko končali premirje sklenjeno leta 1981. Toda izraelske zračne sile so 9. maja začele z masovnim napadom na položaje PLO. Pripadniki PLO so odgovorili z raketnimi napadi na severni del Izraela. Naslednji dan so libanonske oblasti ostro obsodile izraelsko vlado, da so to dejanja agresije zoper državo Libanon. 3. junija je bil v Veliki Britaniji izveden poizkus atentata na izraelskega veleposlanika, ki je bil v napadu huje ranjen. Vse to je le še poslabšalo krizo. Izraelske sile so 6. junija dopoldne vdrle na območje Libanona in začele z invazijo. Pripadniki UNIFIL-a so po ukazu poveljnika poskušali zadržati napredovanje izraelskih enot v notranjost Libanona, a se zaradi njihove lahke oborožitve niso mogli dalj časa upirati veliko močnejši izraelski vojski. V 24 urah so izraelske sile prebile območje pod nadzorom pripadnikov UNIFIL-a, ker jih slednji enostavno niso mogli več zadrževati. V invaziji so Izraelci uporabili tako tankovske enote kot tudi letalske in mornariške. Varnostni svet je pozval izraelsko vlado naj takoj preneha s sovražnimi dejanji, ta pa je invazijo opravičevala z dejstvi, da je na področju Libanona veliko terorističnih skupin in organizacij, ki načrtno napadajo izraelsko državo. Varnostni svet OZN je 14. junija 1982 obravnaval situacijo na območju Libanona in položaj pripadnikov operacije UNIFIL. Ker mirovne operacije delujejo po določenih načelih, med katerimi je eno glavnih tudi sodelovanje in strinjanje sprtih strani glede obstoja operacije, se je pojavilo vprašanje nadaljevanja same operacije na tem območju. Pripadniki UNIFIL-a so se namreč že od začetka operacije ukvarjali s težavami in sodelovanje z vsemi sprtimi stranmi ni bilo mogoče. Tudi stanje 8. junija 1982 je kazalo na to, da so se pripadniki UNIFIL-a znašli za položaji izraelskih oboroženih sil in niso mogli opravljati nalog, ki so jim bile zadane s strani OZN. Varnostni svet je kljub situaciji podaljšal mandat operaciji za dva meseca in obvestil poveljnika, naj vsi pripadniki UNIFIL-a in misije UNTSO poskušajo zadržati svoje položaje in opravljati svoje naloge v skladu z razmerami, dokler bo to seveda mogoče in predvsem varno za same pripadnike operacije. UNIFIL je v tistem času sodeloval s humanitarnimi organizacijami in poskušal nadzirati razmere na območju. Konec junija 1982 pa so se pojavile še nove militantne skupine, ki jih je podpirala izraelska stran in so povzročale nemalo težav pripadnikom UNIFIL-a. V času do leta 1985 so se na območju pojavile tudi uporniške skupine, predvsem iz vrst prebivalstva iz predelov pod nadzorom UNIFIL-a, ki so se upirale izraelski invaziji. Mandat operacije UNIFIL se je na podlagi prošenj libanonske vlade vseskozi podaljševal, kljub temu da so se spopadi do leta 1985 postopoma le umirili (The Blue Helmets 1996: 101-103).

Varnostni svet OZN je medtem poskušal prepričati vladi sprtih strani, naj začneta s pogajanja, da bi se situacija na območju končno umirila. Novembra leta 1984 sta se na konferenci v Naqouri srečali obe sprti strani in se dogovorili o postopnem umiku izraelskih sil na območje, ki je bilo določeno v resoluciji št. 425. Izraelska stran je januarja 1985 predlagala postopni umik svojih sil z območja Libanona. Umik naj bi potekal v treh fazah. Vendar se je zgodila podobna situacija kot leta 1978, ko so izraelske sile del območja prepustile organizaciji pod vodstvom Haddad-a. Tokrat pa so ga prepustile organizaciji SLA,⁵⁷ del območja pa so še vedno obdržale pod svojim nadzorom. Izrael torej ni izpolnil svoje obljube o umiku sil iz okupiranega območja (The Blue Helmets 1996: 104-105).

3. 5. 3. Situacija v južnem Libanonu po letu 1985

V tem obdobju se situacija na libanonskem območju ni kaj dosti spreminjala. Izraelske sile še vedno nadzirajo del območja in imajo okoli 70 položajev, kjer so nastanjene njihove vojaške enote. Nahajajo se tudi na razmejitvenem območju, torej njihova okupacija še vedno traja. Izraelska stran to opravičuje z dejstvi, da je to edini pogoj za zagotavljanje varnosti izraelskemu prebivalstvu, dokler libanonska stran ne bo sposobna učinkovito prevzeti administrativne oblasti in s tem preprečiti nove napade uporniških skupin na Izrael. Izraelska stran je mnenja, da UNIFIL kot mirovna operacija nima pooblastil za zagotovitev teh pogojev, ki bi prinesle dolgoročni mir na območju. Izraelska stran je na območju Libanona celo ustanovila lastno administrativno oblast. Njihovo izvajanje oblasti je šlo celo tako daleč, da so libanonskim ribičem prepovedali ribolov v njihovih lastnih teritorialnih vodah. S strani izraelskih sil so se vrstili napadi na civilno prebivalstvo. Na drugi strani je PLO izvajal povračilne ukrepe in zato napetosti še vedno ostajajo. Naloge operacije UNIFIL pa ostajajo take, kot so bile določene ob njeni ustanovitvi (The Blue Helmets 1996: 105-112).

Varnostni svet podaljšuje mandat UNIFIL-a na predlog generalnega sekretarja OZN, saj sama operacija vseeno nadzira in omejuje napetosti med obema sprtima stranema in s tem preprečuje izbruh večjega konflikta na tem območju Bližnjega vzhoda. Vzrok za težave, ki nastajajo na območju južnega Libanona, pa generalni sekretar OZN pripisuje dejstvu, da sprti strani ne sprejemata resolucije št. 425 v celoti. Vendar okupacija južnega dela Libanona s strani Izraela še vedno traja, prav tako kot operacija UNIFIL. V vsem tem času se težave še vedno niso povsem razrešile (The Blue Helmets 1996: 112).

⁵⁷SLA (South Lebanon Army) - gre za isto organizacijo, ki jo je pred smrtjo vodil Haddad. Njen novi poveljnik je bil general Lahad. Organizacijo so še vedno podpirale izraelske sile (The Blue Helmets 1996: 103).

3. 5. 4. Velesile v tem obdobju

ZDA, v prvi vrsti Kissinger, so po koncu oktobrske vojne leta 1973 zaslužne za vzpostavitev normalnega stanja. Egipt in Izrael sta na ameriško pobudo podpisala mirovni sporazum, katerega pa so ostale arabske države ostro obsojale. Potrditev resolucije 242 iz leta 1967 je pomenila umik izraelske strani na položaje, ki so jih imeli pred letom 1967. Na konferenci v Ženevi pa so se Egipt, Jordanija in Izrael pod pokroviteljstvom ZDA in ZSSR načelno dogovorili o kasnejši ureditvi odnosov na Bližnjem vzhodu. Prvi sporazum o premirju sta podpisala 18. januarja 1974 Egipt in Izrael. Sadat je svojo obljubo, ki jo je dal decembra 1973 Kissingerju, o ukinitvi embarga na nafto, uresničil marca naslednje leto. Ostale arabske države pa so v tem dejanju videle izdajo (Ovendale 1999: 224-226). To je privedlo tudi do tega, da so se ZSSR kasneje obrnile na vse bolj militantno Sirijo, ki je prevzela vodilno vlogo na Bližnjem vzhodu. Sadat je leta 1977 v izraelskem parlamentu dejal, da upa na čim hitrejši dolgoročni mir. Sadat je računal, da bo izraelska stran v celoti upoštevala določila resolucije 242, vendar se tudi zaradi spremembe politične situacije v Izraelu to ni zgodilo. ZDA so na drugi strani videle v Sadatovi želji po dolgotrajnem miru enkratno priložnost. ZDA so predvidevale, da če priložnosti ne izkoristijo, bi se lahko situacija obrnila v nasprotno smer, kar bi lahko pomenilo politično katastrofo za Izrael in ekonomsko za zahod (Spanier 1992: 254-256).

V tem času ne gre prezreti dejstva, da PLO postane legitimni predstavnik palestinskega ljudstva. Velesile so tokrat igrale vlogo posrednika za umiritev tega dela sveta. Kako uspešni so bili pri tem pa priča dejstvo, da pogovori še vedno trajajo. Kot ugotavlja Ladika (2003: 128), je pri izraelski invaziji na Libanon »mogoče izluščiti še en dokaz sporne ameriške podpore Izraelu, in sicer v Varnostnem svetu«, kjer so ZDA velikokrat preprečile obsodbo Izraela »in tako tudi na diplomatskem področju postale njegov najpomembnejši zagovornik«.

3. 5. 5. Analiza mirovne operacije UNIFIL

Kot je že omenjeno, je predpogoj za namestitev operacij za ohranjanje miru konsenz oziroma strinjanje sprtih strani o namestitvi enot na njihovem ozemlju. Naslednja značilnost, ki še ločuje operacije za ohranjanje miru od operacij za vsiljevanje miru, pa je omejena uporaba sile. Pri operaciji UNIFIL prav ta dejavnik predstavlja problem. Libanonska vlada je leta 1978, zaradi razmer, ki so nastale, pri OZN zahtevala prihod in ustanovitev mirovne operacije.

Libanonska stran se je torej strinjala s prihodom mirovnih sil, problem pa se je pojavil, ker libanonska vlada dejansko ni bila sposobna izvajati oblasti na območju, kjer naj bi bili nastanjeni pripadniki OZN. Generalni sekretar OZN je na drugi strani opredelil delovanje operacije tako, da njeni pripadniki lahko uporabijo silo samo v samoobrambi, v nobenem primeru pa ne smejo prevzeti oblasti na območju, kjer so nastanjeni. UNIFIL se je torej znašel v težkem položaju, saj je že od samega začetka moral delovati v sovražnem okolju, kjer so bili napadi na pripadnike operacije vse prej kot izjema.

Težavo so predstavljale tudi mnoge uporniške skupine in frakcije, ki so izvajale svojo oblast na libanonskem ozemlju. V spor je bilo torej vpletenih več akterjev: Izrael in Libanon, operacija UNIFIL ter ostale oborožene uporniške skupine, kot so PLO, SLA idr. Ti dejavniki so med drugim tudi botrovali, da UNIFIL ni uspel izpolniti svojega mandata, ki je v prvi točki določal ponovno vzpostavitev libanonske oblasti na jugu Libanona, in kot drugo nadzor umika izraelskih vojaških sil. Izraelska okupacija na posameznih območjih južnega Libanona traja še danes, prav tako pa uporniške skupine še vedno izvajajo napade na izraelske položaje in tamkajšnje prebivalstvo. UNIFIL tako ne more izpolniti svojega mandata in lahko zaključimo, da sama operacija s tega vidika ni učinkovita.

Zdi se, da je operacija UNIFIL dobila težji mandat, kot če bi šlo za operacijo za vsiljevanje miru, saj nima pooblastil, s katerimi bi morda lahko učinkoviteje izvajala mandat (McCoubrey, White 1996: 85).

4. ZAKLJUČEK IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ

Bližnji vzhod kljub vsem prizadevanjem OZN, da bi končno uredil razmere na tem območju, še vedno ni dočakal končnega miru. Če se lotimo analize naloge, pa se nam ponujajo naslednji odgovori:

- Operacije za ohranjanje miru na Bližnjem vzhodu so svoje naloge opravile v skladu s svojimi zmožnostmi in določili. Za dokončno rešitev konfliktov med Arabci in Izraelci pa to ni dovolj. Pomembno vlogo igra vsekakor tudi sistem, po katerem OZN sprejema odločitve o ustanavljanju mirovnih operacij, ki je le eden izmed mehanizmov za zagotavljanje miru in varnosti. OZN ima v svojem repertoarju tudi možnost vsiljevanja miru, vendar se tovrstne operacije niso udeležile na območju Bližnjega vzhoda. Vzroke za to lahko iščemo tudi v volji držav mednarodne skupnosti, ki očitno niso bile zmožne oziroma niso želele narediti bolj odločnega koraka za razrešitev krize in se iz tega razloga niso odločile za uporabo operacij vsiljevanja miru, ki so opredeljene v VII. poglavju Ul. OZN. Rezultat pa so razmere, ki jih lahko opazujemo v tem delu sveta. Tri izmed vseh operacij za ohranjanje miru na Bližnjem vzhodu še vedno trajajo (UNTSO, UNDOF in UNIFIL). Kaj pa njihov rezultat? Skupna točka vsem operacijam na Bližnjem vzhodu, z izjemo UNTSO, je prav gotovo, da so pripadniki OZN služili na območju kot »tampon cona«, s katero so fizično razmejili sprte strani in s tem preprečili, da ne bi izbruhnili spopadi. Konec koncev pa je bilo vse v rokah držav samih, bodisi držav članic OZN, stalnih članic Varnostnega sveta, bodisi držav vpletenih v konflikt. Samo od slednjih pa je bilo odvisno, ali si želijo miru ali ne. Naslednje vprašanje pa je sama kvaliteta miru. Četudi je bil skozi različna obdobja prisoten mir, se poraja vprašanje, kako trden je bil leta. Mir je nedeljiv termin, ki ga težko opredelimo kot dober ali slab, pa vendarle je kljub navidezno mirnim situacijam, prihajalo do najrazličnejših spopadov in incidentov.

- Sama prisotnost velesil na območju Bližnjega vzhoda v vsem času konflikta med Arabci in Izraelci ni prinesla vidnejših rezultatov k zagotovitvi miru, prej bi lahko trdili nasprotno. Prevečkrat so velesile uporabile konflikte na Bližnjem vzhodu za zadostitev lastnih interesov, pa naj gre zgolj za klasične imperialistične težnje (Velika Britanija v 50-ih letih) ali pa zgolj za poligone za preizkus najnovejših vojaških tehnologij (ZDA in ZSSR v času hladne vojne). Pri tem pa sta tako arabska kot izraelska stran interese velesil uporabili tudi za doseg lastnih ciljev. V vseh spopadih na Bližnjem vzhodu so namreč posredno ali neposredno sodelovale tudi velesile. Marsikdo bi se vprašal, zakaj prav tukaj. Odgovor lahko najdemo v ekonomskem dejstvu, da je to območje bogato z nafto, tukaj je še Sueški prekop, ki predstavlja izredno pomembno strateško točko, in še bi lahko naštevali. Torej, če obstajajo tovrstni interesi, zaradi

katerih so se države zapletale v konflikte, je logična posledica, da morajo tudi same nositi posledice in odgovornost za razrešitev težav na Bližnjem vzhodu. Vsekakor ne gre prezreti zgodovinske povezanosti med ZDA in Izraelom, ki je prisotna sicer šele v novejšem obdobju. Židovski lobi je eden najvplivnejših v ZDA. Na drugi strani se je ZSSR trudila vplivati na arabski svet zaradi širitve svoje socialistične ideologije, ki je zaznamovala obdobje hladne vojne. Obema pa je bil skupni imenovalec pridobiti zaveznike ter na tak način povečati svoje ekonomske kazalce.

Če povzamem analize vseh operacij na Bližnjem vzhodu lahko ugotovim naslednje:

Opazovalna misija UNTSO je imela naloge opazovanja in poročanja OZN glede stanja na območju in se ni zaključila ravno zato, ker želi OZN preko pripadnikov misije še vedno ohranjati stik s terenom. Pripadniki UNTSO so bili priključeni tudi ostalim operacijam, ki so nastale na območju Bližnjega vzhoda. UNEF I je izmed vseh mirovniških operacij unikatna v tem, da jo je »ustanovila« Generalna skupščina in ne Varnostni svet OZN. Razlog je ta, da so se sprte strani v času nastajanja operacije strinjale z namestitvijo enot OZN, a so države stalne članice VS to pobudo blokirale s pomočjo veta, kar je nekako logična posledica dejstva, da sta bili Velika Britanija in Francija v tistem času neposredno vpleteni v spopad. Generalna skupščina je v tem primeru »porazila« Varnostni svet in prav zanimivo je dejstvo, da se je kasneje misija UNEF I. izkazala za najbolj uspešno. Mislim, da tukaj ne gre za slučaj. Če se lotimo analize oziroma primerjave obeh operacij, ne bomo našli veliko skupnih točk, saj sta imeli obe različni mandati, z izjemo opazovanja območja in medsebojnega sodelovanja njenih pripadnikov. Operaciji UNEF II in UNDOF, ki sodita v isto časovno obdobje (po vojni leta 1973), sta imeli podoben mandat kot operacija UNEF I, ki je služila kot model za naslednje operacije. Pri obeh operacijah je opazna volja držav vpletenih v konflikt za mirno razrešitev spora. Egipt in Izrael sta podpisala mirovni sporazum leta 1979 in s tem je bil mandat UNEF II zaključen. UNDOF je še vedno prisoten na območju, kljub temu da je območje mirno in se incidenti na meji ne dogajajo. Med operacijo UNDOF in UNTSO lahko poiščemo vzporednico, saj obe operaciji kljub miru ostajata prisotni na območju Bližnjega vzhoda. Zanimiva razprava bi se razvila ob vprašanju, kaj bi se zgodilo, če bi se pripadniki OZN s tega območja popolnoma umaknili. Morda bi to lahko pomenilo ponovne konflikte in želi OZN prav zato s svojo prisotnostjo še naprej ohranjati status quo. Povsem svoja zgodba pa je primer operacije UNIFIL. Sama operacija je že od začetka naletela na vrsto težav. Razloge zanje lahko poiščemo v prisotnosti uporniških skupin na jugu Libanona, katerim morda ni v interesu dolgoročni mir na tem območju. Naslednjo težavo pa najdemo v dejstvu, da so se pripadniki UNIFIL-a znašli v položaju, kjer se zdi, da so ujeti tako med izraelskimi silami kot

uporniškimi skupinami. Njihov namen je bil ustvariti tamponsko cono, a se je izjalovil. Tudi pomoč libanonskim oblastem, da območje vrnejo pod »državno« oblast, ni obrodila sadov.

Po vsem tem lahko zaključimo, da je bila najbolj učinkovita operacija na Bližnjem vzhodu UNEF I, UNTSO je predstavljal le začetek operacij in je služil za zbiranje informacij, saj je bil njegov mandat precej enostaven, kar pa ne pomeni, da ni bil uspešen v okviru svojih pooblastil. Operaciji UNEF II in UNDOF sta bili učinkoviti, vendar tukaj ne gre prezreti dejstva, da so za to zaslužne tudi države vpletene v konflikt. UNIFIL pa ni uspel izvršiti svojega mandata in ga zato lahko opredelimo kot najmanj učinkovito operacijo na Bližnjem vzhodu. Krivca za ta neuspeh ne gre iskati le v mandatu operacije in OZN, temveč tudi v interesu uporniških skupin in nesposobnosti libanonskih oblasti, da ustvarijo administrativno oblast na svojem ozemlju. Tukaj se pojavi dilema, ali so operacije za ohranjanje miru sploh primerne za delovanje na območju, kjer so prisotni konflikti znotraj države oziroma v državljanskih vojnah. Tu gre ponavadi za odsotnost državotvornih institucij, ki niso sposobne izvajati oblasti nad državnim teritorijem. Prav gotovo bi mednarodna skupnost lahko posegla v ta problem na način, da bi mednarodne institucije sodelovale pri izgradnji učinkovitega političnega sistema, katerega bi te države vsekakor potrebovale. Ko bi se vzpostavil tako učinkovit sistem, da bi lahko izvajal administrativno oblast na svojem ozemlju v celoti, bi se šele pristopilo k reševanju meddržavnih konfliktov. Primer lahko poiščemo v Palestini in Libanonu, kjer ni političnega sistema, ki bi lahko nadziral in uveljavljal oblast nad svojim ozemljem. Mednarodna skupnost tako nima pravega sogovornika, kar se odraža tudi v oteženem razreševanju konfliktov.

Drugo vprašanje, ki se ponuja v nalogi, pa je interes držav mednarodne skupnosti in velesil pri reševanju konfliktov. V vsem času od nastanka konfliktov na Bližnjem vzhodu pa do konca hladne vojne ni prišlo do bolj odločnih akcij OZN, da bi se spori razrešili. Do operacij za vsiljevanje miru ni prišlo. Same operacije za ohranjanje miru so produkt OZN v času hladne vojne in so na nek način posledica nezmožnosti OZN, da bolj aktivno in odločno poseže v konflikt. Razloge gre iskati tudi v dejstvu, da stalne članice VS niso bile naklonjene bolj odločnim akcijam, kot je vsiljevanje miru. Samo pri operaciji UNEF I se je pokazalo, da je bila Generalna skupščina OZN dovolj odločna in je obšla Varnostni svet ter sprejela resolucijo o ustanovitvi te mirovne operacije. Na drugi strani pa morda vzrok za ne-uporabo operacij za vsiljevanje miru lahko poiščemo v tem, da velesili (ZDA in ZSSR) v času hladne vojne nista želeli tvegati in se z odločnejšimi potezami spravljati v nevarnost, kjer bi lahko izbruhnili večji spopadi med njima. Obe strani sta hoteli zadržati določen vpliv na območju Bližnjega vzhoda in jima je morda »status quo« povsem ustrezal. Poleg vsega pa sta bili obe državi vpletene v spopade že drugje po svetu.

Kljub vsemu pa lahko zaključimo, da je bil čas hladne vojne obdobje, ko je bilo ustanovljeno malo število mirovnih operacij, še posebej, če primerjamo stanje po koncu hladne vojne, ko je opazen pravi izbruh le-teh. Vzrok za porast števila operacij lahko poiščemo tudi v nastanku mnogih novih držav v mednarodni skupnosti in drugačnim odnosom med državami, še posebej med ZDA in Rusijo.

V nalogi sem se ukvarjal s problematiko učinkovitosti mirovnih operacij na Bližnjem vzhodu glede na njihov mandat in z odnosom velesil ter držav vpletenih v konflikt, od nastanka države Izrael pa do konca hladne vojne. Za merilo učinkovitosti sem postavil mandat mirovnih operacij, ki je lahko edini objektivni dejavnik. Na podlagi ugotovljenega lahko zaključim, da so bile mirovne operacije na Bližnjem vzhodu učinkovite, saj so izpolnile svoj mandat, z izjemo operacije UNIFIL, ki ni uspela udejanjiti svojega mandata, torej je iz tega stališča neučinkovita. Odgovor na zastavljeno vprašanje v nalogi: uspeh ali poraz, pa je zelo težko podati v enem stavku. Glede na zastavljene mandate vseh operacij lahko zaključimo, da je bil OZN uspešen. Toda na tem mestu se velikokrat poraja subjektivna ocena, ki najverjetneje ne sovпада s trditvijo, ko govorimo o uspehu.

Drugi del hipoteze, ki govori o interesu držav za razrešitev sporov, lahko potrdim, saj je v prvi vrsti od volje držav v konfliktu odvisno, ali bo dosežen mir ali ne. Dokaz za to lahko najdemo na primer v zahtevi Egipta, da se operacija UNEF I umakne z njegovega ozemlja, ker se je pripravljala na novo vojno, kot tudi v operacijah UNDOF in UNEF II, ko so vpletene države pokazale interes za mirno rešitev spora, kar se navsezadnje pokaže v mirovnem sporazumu med Egiptom in Izraelom; ter v miru na Golanski planoti, konfliktnem področju med Sirijo in Izraelom. Pri operaciji UNIFIL pa težje dokažemo to trditev, saj obstajajo drugačne razmere znotraj same države.

Druga hipoteza, ki govori o tem, da je uspeh ali poraz odvisen od OZN, toda tudi od velesil, ki pa so na Bližnjem vzhodu v prvi vrsti v skladu s svojo politiko in šele nato v skladu s politiko OZN, pa je dokazljiva na podlagi ravnanja velesil ob samih vojnah in seveda tudi od njihovega glasovanja ob sprejemanju odločitev. V nalogi so opisane okoliščine, pod katerimi je nastala država Izrael, in lahko ugotovimo, da so velesile imele vpliv na razvoj dogodkov, saj so pristale na ustanovitev nove države na območju Palestine. Če nadaljujemo z vojno leta 1956, ko sta Velika Britanija in Francija dejansko sodelovali v vojni proti Egiptu, lahko to hipotezo potrdimo. Skozi vse vojne so velesile posredno ali neposredno sodelovale bodisi na eni bodisi drugi strani držav vpletenih v konflikt, če omenimo samo primer sodelovanja ZSSR in Egipta,

ali pa Izraela s Francijo ter ZDA. Izkazalo se je, da so velesile delovale v skladu s svojo politiko, ki pa ni bila nujno v skladu s politiko OZN. Zdi se, da je konec vsake vojne na Bližnjem vzhodu pomenil že začetek nove. Mir pa bi bilo po drugi strani verjetno možno doseči na zelo enostaven način, če bi se Palestinci odpovedali svoji državi. Velesile so želele ohranjati svoj vpliv na območju tudi zaradi lastnih interesov, še posebej v času hladne vojne. Torej tudi drugo hipotezo na podlagi raziskanega lahko potrdimo.

5. LITERATURA in VIRI

1. Agnew, John (1997) Political Geography. London in New York: Arnold.
2. Al Joundi, Sami (1972) Židje in Arabci. Ljubljana: Zavod Borcev.
3. Arce D., Sandler T., (2002) Regional Public Goods. Almqvist, Sweden.
<http://www.egdi.gov.se/pdf/study/study2002.1.pdf,11>. 11. avgust 2003
4. Bitenc, Drago (1995) Pravo pod modro čelado. Revija Obramba 27(4), 14-19.
5. Bučar, B., Šabič Z., Brglez M., (2000) Navodila za pisanje seminarske naloge in diplomskega dela. Ljubljana : FDV
6. Bunc, Stanko (1967) Slovar tujk. Maribor: Založba Obzorja.
7. Calvocoressi, Peter (2001) World Politics 1945-2000. London in New York: Longman.
8. Čuček, Janez et al. (1981) Stoletje svetovnih vojn. Ljubljana: Cankarjeva založba.
9. Dakić, Drago (2002) Večni naprotniki. Revija Obramba 34(6), 54-57.
10. Ferfila, Bogomir (1993) Sionizem in Izrael. Radovljica: Didakta.
11. Findlay, Trevor (1996) Challenges for the New peacekeepers. Oxford, New York: Oxford University Press.
12. Fleck, Dieter (1999) The handbook of humanitarian law in armed conflicts. Oxford, New York: Oxford University Press.
13. Garb, Maja (2003) Mirovne operacije, IV. del. Slovenska vojska XI (8), 15-19.
14. Jansen, Michael (1983) Bitka za Bejrut. Ljubljana: Borec.
15. Jelušič, Ljubica (2003) Mirovne operacije, I. del. Slovenska vojska XI(5), 23-25.
16. Jelušič, Ljubica (2003 a) Mirovne operacije, V. del. Slovenska vojska XI(9), 22-25.
17. Keller, Werner (1992) Povijest Židova: od biblijskih vremena do stvaranja Izraela. Zagreb: Naprijed,.
18. Klarin Mirko, Tajtelbaum Raul (1986) Izrael u verbalnom građanskom ratu. Beograd: Partizanska knjiga.
19. Ladika, Dejan (2003) Ameriška politika do arabsko-izraelskega spora kot vzrok za teroristični napad 11. septembra. Ljubljana: Diplomska naloga-FDV.
20. MacCoubrey Hialire, White, Nigel D. (1996) The blue helmets: legal regulation of United Nations military operations. Dartmouth: Aldershot.
21. Mala splošna enciklopedija (1975), Ljubljana: DZS.
22. Nečak, Dušan (1999) Hladna vojna. Ljubljana: Mladinska knjiga.
23. Ovendale, Ritchie (1999) The origins of the Arab-Israeli wars. London, New York: Longman.

24. Piekalkiewicz, Janusz (1979) Dolga roka Izraela. Zagreb: Alfa.
25. Siekmann, Robert C. R. (1989): Basic Documents on United Nations and related peace-keeping forces: with an appendix on UN Military Observer Missions. Dordrecht, London, Boston: M. Nijhoff.
26. Siekmann, Robert C.R. (1991) National contingents in United Nations peace-keeping forces. Dordrecht, London, Boston: M. Nijhoff.
27. Spanier, John (1992) American foreign policy since world war II. Washington: Congressional Quarterly Press.
28. Šobajić, Vojimir (1982) Judje in Izrael. Ljubljana: Mladinska knjiga.
29. The blue helmets: a review of United Nations peace-keeping (1996). New York: United Nations.
30. Thakur, Ramesh Chandra, Schnabel, Albrecht (2001) United Nations peacekeeping operations : ad hoc missions, permanent engagement. Tokyo, New York, Paris: United Nations University Press.
31. United Nations Handbook (2000).
32. Young, John W. (1999) The Longman companion to America, Russia and the cold war, 1941-1998. London, New York: Longman.
33. <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/undof/index.html>, 2. september 2003
34. <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/untso/index.html>, 8. september 2003
35. <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unifil/index.html>, 6. september 2003
36. http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unefi.htm, 20. avgust 2003
37. http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unefii.htm, 19. avgust 2003
38. <http://www.stateofisrael.com/arab-israel/>, 27. avgust 2003
39. <http://www.palestinefacts.org/>, 12. avgust 2003
40. http://www.unitedjerusalem.com/HISTORICAL_PERSPECTIVES/Israel_Wars_Maps_History/israel_wars_maps_history.asp

5. 1. Dokumenti

41. Res. GS 997 (ES-I) (Šobajić 1982: 601-602).
42. Res. GS 998 (ES-I) (Siekmann 1989: 3).
43. Res. GS 1000 (ES-I) (Siekmann 1989: 3-6).
44. Res.VS 50 (1948) (<http://ods-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/047/75/IMG/NR004775.pdf?OpenElement>, 08.01.2004).

45. Res. VS 54 (1948) (<http://ods-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/047/79/IMG/NR004779.pdf?OpenElement>, 08.01.2004).
46. Res. VS 66 (1948) (<http://ods-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/047/91/IMG/NR004791.pdf?OpenElement>, 08.01.2004).
47. Res. VS 73 (1949) (<http://ods-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/055/10/IMG/NR005510.pdf?OpenElement>, 08.01.2004).
48. Res. VS 95 (1951) (<http://ods-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/072/14/IMG/NR007214.pdf?OpenElement>, 08.01.2004).
49. Res. VS 111 (1956) (<http://ods-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/109/45/IMG/NR010945.pdf?OpenElement>, 08.01.2004).
50. Res. VS 242 (1967) (<http://ods-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/240/94/IMG/NR024094.pdf?OpenElement>, 08.01.2004).
51. Res. VS 338 (1973) (<http://ods-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/288/65/IMG/NR028865.pdf?OpenElement> , 08.01.2004).
52. Res. VS 340 (1973) (<http://ods-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/288/67/IMG/NR028867.pdf?OpenElement>, 08.01.2004).
53. Res. VS 350 (1974) (<http://ods-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/289/69/IMG/NR028969.pdf?OpenElement> , 08.01.2004).
54. Res. VS 378 (1975) (<http://ods-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/782/07/IMG/NR078207.pdf?OpenElement>, 08.01.2004).
55. (Res. VS 425 (1978) (<http://ods-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/368/70/IMG/NR036870.pdf?OpenElement>, 08.01.2004).

56. Res. VS 467 (1980) (<http://ods-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/399/60/IMG/NR039960.pdf?OpenElement>, 08.01.2004).
57. Res. VS 490 (1981) (<http://ods-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/399/60/IMG/NR039960.pdf?OpenElement>, 08.01.2004).
58. Ustanovna listina OZN (<http://www.un.org/aboutun/charter/index.html>, 15.01.2004).

Dodatek: Statistična primerjava

IME MISIJE	MANDAT (resolucija)	TRAJANJE	VPLETENE DRŽAVE	ŽRTVE OZN	VZROK KONFLIKTA
UNTSO	Št. 50, 54, Varnostni svet	1948-še traja	Izrael, Palestinci, Irak, Sirija, Libanon, Egipt, Jordanija	38	Po razglasitvi samostojne države Izrael, Arabske sile vdrejo v Izrael ...
UNEF I	Št. 997, 998 Generalna skupščina	Nov 1956-junij 1967	Izrael, Francija, Velika Britanija, Egipt	107	Francija in VB s pomočjo Izraela napadejo Egipt zaradi Sueškega prekopa
UNEF II	Št. 338 Varnostni svet	Okt. 1973-julij 1979	Izrael, Egipt, Sirija	55	Egipt in Sirija napadeta Izrael
UNIFIL	Št. 425, 426 Varnostni svet	1978-še traja	Libanon, Izrael, PLO in ostale uporniške skupine	246	Izrael zasede območje Libanona, kot odgovor na napade iz libanonskega ozemlja ...
UNDOF	Št. 350 Varnostni svet	1974-še traja	Sirija, Izrael	40	Po končanih spopadih na Golanski planoti ...

